

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE BOŞANMA NEDENLERİ: BOLU İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nurbanu UZUNOĞLU

Danışman
Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

BOLU 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nurbanu UZUNOĞLU'na ait **“Türkiye’de Boşanma Nedenleri: Bolu İli Örneği”** adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle/oy çokluğuyla ile kabul edilmiştir.

01.07.2016

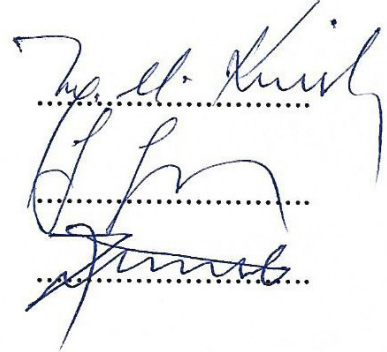
Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Y. Mustafa KESKİN

Üye : Doç. Dr. Erdal YILDIRIM

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zuhel GÜLER

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Boşanma Nedenleri: Bolu İli Örneği” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nurbanu UZUNOĞLU

01.07.2016

ÖN SÖZ

Toplumu oluşturan en temel kurum olan aile; değişen dünya ve yaşam şekillerinin biçimlendirdiği, sosyo-kültürel değişimlerden en üst seviyede etkilenen sosyal bir oluşumdur. Kaynağını insan oluşturur ve insanlar değiştikçe, aile kavramına ve aile birliğine olan bakış açısı da değişmektedir. Bu değişim hızlı bir ivmeyle artan boşanmaları da beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma boşanmanın nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla Bolu ilinde gerçekleştirilmiş olup; özellikle boşanma nedenleri arasında en büyük paya sahip olan şiddetli geçimsizlik adı altında yer alan esas nedenleri bulmaya yöneliktir. Bu bağlamda öncelikle konu ile ilgili literatür taraması derinlemesine irdelenmiş ve birbirlerinden farklı çalışmalar karşılaştırılmıştır. Çalışma konunun daha iyi açıklanması adına dört bölümden oluşmaktadır. Mülakatlar Bolu’da ikamet eden 15 kadın ve 15 erkek katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış olan bu çalışma değerli hocaların katkıları ile hazırlanmıştır. Tüm çalışma boyunca emeğini esirgemeyen yoluma ışık tutan değerli hocam Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN’e, ayrıca aydınlatıcı bilgi ve önerileri ile büyük katkılar sağlayan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Zuhal GÜLER’e teşekkürü bir borç bilirim.

Nurbanu UZUNOĞLU

01.07.2016

ÖZET

BOŞANMA NEDENLERİ: BOLU İLİ ÖRNEĞİ

Nurbanu UZUNOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

Temmuz 2016, 128 + XV Sayfa

Bu çalışmada 2005-2014 arasındaki yıllara ait TÜİK verileri ışığında, Türkiye ortalaması ile paralellik gösteren bir kaba boşanma hızına sahip Bolu ilindeki boşanmaların sebepleri ve sonuçları araştırılmıştır. Bu çalışma Bolu ilinde boşanma konusunda gerçekleştirilen ilk çalışmadır.

Araştırma kapsamında hala Bolu’da ikamet eden 15’i kadın, 15’i erkek olmak üzere 30 boşanmış kişi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar sonucunda çeşitli boşanma nedenlerine ulaşılmıştır. Katılımcıların çoğu (%76,7) hukuki boşanma nedenlerinin “şiddetli geçimsizlik” olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışma ile en yaygın boşanma nedeni olan şiddetli geçimsizliğin içinde barındırdığı nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Aile, Evlilik, Boşanma, Boşanma Nedenleri, Boşanma Sonuçları.

ABSTRACT

REASONS OF DIVORCE: BOLU SAMPLE

Nurbanu UZUNOĞLU

Master Thesis

Department of Sociology

Advisor: Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

July 2016, 128 + XV Pages

In this study, the data about the results and causes of divorce between 2005 and 2014 have been researched in Bolu province and found out that Bolu has the similar crude divorce rate with the general average of Türkiye, according to the data of TÜİK (Turkish Statistical Institute). This is the first study about divorce in Bolu province.

The data in this study has been obtained by depth interviews with 30 people, the number of 15 are women and the other 15 are men, who got divorced and still live in Bolu. Altered divorce causes have been acquired via the answers of participants. A huge amount of participants (76,7%) indicated that their legal cause of divorce is incompatibility of temperament. One of the most common divorce causes incompatibility of temperament has been researched and tried to find out the real reasons in it by this study.

Key words: Family, Marriage, Divorce, Reasons of Divorce, Results of Divorce.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, birden fazla insanın emeğinin ürünüdür. Öncelikle bugünlere gelmemi sağlayan değerli aileme teşekkür ediyorum.

Bu süreçte manevi destekçim olan dostlarıma da ayrıca teşekkür ediyorum.

Çalışma boyunca beni motive eden, inancı ile desteği ile her zaman yanımda duran değerli hocam, saygıdeğer Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN'e teşekkür ediyorum.

Nurbanu UZUNOĞLU

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1. AİLE KAVRAMI.....	3
1.1. Aile Kavramı ve Kapsamı	3
1.2. Aile Türleri.....	6
1.2.1. Geniş Aile	7
1.2.2. Modern Çekirdek Aile	8
1.2.3. Yeni Aile Türleri.....	10
1.2.3.1. Tek Ebeveynli Aile.....	10
1.2.3.2. Babasız Aile	11
1.2.3.3. Üvey Aile	11
1.2.3.4. Beraber Yaşama	12
1.3. Ailenin İşlevleri.....	12
1.3.1. Biyolojik İşlevleri	13
1.3.2. Koruma İşlevi	15
1.3.3. Eğitim İşlevi.....	16

1.3.4. Dini İşlevi	18
1.3.5. Ekonomik İşlevi	19
1.3.6. Sosyal İşlevi	20
1.3.7. Psikolojik İşlev	30
1.4. Aileye Kuramsal Yaklaşım	32

II. BÖLÜM

2. BOŞANMA OLGUSU VE NEDENLERİ.....	35
2.1. Tarihsel Süreçte Boşanma.....	35
2.1.1. İlkel Toplumlarda Boşanma.....	38
2.1.2. İlk Çağda Boşanma.....	38
2.1.3. Hristiyanlıkta Boşanma.....	38
2.1.4. Türkiye’de Medeni Kanundan Önce ve İslamiyet’te Boşanma.....	39
2.2. Boşanma Süreçleri	40
2.2.1. Duygusal Boşanma	41
2.2.2. Yasal Boşanma	42
2.2.3. Ekonomik Boşanma.....	42
2.2.4. Psikolojik Boşanma	43
2.2.6. Ebeveyn Boşanması.....	44
2.4. Türkiye’de Boşanma	50
2.4.1. TÜİK Verilerine Göre Boşanma Nedenleri	54
2.5. Boşanma Nedenleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar	56

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	63
3.1. Araştırmanın Konusu	64
3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	64
3.3. Veri Toplama Teknikleri.....	65
3.4. Verilerin Analizi.....	66

IV. BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME	67
4.1. Demografik Bulgular ve Yorumlar	67
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyeti.....	67
4.1.2. Katılımcıların Doğum Yılları.....	67
4.1.3. Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yılı	68
4.1.4. Katılımcıların Doğum Yeri	69
4.1.5. Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yeri	69
4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumu	70
4.1.7. Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Durumu	70
4.1.8. Katılımcıların Kaç Yaşında Evlendiği	71
4.1.9. Katılımcıların Eski Eşlerinin Kaç Yaşında Evlendiği	71
4.1.10. Evlilik Süresi.....	72
4.1.11. Katılımcıların Evliliklerinden Sahip Oldukları Çocuk Durumu.....	72
4.1.12. Katılımcıların Evlenmeden Önce Çalışma Durumu	73
4.1.13. Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlenmeden Önce Çalışma Durumu.....	73
4.1.14. Katılımcıların Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumu.....	73
4.1.15. Katılımcıların Eski Eşlerinin Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumu .	74
4.2. Evlilik Öncesine Dair Bulgular ve Yorumlar.....	74
4.2.1. Tanışma Şekli	74
4.2.2. Evlenme Nedeni.....	75
4.2.3. Evlilikten Beklentiler	76
4.3. Evliliğin Devam Ettiği Döneme Dair Bulgular ve Yorumlar	78
4.3.1. Evlilik Sürecinde Kimlerle Birlikte Yaşandığı	78
4.3.2. Ailelerin Evlilik İlişkisine Müdahalesi	79
4.3.3. Ailelerle Görüşme Sıklığı	79
4.3.4. Eş Tarafından Müdahale Durumu.....	82
4.3.5. Yaşanılan Sorunlara Verilen Tepki Şekli	82
4.3.6. Yaşanılan Sorunlara Çözüm Aranması.....	85
4.3.7. Eski Eşin Olumlu ve Olumsuz Özellikleri.....	85
4.3.8. Tarafların Birbirine Vakit Ayırması	88
4.3.9. Geçimsizliğin Ne Zaman Başladığı	89

4.3.10. Boşanmanın Ne Zaman Düşünüldüğü	92
4.4. Boşanma ve Sonrasına Dair Bulgular ve Yorumlar	94
4.4.1. Boşanma Kararını Kimin Verdiği.....	94
4.4.2. Boşanma Sürecinde Alınan Destek.....	95
4.4.3. Boşanma Kararı Verilmesindeki En Önemli Nedenler.....	97
4.4.4. Katılımcıların Kendilerini Suçlu Bulduğu Durumlar	100
4.4.5. Boşanmanın Hukuki Sebebi ve Katılımcılara Göre Gerçek Sebebi	100
4.4.6. Boşanma Sonrasında Yaşanan Olumsuzluklar	103
4.4.7. Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Ailenin ve Yakın Çevrenin Yaklaşımı.....	106
4.4.8. Boşanma Gerçekleştikten Sonra Pişman Olunup Olunmadığı	107
4.4.9. Şuan ki Medeni Durum ve Yeni Bir Evliliğe Niyet.....	107
4.4.10. Katılımcılara Göre Boşanma Nedenleri.....	107
V. BÖLÜM	
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
KAYNAKLAR	117

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma	51
Tablo 2.2: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Evlenme Sayıları	52
Tablo 2.3: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye ve Bolu’daki Kaba Boşanma Hızı	52
Tablo 2.4: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye ve Bolu’daki Kaba Evlenme Hızı	53
Tablo 2.5: 2005-2014 Yılları Arasında Bolu İline Ait Evlenme Sayıları	53
Tablo 2.6: 2005-2014 Yılları Arasında Bolu İline Ait Boşanma Sayıları	53
Tablo 2.7: 2005 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	54
Tablo 2.8: 2006 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	54
Tablo 2.9: 2007 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.10: 2008 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.11: 2009 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.12: 2010 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.13: 2011 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.14: 2012 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	55
Tablo 2.15: 2014 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar (TÜİK)	56
Tablo 4.16: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılım	67
Tablo 4.17: Katılımcıların Doğum Yıllarına Göre Dağılımı	67
Tablo 4.18: Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yıllarına Göre Dağılımı	68
Tablo 4.19: Katılımcılar ile Eski Eşlerinin Aralarındaki Yaş Farkı Dağılımı	68
Tablo 4.20: Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 4.21: Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 4.22: Katılımcılar ve Eski Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 4.23: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo 4.24: Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo 4.25: Katılımcıların Evlilik Yaşlarının Dağılımı	71
Tablo 4.26: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlilik Yaşlarının Dağılımı	71
Tablo 4.27: Katılımcıların Evlilik Süresine Göre Dağılımı	72

Tablo 4.28: Katılımcıların Evliliklerinden Çocuk Sahibi Olup Olmadıklarının Dağılımı	72
Tablo 4.29: Katılımcıların Evlenmeden Önce Çalışma Durumlarının Dağılımı	73
Tablo 4.30: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlenmeden Önce Çalışma Durumlarının Dağılımı.....	73
Tablo 4.31: Katılımcıların Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumlarının Dağılımı....	74
Tablo 4.32: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumlarının Dağılımı.....	74
Tablo 4.33: Katılımcıların Eski Eşleri ile Tanışma Şekli	75
Tablo 4.34: Katılımcıların Evlilik Sürecinde Birlikte Yaşanılan Kişilerin Dağılımı	79
Tablo 4.35: Ailelerin Evliliğe Karışma Durumunun Dağılımı	79
Tablo 4.36: Katılımcı Eşlerinin Katılımcılara Müdahale Durumunun Dağılımı	82
Tablo 4.37: Katılımcıların Sorunlara Çözüm Arama Durumunun Dağılımı	85
Tablo 4.38: Katılımcı ve Eski Eşlerinin Birbirlerine Vakit Ayırma Durumlarının Dağılımı.....	89
Tablo 4.39: Boşanma Kararının Kimin Tarafından Verildiğinin Dağılımı	95
Tablo 4.40: Katılımcıların Kendilerini Suçlu Bulup Bulmadığının Dağılımı	100
Tablo 4.41: Katılımcıların Boşanmaların Hukuki Sebebe Göre Dağılımı.....	103
Tablo 4.42: Katılımcıların Ailenin Boşanma Kararına Yaklaşımlarının Dağılımı.....	106
Tablo 4.43: Katılımcıların Boşandıktan Sonra Pişman Olup Olmadıklarının Dağılımı	107
Tablo 4.44: Katılımcıların Yeni Bir Evliliğe Yaklaşımlarının Dağılımı	107

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma.....	51
Grafik 2.2: 2005-2014 Yılları Arasında Evlilik ve Boşanma Sayıları	52

KISALTMALAR LİSTESİ

ATGM- ATHGM	: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
FBI	: Federal Bureau of Investigation
MK	: Medeni Kanun
MS	: Milattan Sonra
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vd	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Aile olma bilincinin yerini birey olmaya bıraktığı günümüzde boşanmaların sayısı da artmaktadır. İnsanlar, ailenin birlik ve bütünlüğü ile ilgili eski tutum ve davranışlarını terk etmekte, hayat yolunda mücadelesine yalnız devam etmeyi tercih etmektedir. Gelişen teknoloji, değişen hayat tarzları, dünya görüşü ve algılayışları sebebiyle aile kavramı yeni anlamlar kazanmış, çoğu bireyi ise yalnızlaştırmıştır. Yalnızlaşan birey ise hayatını bu şekilde de idame ettirebildiğini görmüş, bu nedenle de boşanmaların sayısında hatırı sayılır artışlar yaşanmıştır. Bu gelişim ve değişimler sebebiyle ailelerin yapısı ve boşanmalara neden olan gerekçelerin araştırılıp incelenmesi büyük önem kazanmıştır.

Türkiye’de boşanma nedenleri incelendiğinde, son 15 yılda artan bir ivme ile asıl sebebin %90 ve üzeri oranda “şiddetli geçimsizlik” olduğu görülmektedir. Çok geniş kapsamlı bir tanıımı olmakla birlikte şiddetli geçimsizlik kavramı özünde bireylerin birbirine olan tahammülsüzlüğünü ve gittikçe yalnızlaştığını ifade eden önemli bir göstergedir. Boşanmalarda meydana gelen artış araştırmacıların da dikkatini bu konuya çekmelerine sebep olmuştur.

Bu çalışma boşanmanın nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla özellikle boşanma nedenleri arasında en büyük paya sahip olan şiddetli geçimsizlik adı altında yer alan esas nedenleri bulmaya yöneliktir. Bu bağlamda öncelikle konu ile ilgili literatür taraması derinlemesine irdelenmiş ve birbirlerinden farklı çalışmalar karşılaştırılmıştır. Çalışma konunun daha iyi açıklanması adına dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; aile kavramı başlığı altında aile kavramı ve kapsamı açıklanmıştır. Aile türleri; geniş aile, modern çekirdek aile ve yeni aile türleri alt başlıkları şeklinde irdelenmiş; ailenin işlevleri; biyolojik, koruma, eğitim, dini,

ekonomik, sosyal ve psikolojik işlevleri açısından incelenmiştir. Birinci bölümün son kısmında kuramcılara göre işlevler açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise boşanma olgusu ve nedenleri başlığı altında; boşanma olgusunun tarihsel süreci, ilkel toplumlarda boşanma, ilk çağda boşanma, Hristiyanlıkta boşanma, Türkiye’ de Medeni Kanun’dan önce ve İslamiyet’te boşanma şeklinde incelenmiştir. Boşanma süreçleri; duygusal, yasal, ekonomik, psikolojik, sosyal ve ebeveyn boşanması şeklinde açıklanmıştır. Boşanma nedenleri Türk Medeni Kanunu’na göre özel ve genel nedenler başlığı altında incelenmiştir. Türkiye’ de boşanma TÜİK verilerine göre Türkiye’de boşanma nedenleri açıklanmaya çalışılmış ve Bolu ili özelinde de incelenmiştir. Bu bölümün son kısmını boşanma konusunda yapılan çalışmalar oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümü araştırmanın yöntemi; araştırmanın konusu, amacı, kapsamı, veri toplama teknikleri ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı oluşturmaktadır.

Dördüncü ve son bölümde araştırma bulguları ve değerlendirilmesi bulunmaktadır. Bu bölüm katılımcıların demografik bilgileri, evlilik öncesi dönem, evlilik süreci, boşanma süreci ve boşanma sonrasına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir.

I. BÖLÜM

1. AİLE KAVRAMI

Evrensel bir nitelik taşıyan aile kavramı pek çok bilim insanı tarafından farklı açılardan değerlendirilmiş ve çeşitli tanımlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde aile kavramının kapsamını, aile türlerini ve ailenin işlevlerini çeşitli alt başlıklar ile birlikte inceleyeceğiz.

1.1. Aile Kavramı ve Kapsamı

Muhtelif tanımları olmakla birlikte aile kavramı, Türk Dil Kurumu'na ait Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan bilgiye göre en temel anlamda; evlilik ve kan bağına dayalı, karı ve koca ile çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin meydana getirdiği toplum içinde yer alan en küçük birlik olarak tanımlanmaktadır (TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56c92375aa2d03.92415068, Erişim Tarihi: 07.11.2015). Aile; bir yandan bireylerin toplumsal varlıklar olması sebebi ile meydana gelmiş natürel bir bağı, bir diğer yandan ise hukuksal alanda betimlenmiş olması sebebi ile hukuksal bağı belirten bir olgudur (Saran 1991: 131-142).

Aile toplumu oluşturan en küçük birimdir. Hukuki açıdan evlilik akdine bağlı olan aile, aralarında kan bağı bulunan anne, baba ve çocukları tanımlamaktadır.

İnsan, sosyal bir varlıktır ve belirli bir toplumun içine doğar. Bu durum ise onun toplum içinde yaşamasını zorunlu hale getiren en önemli nedendir. Aile, içine doğduğumuz toplumun yapı taşıdır; üstelik toplum, aile adı verilen en küçük sosyal yapıların bir araya toplanmasından oluşan insan topluluğudur (Akıntürk 2007: 3).

Aile, tüm mekânlarda ve tüm zamanlarda varlığını sürdürmüş bir kurumdur. Yapılmış neredeyse tüm tanımlarda aile, toplumun temel yapı taşı ve çekirdeği olarak ifade edilmektedir. Aile müessesesinin işlevlerinin sağlıklı yürümesi toplumun var oluşu ve devamlılığı açısından çok önemlidir (Çetin 2013: 225-226).

İnsanoğlu sosyal bir varlık olarak aile için önem arz etmektedir. Aile ise toplum için en önemli olgulardan birisi ve onu oluşturan yapısal parçadır. Aile varlığını sürdürdükçe ve sağlıklı bir biçimde fonksiyonlarını yerine getirdikçe toplumun sürekliliği de sağlanmış olur.

Toplumu oluşturan en küçük birim olarak kabul edilen aile olgusu insan hayatında vazgeçilmez öneme sahiptir. Bireyin tüm ihtiyaçlarını giderebileceği en doğal ortam, kendi ailesidir. İnsanın hayatında doyuma ulaşması, var olduğu topluma yaraşır şekilde yetişmesi ve tüm insani işlevlerini etkin bir biçimde uygulaması önce aileyi oluşturan çevrede sağlanmaktadır (Nazlı 2003: 16).

Aile kavramı her türlü değişime karşı kendisini korumayı başarmış ve tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Aile aynı zamanda toplumsal değişimin en berrak şekilde izinin sürülebildiği bir kurumdur. Tüm dinlerde, hukuk sistemlerinde, kültür ve medeniyetlerde toplumsal yaşamın ve birlik olma duygusunun sembolü haline gelmiştir.

İnsan sosyal bir varlıktır ve toplumsal hayat onun için çok önemlidir. Toplum için de kendi temel yapı taşlarını oluşturan aile aynı ehemmiyete sahiptir. Aile bu özelliği sayesinde toplumdaki değerlerin, kültürel kimliğin ve tarihsel sürekliliğin vasisi ve diğer nesillere aktarıcı özelliği olan evrensel bir birimdir. Aynı zamanda da özelliği ve fonksiyonları bakımından toplumda yeri doldurulamayacak bir kurumdur (Buladı 2013: 61).

Bireylerin psikososyal açıdan en fazla etkileşim içinde bulunduğu yer aile ortamıdır. Aile yaşantısı ve aile içi ilişkiler; kişinin kendine ve diğerlerine saygı ve sevgi duymasına, kişiliğini geliştirmesine, toplumla sağlıklı iletişim kurmasına, özgüven duygusunu güçlendirmesine, kimlik kazanmasına, toplumsal hayatın getirilerine uyum

gösterme sürecine ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte kişinin psikolojik bakımdan olgunluğa ulaşması ve sorumluluk bilinci kazanmasında önemli fonksiyonları bulunmaktadır (Karabacak 2015: 19).

Düzgün bir aile yaşantısı ve ailedeki sağlıklı ilişkiler, bireyi hayata ve topluma hazırlayan, dikkat edilmesi gereken noktalardır. Aile içi ilişkiler doğrultusunda kişi, kendine ve diğerlerine saygı duymayı, kendini geliştirmeyi öğrenir ve toplumsal yaşamla uyumlu, sosyal becerisi yüksek bir birey olur.

Yapılan bazı aile tanımlarına yer verilecek olunursa:

Özgüven (2001: 1) aileyi tanımlarken, aile üyelerinin komplike etkileşimlerinin meydana getirdiği açık bir sistem olduğunu vurgulamış ve her bir aile bireyinin diğer üyelere ilişkiler vasıtasıyla bağlı bulunduğu dikkatleri çekmiştir.

Zevkliler (2000: 665) ise aile olgusunun; işlev ve yapı gereği zamana ve mekâna ilişkili olarak değişiklik gösteren bir kurum olduğunu belirtir. Bu sebeple de, evrensel bir kurum olan ailenin her zaman ve her yerde geçerli olabilecek bir tanımını yapmanın mümkün olmadığı görüşünü destekler.

Sosyoloji bilim dalında aile kavramı en basit anlamda; karı, koca ve çocuklardan oluşmuş bir birlik olarak kabul görmüş ve adı geçen bu birlik de “çekirdek aile” kavramı ile nitelendirilmiştir (Karpas 1991: 33).

Barnes toplumsal kurumların; birey gereksinimlerine farklı biçimlerde cevap veren ve insan topluluklarının yönettiği, insanları bir şekilde yönetebilecek sosyal bir sistem olduğunu ifade ederek evlilik, aile, hükümet ve devletin dâhil toplumsal birer kurum olduğunu belirtmiştir. Amerikalı sosyolog Kingsley Davis’e göre aile; mevcut kan bağı nedeni ile birbirlerinin akrabası olmuş insan topluluğudur. Aile; anne, baba ve çocuklar gibi kan bağı bulunan akrabaların ki bunlar aile formunun gereklerindendir, oluşturduğu ekonomik ve sosyal bir birliktir (Gökçe 1991: 205-223).

Leslie (1982) aileyi, soyun sürekliliğini ve insanların sosyalleşmesini sağlayan sosyal bir kurum statüsünde değerlendirmektedir. İnsan hayatında çok önemli yeri bulunan; bakım, beslenme, eğitim, sosyalleşme ve kültürel değerleri kazanma gibi temel bazı ihtiyaçları karşılamayı sağlayan birincil aşamanın aile olduğu belirtilmiştir (Turan 2009: 118).

Mac Iver ve Page (1965: 238) tarafından aile; çocuk sahibi olmak ve bu çocukları yetiştirip büyütmek nitelikleri sergileyen bir grup olarak tanımlanmış, Summer ve Keller da konuyu; minimum iki neslin birlikte bulunduğu ve aralarında kan bağı bulunan sosyal bir topluluk olarak ele almıştır (Gökçe 1991: 206).

Evrensel olan aile kavramı yeryüzündeki tüm toplumlarda var olan bir kurumdur. Hatta sadece insanlara özgü değildir. Hayvanlar âleminde de var olan bu kurum bilinç dışı sergilenir ve tamamen içgüdüye dayanır (Hatemi 2005: 1). Bu nedenledir ki aile kavramı sade ve sadece insanlara özgü bir olgudur diyemeyiz.

Görüldüğü üzere aile çeşitli tanımlara sahip olsa da genel ifade ile belirli bir kan bağı bulunan insanların bir arada yaşadığı kuruma verilen addır. Çocuk sahibi olmak için bir araya gelmiş insanların soylarını devam ettirme çabasını içinde barındırır. Fertlerinin sosyalleşmesini sağlayan bir yapıya sahip olan aile toplumu oluşturan sistemin mihenk taşıdır.

1.2. Aile Türleri

Aile evrensel bir olgudur ancak toplumdan topluma değişiklik göstermektedir, hatta bu değişimler aynı toplumda kendi içinde dahi görülmektedir. Bu farklılıklar uzmanları, aile türlerinin belirlenmesinde hangi özelliklerin kullanılacağı konusunda tartışmalara götürmüş ve bu nedenle farklı sınıflandırmalar ortaya çıkmıştır. Aile tiplerinde bulunan farklılıklar sebebiyle toplumbilimciler bu çeşitliliğin sınırsız olduğunu ifade etmiştir. Genel sınıflandırmalarda ise ailenin büyüklüğü, eş sayısı ve üretim şekilleri belirleyici olmuştur (Uçar 2003: 24).

Bu çalışmada aile türleri hanede yaşayan insan sayısına ve yeni oluşan türlere göre; geniş aile, modern çekirdek aile ve yeni aile türlerinden kabul edilen tek ebeveynli aile, babasız aile, üvey aile ve beraber yaşama alt başlıklarında ele alınmıştır.

1.2.1. Geniş Aile

Geleneksel ya da kırsal toplumlarda daha çok görülen birden fazla kuşağın yakın ilişkilerle bir arada yaşadığı bu aile türünde ortak mülkiyet, üretim ve tüketim bulunmaktadır. Anne, baba ve çocukların yanı sıra kardeşler ve evli çocuklar da geniş aile tipinin parçasıdır. Zimmerman geniş aile yapısında çocukların, evlendiği zaman bile aileye yakınlıklarını mümkün olan en üst seviyede tuttuklarını belirtir. Bu durum aile fertleri arasındaki bütünleşmeyi sağlamakta ve aile bağlarının zayıflamasına engel teşkil etmektedir (Ozankaya 1986: 292).

Geniş ailelerin en belirgin özelliklerinden olan birçok neslin bir arada bulunması, evli çocukların dahi yeni bir aile kurmuş olsa bile aynı hanede barınıp, kök aileye olan bağımlılığını gösterdiği bir türdür. Kolektif bir üretim ve mülkiyetin varlığından söz edilebilir. Bu birlik ve ortaklaşa yaşama durumu aile bağlarını sürekli güçlendirmektedir.

Aile fertleri arasında yaşa, cinsiyete, erkeğe ait soy çizgisine ve statüye göre şekillenmiş sıralı bir düzen, işleyiş ve yapı bulunmaktadır. Tüm aile bireyleri bu hiyerarşik yapıya uyum sağlar, işbirliği, işbölümü ve birlik içinde yaşarlar. Daha çok gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin kırsalında yaygın şekilde görülmektedir (Taylan 2003: 10-11).

Erkek egemenliğinin bulunduğu geniş aileler daha çok, yaş ve cinsiyete dayalı bu hiyerarşik yapıyı benimsemiş kırsal kesim aileleridir.

Aile fertleri arasında güçlü bir dayanışma bulunmaktadır. Belirlenen aile içi kurallara itaat sorumluluğu artarken kişisel sorumluluklar azalmış ancak davranış özgürlüğü sınırlandırılmıştır. Aile olma bilinci, tüm bireysel ihtiyaç ve isteklerin önünde

tutulmuştur. Tek bir gelir kaynağından tüm aile bireylerinin ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu durum ise kişilerin sosyal gelişme gayretinin ve çalışma güdüsünün önüne set çekmekte; girişimcilikleri, bireysel özgürlükleri, sosyal statüleri, eğitimleri ve mesleki tercihlerini de kararlaştıran yapının aile olması nedeniyle, bireyin sosyal hareketliliği doğal olarak kısıtlanmaktadır. Yeni kurulacak ailenin yaşayacağı yerin belli oluşu ve toprağa bağlı üretim nedeniyle bireylerin coğrafi hareketliliği de kısıtlanmaktadır. Geniş aile tiplerinde aile ve ona ait değerler herkesten ve her şeyden önemlidir (Özgüven 2001: 10-11).

Geniş ailelerde yetişmiş erkeklerin, kadının cinsiyet rollerine olan bakış açısının da geleneksel olduğunu belirten Brayfield'in (1992) bulgusu, Arku'nun 2007 yılında gerçekleştirdiği araştırmayla da desteklenmiştir. Bu araştırmaya göre tarımsal alanlarda yaşamış ve yaşamakta olan ailelerin erkek fertlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının daha içselleştirilmiş olduğu belirtilmektedir (Arku 2007: 87-94).

Geniş ailelerde ilişkiler eşitlikten uzaktır. Yaşlılar küçük bireylerden, erkekler ise kadınlardan daha üstün bir statüye sahiptir. İş bölümü genelde cinsiyete göre yapılmaktadır. Kadınlar evdeki işleri üstlenirken erkek de evin dışında çalışmaktadır. Erkek çocuklar yardım konusunda babalarının yanında yer alırken, kız çocukları da annelerine yardım etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 16.12.2015).

1.2.2. Modern Çekirdek Aile

Bireyleri koruma işlevinin günümüzde aileden devlete aktarılması nedeniyle aile yapısında küçülmeler yaşanmıştır. Ailelerin laikleşmesi, aile çerçevesinin daralması ve devlete olan otorite aktarımıyla ortaya modern aile tipi çıkmıştır. Modern çekirdek aile; anne baba ile evlenmemiş çocukların oluşturduğu yapıdır. Bu aile tiplerinde alınan kararlar kolektiftir ve bireyin gelişimine önem verilir (Çimen 2008: 394). Modern ailelerde manevi ve maddi açıdan bireysellik ön plana çıkmaktadır ve ailede demokratik temellere dayanan eşitlikçi bir anlayış bulunmaktadır (Tekinay 1982: 1). Değişen

ekonomik koşullar ve sanayi devrimi, demokratik ve modern aile yapısına zemin hazırlamıştır. Aile, eşlerin ve çocukların önemli bir iş bölümü ile birbirlerinden ayrı çalışarak kazandıkları birlikte tükettikleri yer haline gelmiştir (Uçar 2003: 22).

Evlilik akdi ve kan bağı ile birbirine bağlanmış, sadece iki kuşağın bir arada bulunduğu, sayıca az olan bu en basit aile tipinde çiftler; samimi ilişkileri olsa da kendi ailelerinden ayrı bir eve sahiptir ve gelirleri de bağımsızdır. Eş seçimi, kaç yaşında evleneceği ve kaç çocuk sahibi olacağı bireyin kendi kararıdır. Geniş aileyle kıyaslandığında akrabalık ilişkileri nispeten zayıflamış, dış etkenlerden büyük ölçüde bağımsızlaşmayı başarmışlardır (Bilen 2004: 97-98)

Türk toplum yapısında da küreselleşme ve sanayileşmeyle ilgili olarak özellikle de 1980'li yıllardan sonra hem aile içi ilişkiler ve iletişimde hem de aile tipinde farklılıklar gözlenmiştir. Böylece geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim yaşanmıştır. Çekirdek ailede var olan kadının da erkekle birlikte çalışma hayatına başlamasına bağlantılı olarak kadının ve dolayısıyla erkeğin rol ve statülerinde farklılıklar yaşanmıştır (Uray ve Burnaz 2003: 78-83). Her ne kadar kadın iş hayatına atılmış olsa da tanımlandığı asıl görev alanı ev içidir. Rollerin değişime uğramış olması kadının ev içindeki rollerini de yerine getirmek zorunda oluşunu değiştirmemektedir.

Bahsedilen bu modern çekirdek aileler, küçük aile olarak da nitelendirilmiştir. Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bu aile yapısında, çocukların gerekli ekonomik ve fiziksel gelişim ve donanımına sahip olduktan sonra evden ayrılmaları sonucu tekrar küçülen bir özellik göstermektedir. Modern aile yapısı bağımsızlığı temsil ederken bazı durumlarda çok daha büyük bir aileye ait alt birim olarak da kabul görmektedir (Ünlü 1993: 15).

Modern çekirdek ailelerde aile fertleri arasında iş bölümüne ve kuşaklar arası hoşgörüyeye dayanan özerk bir ilişki bulunmaktadır. Aile reisliği cinsiyetçi bir tekele bağlı değildir ve aile içi dayanışma önemlidir. Bu aile tiplerinde çocuklar ailenin sosyal güvencesi olarak görülmemekte, çocuk adedi azalmakta ve kardeşler arası yaş aralığı

büyümektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 16.12.2015).

1.2.3. Yeni Aile Türleri

Modern toplumlarda kültleşerek gelenek haline gelmiş ve yaygın kabul gören geniş ve çekirdek aile türleri, yeni alternatifler sunarak ortaya çıkmış yaşam şekilleriyle ve yeni aile türleriyle bir yarış içindedir. Geleneksel geniş ailenin kodları çözülerek sahaya modern çekirdek aile çıkarılmışsa da, daha sonra bu ailenin çözülmesi ile yeni aile tipleri meydana gelmiştir. Ancak yeni tanımlanan bu aile türleriyle birlikte aileye özgü bilindik tanımlar da kökten değişime uğramaktadır (Canatan ve Yıldırım 2009: 79).

1.2.3.1. Tek Ebeveynli Aile

Boşanma oranlarındaki artışla birlikte Batı ülkelerinde ortaya çıkan bir tür olarak tek ebeveynli aile kavramı ortaya çıkmaktadır. Tek ebeveynli aileyi oluşturan diğer sebeplerden biri de evliliğin gerektirdiği sorumluluklardan kaçma ve uzaklaşma isteğidir (Canatan ve Yıldırım 2009: 79).

Aile denince akla ilk gelen tanım; anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluktur. Artık günümüzde aile birliğini tanımlamak için anne ve babanın bir arada yaşaması şartı aranmamaktadır. Aile kavramı yapı ve işlevleri bakımından içinde bulunduğu şartlara bağlı olarak çeşitli değişimlere uğramaktadır. Bu değişimler bazı durumlarda aile müessesesinin sona ermesi ya da çözülmesi şeklinde gözlenmektedir. Bunun sonucu olarak da tek ebeveynli aileler ortaya çıkmaktadır (Townley ve Edmonson 1991: 18; Bianchi 1995: 75).

Tek ebeveynli aile tipi, eşlerden birinin hayatının sona ermesi gibi doğal bir durumun yanında, boşanma veya eşlerin yaşamlarını ayrı sürdürmesi gibi nedenlerle artan aile çözümlerinin sonucu olarak, çocuğun baba veya anneden biriyle birlikte yaşadığı türdür (Gander ve Gardiner 2001: 309).

Çiftlerin nikâh akdi ile oluşturdukları evlilik bağının yasal yollarla sona erdirilmesi sonucunda çocukların hâkim kararı ile anne ya da babadan birine verilmesi, eşlerden birinin vefat etmesi ya da çalışmak için geçici süreyle evi terk etmesi, bu aile tipini en doğru tanımlayan ifadelerdendir (Dikeçligil 1995: 16-17).

Çocuğun gayri meşru doğması, çiftlerin boşanması ya da anne babadan birinin haneden uzaklaşması durumunda anne ve baba da sağdır ama birlikte değildir ve çocuklarla aralarındaki ilişki ancak yıllık tatil dönemlerini veya hafta sonunu kapsamaktadır. Bu da çok sınırlı bir zaman dilimini ifade etmektedir (Ay 2000: 9).

1.2.3.2. Babasız Aile

Ailelerin Batı toplumlarında geçirdiği baş döndürücü değişimler veya çökmeler sebebiyle, başkası adına doğum yapan taşıyıcı anne veya babasız aile gibi yeni kavramlar oluşmaktadır (Canatan ve Yıldırım 2009: 79).

Taşıyıcı annelik üremeyle ilgili bir sağlık sorunu olmayan bir kadının; çocuk sahibi olamayan bir çift için, embriyon elde edilmesi adına gereken yumurta ve spermin döllenmesi yöntemiyle bebeği doğuma kadar taşımayı, büyük olasılıkla da belirli bir para alarak, kabul etmesini ifade etmektedir (Nuttal 1997: 149). Taşıyıcı annenin bebek doğduktan sonra üzerinde hak iddia etmesi ve bebeği vermek istememesi yaşanabilen sıkıntılı durumlardan olmakla birlikte Türkiye’de hukuksal açıdan böyle bir işlem yasal değildir.

Babasız aileler kavramı ile de kadının sperm bankasına giderek, daha önce bağışlanmış spermler ile döllenme sağlanarak hamile kalması durumunda meydana gelen aile tanımlanmaktadır. Bu durumda baba bilinmemekte, aile sadece anne ve çocuktan oluşmaktadır.

1.2.3.3. Üvey Aile

Patchwork aile olarak da tanımlanabilen üvey aile, eşlerden en az birinin aileye eski ilişkiden olan çocuğunu getirmesiyle oluşmaktadır. Patchwork kelimesi

Türkçe'deki anlamıyla “yamalı yorgan, kırkyama, yama işi” demektir. Bu kelimenin özel bir aile tipi için kullanılması yeni bir durumdur. Toplumsal değerler ve roller değiştikçe, evlatlık sahibi olan çiftlerin hayat tarzları ya da evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuklar da üvey aile tanımına girmektedir (Stahn 2003: 22) Üvey aile tipi, 20. yüzyıldaki modern çekirdek aile ve tek ebeveynli aile türünün ardından meydana gelmiş bir aile türüdür.

Üvey aile türünde de bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Aile fertlerine ait rollerin kesin çizgilerle tanımlanamaması, yeni gelen ebeveynin çocuk tarafından kabul görmemesi iki taraf için de psikolojik problemleri mümkün kılmaktadır. Toplum için sağlıklı bireyler yetiştirme hususunda üvey aileler çok da başarılı değildir (Kurt 2013, erişim tarihi 16.12.2015).

1.2.3.4. Beraber Yaşama

Beraber yaşama, çiftlerin evlenmeden diğer bir deyişle resmi nikâh olmadan birlikte yaşaması olarak tanımlanmaktadır. Bu aile tipinde kadın ve erkek evlilik gerçekleşmeden aynı evde yaşamaktadırlar. Birlikte yaşayan çiftler büyük oranda boşanmış çiftlerden, gençlerden ve hiç evlenmemiş kişilerden meydana gelmektedir (Canatan ve Yıldırım 2009: 80).

Tek ebeveynli aileler ve nikâh akdi olmadan birlikte yaşayan çiftler ve onların çocuklarından oluşan aileler parçalanmış ya da eksik aile olarak tanımlanmaktadır (Dikeçligil 1995: 16-17).

1.3. Ailenin İşlevleri

Evrendeki tüm ailelerin, türleri ne olursa olsun belirli işlevleri bulunmaktadır. Ronnau ve Poertner (1993: 20-23) aileye ait bu işlevleri, bir bütün halinde ailenin sürekliliğini sağlaması açısından her aile üyesi için ayrıca giderilmesi gerekmekte olan ihtiyaçlar tanımıyla ifade etmiştir. Her işlev, ailenin bir parçasını meydana

getirmektedir. Bu sebeple tek bir fonksiyonun incelenip anlaşılması aile ile ilgili genel bilgi sağlayamaz. İşlevler mekanizmadan ayrı düşünülemez, diğer bir ifade ile bütün fonksiyonlar birbirine bağlıdır.

Kişinin hayatında doyuma ulaşması, var olduğu topluma yakışır bir birey olarak yetişmesi ve etkin bir biçimde tüm işlevlerini uygulamaya koyması ilk olarak aile ortamında sağlanır (İşmen, 2004, s. 60).

Her ailede var olan belirli işlevler bulunmaktadır ve ailenin devamını sağlar. Bu işlevler bireylerin giderilmesi gereken ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Her birey ailesinden edindiği işlevleri yeni kurduğu aileye aktarmaktadır ve bu işlevler bir bütündür, dolayısıyla işlevlerin hiçbiri aile ile ilgili genel bilgi sağlamak amacıyla ayrı olarak ele alınamaz.

Ailenin, kendinden beklenmekte olan işlevleri hakkıyla uyguladığına dair kanı oluşması için aile fertlerinin birbiriyle uyumlu ve dengeli bir şekilde işlerliğini sürdürüyor olması gerekmektedir (Yıldız 2011: 213).

Bu çalışmada aile işlevleri; biyolojik, koruma, eğitim, dini, ekonomik, sosyal ve psikolojik işlevler olarak incelenmektedir.

1.3.1. Biyolojik İşlevleri

Aile, onu oluşturan eşlerin arasında bulunan cinsel ilişkinin toplum huzurunu sağlayan değerlere ve ahlak yasalarına uygun şekilde idare edilmesini, bu sayede de cinsel dürtülerin meşru yollardan tatmin edilmesini sağlamaktadır. Evliliğin özünde de kadın ve erkeğe ait temel gereksinimlerin giderilmesi ve tatmin edilmesi bulunmaktadır. Bu ihtiyacın giderilmesi neticesi ile çocuk yapma, onu yetiştirip büyütmeye ve soyunu devam ettirme ihtiyacı da giderilmiş olur (Özgüven 2000: 19-20). Aile bu işlev sayesinde yeni üyeleri topluma kazandırmış olur. Ailelerde meşru yollardan dünyaya gelen bu çocuklar; nüfus artışını, toplumun ve soyun devamını sağlamaktadır. Bu işlev, tüm aile türleri için geçerli ve kolektif bir işlevdir. Var olan tüm toplumlarda soyun

devam etmesini sağlayacak çocukların dünyaya gelmesi ve bu çocuklara gerekli bakımın sunulması sadece doğru bir aile yapısı çerçevesinde gerçekleştirilebilir (Buladı 2013: 61).

Çiftlerin bir araya gelerek soylarını devam ettirme isteği, evlilik akdinin gerçekleşmesi ve aile oluşturmaları ile toplumsal değerlere uyumlu hale getirilmiş olmaktadır. Ailenin biyolojik işlevi sayesinde bireyler cinsel tatminlerini yasal yöntemlerle sağlamış, aynı zamanda da toplumun sürekliliğini garanti altına almış olur. Biyolojik işlev tüm aile türlerinin bünyesinde bulunan geçerli bir işlevdir.

Bir diğer ifade ile aile, topluma ait fonksiyonel bir ögedir ve bu şekilde biyolojik işlevin ifa edilmesine yani insanların çoğalması ve üremesine nikâh akdi ile toplumsal ve hukuki yönden meşru bir zemin hazırlar. Tüm toplumlarda sosyal bir denetim mekanizması oluşturan, düzen sağlayan normlar ve değerler vardır. Nikâhsız yaşayan çiftlerin bulunması, toplumda norm ve kültürel değerlerle uyum sağlayamamaktadır. Çiftlerin birlikteliği ve cinsel gereksinimlerinin giderilmesi gerçekleşen nikâh akdi ile aile olgusu çerçevesinde meşrulaşmaktadır. İnsanların var oldukları, yaşadıkları toplumun ahlaki, dini ve yasal değer ve normlarıyla uyum gösteren bir hayat yaşaması ile meşruluk sağlanmaktadır (Bilgili 1993: 8). Toplum ve din neslin devamına özellikle önem vermiştir.

Aile, yaşanan toplumda nüfus kaynağı görevini üstlenmesi, nesillerin sürekliliğini ve soyun devamını sağlaması bakımından temel olan sosyal bir müessesedir. Biyolojik işlev, çiftlerin cinsel gereksinimlerini karşılamaının yanı sıra, nesillerin sürekli olmasını da sağlamaktadır. Ailenin biyolojik fonksiyonu demografik özellikler açısından önemlidir. Topluma özgü bu demografik yapıyı belirleyen ailenin biyolojik işlevleri arasında; kadın ve erkek yüzdesi, nüfusun yaşlı, orta, genç ve çocuk olarak dağılımı, insanların evlenme yaşı, çocuk sahibi olmaları, nüfus artış oranı gibi nitelikler bulunmaktadır (Kır 2010: 385-386).

1.3.2. Koruma İşlevi

Bir çocuk, dünyaya gözlerini açtığında her şeye muhtaç, aciz ve korumasız bir haldedir. Aile, çocuğun temel ihtiyaçlarını temin eden, onun beslenme, barınma ve giyim giderlerini karşılayan, çocuğu yetiştiren oluşumdur. Sosyal, fiziksel ve doğal şartlar göz önünde bulundurulduğunda yeni doğmuş bir bebeğin ya da çocuğun bu şartlara uyum sağlaması çok zordur. Bu sebeple dış etkenlere karşı çocuğu koruyan, ona yaşamını sürdürebileceği bir ortam sağlayan ailedir. Bu içgüdüsel koruma ile aile kendi neslinin devamını sağlamanın yanı sıra, insanlığın da varlığını koruma altına almış bulunmaktadır (Gökçe 1990: 218).

Ailenin diğer işlevleriyle de ilintili olmak kaydıyla toplumsal açıdan toplumun kontrolü ve devamının sağlanması, toplum ve aile ilişkisi açısından önemli görülmektedir. Aile, topluma ait bir parça olduğu için, toplum baskısını üzerinde hisseder ancak; özünde toplumsal kontrol mekanizmalarının en önemli basamaklarından biridir. Birey ve toplum arasında bulunan bağı kurabilme yetisine sahip tek sosyal organizasyon ailedir. Toplum gereksinimleri giderilmez ise, eğitim, sağlık ve ekonomik olanaklar sunulmazsa ve koyulan yasalara uyulmazsa toplumun devamlılığı sağlanamayacaktır. Aile birliği, kişileri dünyaya geldikleri andan itibaren çatısı altına alan, toplumun sürekliliğini temin edecek bireyleri yetiştiren ve onlara koruma sağlayan birim olması açısından önemlidir. Durkheim intihar vakalarını incelediği araştırmasında, aile ortamı sağlanmış kişilerde diğer kişilere kıyasla %50 oranda daha az intihar riski bulunduğunu belirtmiş ve aile kurumunun insanları topluma uyum sağlayamama sorunsalından kurtardığına dikkat çekmiştir (Aktaran, Karabacak 2015: 22). Üyelerinin sosyal zararlara karşı doğal koruma alanına alındığı, onların gelişip ilerlemesini dolayısıyla toplumun iyileştirilmesini hedefleyen aile; tam da bu nedenlerle sosyal uyumun sağlandığı ve geliştirildiği birimdir. Bu perspektiften incelendiğinde aile ve toplum ilişkisi açısından ailenin sahip olduğu en mühim işlevlerden biri koruma işlevidir. Toplumsal uyumun devamlılığı, toplumda dayanışma ve huzurun sağlanması için toplumda birbiri ile etkileşim içinde bulunan insanlar bazı belirli kurallara itaat etmek durumundadır. Kurallara uyum sağlayan, farklılık arz etmeyen dengesi sağlanmış bir aile ortamında tüm aile bireyleri kontrolü ve korunması sağlanmış bir mekanizmanın

parçası olmuştur. Boşanmanın başlıca nedenlerden biri olduğu sağlıklı bir aile ortamının sağlanamadığı ailelerde çocuklar olumsuz etkilenmektedir (Karabacak 2015: 23).

Aileye özgü belirli kuralların dışına çıkılması bazı yaptırımları beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte aile ortamında öncelikli olarak sevgiye dayanan ilişkilerin kurulması, güven duygusunun tüm aile bireylerinde oluşturulması konusu son derece önemlidir. Bu güven duygusu sayesinde, bireyin hata yapması ile ilgili olarak diğer aile fertleri tarafından ikaz edilmesi hakkı da doğmaktadır. Aile üyelerinin her biri, diğer üyeler tarafından bir şekilde kontrol edilmekte olduğu hissine sahiptir (Birekul 2013: 279). Ailenin asıl var oluş nedenini oluşturan ruhsal ve duygusal güven hissinin zarar görmesi sonucu aile, hem fertleri hem de toplum adına zararlı hale gelmektedir (Topçuoğlu, 2001: 75).

Sözü edilen tüm bu kurallar bireyler tarafından aile ortamında öğrenilmekte, benimsenmekte ve içselleştirilmektedir. Aile ise doğru yaşantısıyla, karşılıklı otokontrol sistemiyle ve sorumluluk duygusuyla toplumun devamlılığını sağlayabilmektedir. Aile değerlerine sahip çıkan toplumlar kendi varoluşlarını da sağlama almaktadır ve değerlerini yaşatabilmektedirler. Bir diğer deyişle toplumların devamlılığı ailenin korumasına ve devamlılığına bağlıdır (Karabacak 2015: 24).

1.3.3. Eğitim İşlevi

Aile, toplumda yer alan sosyal birimlerin en küçüğüdür. Çocuk, dünyaya gözlerini açtığında biyolojik bir varlıktır, ilk eğitimini ailede alır böylece sosyalleşerek ruhani boşluktan ve yalnızlıktan kurtularak topluma kazandırılmış olur (Kır 2011: 394).

İnsan sosyal bir varlık olarak, yaşamını sağlıklı bir şekilde idame ettirebilmek adına belli bir eğitim almak durumundadır. Söz konusu eğitim ile birlikte sosyalleşirken, bir taraftan da sosyal yaşama uyum göstermesini sağlayan bazı bilgileri, davranış örüntülerini ve değerleri edinmiş olur. Bu şekilde süreci başlatan ilk kurum ailedir. Eğitim boyunca önce çocuklar olmakla birlikte tüm aile fertleri var oldukları topluma uyum sağlamalarını kolaylaştıracak beceri, görgü, bilgi ve birtakım değerlerle

donatılırlar. Aileyi oluşturan bireyler sosyalleşerek gelişir, güçlenir ve daha iyi statüler kazanmak adına kendi özelliklerinden hangilerini geliştirmeleri ve hangi becerileri kazanmaları gerektiğini öğrenirler. Görev ve sorumlulukların aşılandığı toplumsallaşma döneminde aile fertleri, üstlenecekleri rolleri, sahip oldukları statüleri ve bunların gereklerinin neler olduğunu öğrenmektedirler. Toplumsal statüler bir diğer deyişle sosyal konumlar hedefleri ile çatışmadığı sürece organizasyondaki yerlerini almaktadır. Sosyal konumlar, kişilerin sorumluluklarını, sahip olduğu hakları ve böylece davranış şekillerinin çerçevesini çizmektedir. Bu sebeple de sahip olunan statüler, kişilerin sosyal konumunu belirlemektedir. Sosyal statülerin her biri zorunlu olarak toplumsal bir role karşılık gelmektedir. Ailedeki eğitimle birlikte tüm fertler, özel olarak çocuklar, yaşamını sürdürdükleri toplumun kültürünü öğrenirler. Çocuklarını meslek sahibi yapmak, modern öncesi topluluklarda, ailenin eğitim fonksiyonuna dâhil olmuştur. Yine bu toplumlarda aile müessesesi, sağladığı eğitimle çocuğa belli bir yaşam şeklini de aktarmış olur. Modern toplumlarda ise çocukların meslek sahibi olmaları hususu bürokratik yapılanmalara devredilmiştir. Yine de çocuk eğitiminde en önemli birimlerden biri modern toplumlarda da ailedir (Karabacak 2015: 27).

Diğer bir deyişle avcılık ve toplayıcılık yaparak geçimini sağlayan primitif toplumlarda çocuğun eğitimi ailenin görevidir. Sanayileşmenin gelişmesi sonucu olarak mesleklerde ayyuka çıkan uzmanlaşma ihtiyacı sebebiyle aile eğitim işlevini tam anlamıyla yerine getiremez olmuştur. Belirli bir sisteme sahip eğitim kurumları ihtiyaç olmaya başlamıştır. Böylece devlet, aileye ait eğitim işlevinin büyük bir bölümünü kendi üzerine almıştır (Ottoway 1962: 159). Okula devam yaşı 6-7'ye düşse de, ailenin eğitim konusunda sahip olduğu asıl görev devamlılığını sürdürmektedir. Eğitim kurumları ve aile işbirliği yaparak çocuğun eğitimini sürdürmektedir (Erden 2007: 41-42).

Bu şekilde görev devirleri ile ailenin eğitim fonksiyonu ciddi farklılaşmalar gösterse de, eğitimin temelini ailede edinilen bilgiler oluşturmaktadır. Çevre ve okul verdiği eğitimle, ailede atılan temelin üzerine bina inşa etmektedir. Birey oturup kalkma, yeme içme kültürü, toplum düzenini sağlayan temel değerleri, tüm insani değerleri ve normları ilk olarak ailede öğrenmektedir. Anne ve babanın yetiştirilme tarzı

ve bilinç düzeyi ise alınan bu eğitimin kalitesini belirler. Ailenin kültür seviyesi, sosyal ve ekonomik statüsü çocuğun eğitilmesinde önemli bir değişkendir. Aile içi ilişkilerde fertlerin birbirine sevgi, saygı ve anlayış göstermesi, değer vermesi, olaylarda empati yapması sağlıklı çocuk eğitiminin bir gereğidir (Kır 2010: 395).

1.3.4. Dini İşlevi

Aile, fertlerine dini inanç kazandırma, din ve ahlakla ilgili bilgi aktarma, ibadetlerin yapılmasını organize etme gibi sorumluluklara sahiptir (Gökçe 1990: 218). Din eğitiminin asıl önemli bölümü çocuğa ailede verilir. Dini merasimler ve dualar aile tarafından öğretilir ve dini pratikler de aile içerisinde uygulanırlar. Din olgusuna göre çocuklar anne ve babalara sadece birer emanettir ve aile onlara ibadet, ahlak ve itikat gibi dinsel içerikli bilgileri vermek, yaşamı devam ettirebilmek için zorunlu temel bilgileri de öğretmekle mükelleftir (Canan 2009: 142-145). İslam dinine göre eğitimin amacı genel çerçevede; bireyin kendini tanıması, fıtratını koruması, doğru yoldan sapmadan iyi birey yetiştirilmesi, çocukların yaratılış amaçlarına uygun olarak yetiştirilmesi ve insanın özündeki gizli yeteneklerin gün yüzüne çıkarılıp geliştirilerek topluma faydalı bireyler olmasını sağlamaktır (Bayraktar 1984: 9-10; Kır 2010: 151-152).

Ailelerin, modern öncesi toplumlarda, aile fertlerine dini eğitim vermesinin yanı sıra dinsel eğitim sonucunda oluşan uygulamaları denetleme gibi görevleri de bulunmaktaydı. Modern toplumlardaki seküler yapılanma, dini eğitim bazı bürokratik kurumlara devredilmiş de olsa, aileler bu konuda gerek gördükleri zaman bu işlevlerini sürdürmekte, dini inanış ve davranışlarını çocuklarına aktarmaya devam edebilmektedirler. Bu hususta ailelerin başarı düzeyi, topluma göre farklılık gösterebilmektedir. Modern toplumlarda ebeveynler, çocuklarının dini tercihlerini ileriki yaşlarda kendilerinin yapması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda çocukların okul çağı ve öncesinde dini içerikli okullara gönderilmesi de çokça karşılaşılan bir durumdur. Dindar ve muhafazakâr görüşlü aileler, okul tercihleriyle birlikte çocuklarının dinsel açıdan sosyalleşmesini de bir şekilde yönlendirmiş olmaktadır (Karabacak 2015: 28).

1.3.5. Ekonomik İşlevi

Ekonominin temel unsurları; üretim, dağıtım, değişim ve tüketimdir. Bu noktada ailenin ekonomik işlevi irdelenirken üretim ve tüketim konuları üzerinde durmak yararlı olacaktır. Üretimin unsurları sermaye, girişim, emek ve doğadır. Tüketim konusunda kişinin tutumu israf ya da tasarruf etme olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu üretim ve tüketim hususlarının gerektirdiği bilgi ve yeteneği aile ortamında kazanmaktadır (Kır 2010: 145).

Modern öncesi toplumlarda aile, tüketim ve üretim birimi olarak çok büyük öneme sahipti. Ailenin tüm fertleri iş bölümü ile ailenin tüm işlerini yapar ve üretime katkı sağlardı. Genellikle de kendi işlerini yaparlardı. Hatta kadınların evlerini bırakıp başka yerlerde çalışması çok nadir görülen bir durumdu. Modernleşme sürecinin başlangıcıyla birlikte aileye ait maddi ihtiyaçların üretimi ile ilgili vazifelerin bir bölümü, toplumun en temel kurumu olan ekonomiye nakledilmiştir. Günümüzde aile, farklı boyutlarda ekonomik işlevini, tüketim başta olmak kaydıyla, sürdürmektedir (Karabacak 2015: 26-27).

Geleneksel toplum yapılarında aile, geniş aile tipindedir yani anne, baba, çocuklarla birlikte büyük baba ve büyük anneyi de içine alır. Evin yardımcıları dahi ailenin parçası sayılmaktadır. Ekonomi alanında ev ekonomisi önemli bir yere sahiptir. Aile hem üretim yapan, hem de tüketen birim olması sebebiyle bir hayat ortaklığı müessesesidir. Aile ekonomik ihtiyaçlarını kendisi üretmekte, bu söz konusu ihtiyaçları karşılamak için de kendi tüketmektedir. Bu yüzden aile, hem tüketim hem de üretim kurumudur, aile fertlerinin ihtiyaçları aile içinde giderilir (Ergün 1987: 40).

Modern çekirdek ailelerde hane halkı işlerini, aileye ait mekânların dışına çıkmak suretiyle gerçekleştirmeye başlamıştır. Aile dışındaki birimler üretimi üstlenmişlerdir. Ailenin haricinde kullanılarak metalaştırılan emekle birlikte ailenin ekonomik açıdan bağımsız bir kurum olma niteliği ortadan kaldırılmış, hatta ailenin diğer işlevleri ve düzeni de etkilenmiştir. Bu durum bir yandan da aileye daha iyi iş imkânlarına ulaşabilmek adına yeterli olacak hareket alanını da sağlamıştır. Kadınlar da

ailenin giderek artan ihtiyaçlarını karşılamak ve katkı sağlamak için evlerinin dışında çalışma fırsatı bulmuşlardır. Böylece giderek bireyselleşen toplumda ekonomik özgürlüğünü de elde etmiştir (Tezcan 1997: 271-272). Eğitim işleviyle de doğrudan ilintili olarak kadına sağlanan bu yeni durumla birlikte kadın, yeni statü, rol ve daha eşitlikçi bir konum sahibi olmuştur. Aynı zamanda yeni rollerle eskileri arasında çatışma meydana gelmesinin de yolu açılmıştır. Çocuklar iş hayatının çok dışında konumlandırılmış, bu uzaklaşma sonucu ise doğurganlık oranları direkt olarak etkilenmiştir.

1.3.6. Sosyal İşlevi

Parsons ailenin, kişiyi sosyal hayata hazır hale getiren bir iletkenlik işlevini üstlendiğini belirtir. Bu anlayış ürünü olarak aile, geniş aileden çekirdek aileye dönüşmüş tarihsel bir sürecin ürünüdür. Ayrıca Parsons, çekirdek ailelerin, çocukların toplu hayata uyum gösterecek biçimde sosyalleştirilmesini sağlayan asıl araç olduğunu ve nüfustaki yetişkin yüzdenin karakterlerine istikrar kazandırılması adına içsel bir önem taşıdığını iddia etmiştir (Aytaç 2007: 72).

İnsan, bireysel özelliği gereği, biyolojik bir varlık olarak doğmakta, içinde hayat bulduğu toplumun normlarını ve değer yargılarını öğrenip benimseyerek, yaşamı boyunca sosyal bir varlık halini almaktadır.

Çocukların kişilik gelişimi ailede başlamaktadır. Tüm toplumsal normlar ve değer yargıları ailede öğrenilir. Aile, tuvalet eğitimi, cinsel rolleri, büyüklere saygı duyma ve küçüklere sevgi gösterme gibi çoğu temel özellik gösteren hayat bilgisini, bilinçli ya da bilinçsiz olarak çocuğa ilk beş yılda öğretir. Çocuğun ilk sosyalleşme dönemi bu beş yıldır (Tezcan 1985:159).

Ailenin tarihsel süreç içerisindeki değişimi birçok farklı kuramcı tarafından ifade edilmiştir. Ancak genel kanı ailenin yapısal olarak değişmesine rağmen sosyal, biyolojik ve diğer bazı işlevlerini günümüze kadar koruduğu yönündedir.

Aile olgusu var olduğundan bu yana çocuğun sosyalleştiği ve toplumsal kuralları ilk öğrendiği vazgeçilmez bir sosyal müessesedir. Her ne kadar bazı kurumlar aileye özgü işlevleri ifa etmeye çalışmışlarsa da kurumların hiçbirisi ailenin yerini alamamıştır. Sanayi öncesi toplumlarda anne ve babanın geleceğini güvence altına alması için çocuk garantör olarak kabul edilmiştir. Sanayi sonrası toplumlarda ise sağlık ve eğitim kurumlarının aileye özgü bazı görevleri devralması sonucu ailenin vazifeleri azalmış ancak bu defa da işlevler derinleşerek gelişme göstermiştir (Bilgili 1993: 8-9; Köksal 2008: 9-10).

Çocukların gelişimi ve sosyalleşmesi yönünde aile dışında diğer kurumların etkin olduğu söylenilebilir; fakat bu değişimin ne kadar radikal olduğu veya toplumsal kodların tamamen değişip değişmediği tartışılabilir. Öyle ki, aile dışı olan kurumlar da içinde yer aldığı sosyal yapıdan ve birçok kültürel öğeden etkilenir. Dolayısıyla çocukların sosyalleşmesi yönündeki etkileri mevcut sosyal iklimten bambaşka bir yönde olmayacaktır.

Aile fertlerinin toplumsallaşmasını sağlamak, topluma ait gelenekleri ve kültür öğelerini sonraki nesillere aktarmak, ailenin önemli işlevlerindendir. Toplumun var olma ve varlığını sürdürme esası, o toplumu oluşturan yazılı veya geleneksel kaidelerin, örf ve adetlerin deforme olmadan diğer nesillere taşınması ve aktarılmasıdır. Toplumun yapı taşı olan aile, toplum kültürünün yaşatıldığı en mühim yerdir. Bu noktada toplumun makul bulduğu yaşam tarzını, kültürün getirisi olan iletişim şeklini öğrenen birey, hem topluma ait bir kültürle etkileşim kurmuş olur hem de onu özümseyerek canlı bir aktarıcı görevini üstlenir (Karabacak 2015: 24).

Birekul (2013: 274-276); değer aktarımı ve sosyalleşmenin, topluma özgü amaçları, normları ve değerleri ile bunları gerçekleştirebilmek için tesis ettiği kurumsallaşmış araçların kişilere aktarılması, benimsetilmesi, öğretilmesi ve kişiler tarafından kullanılabilir hale getirilmesi toplumsallaşma süreci çerçevesinde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Toplum, özelde aile kurumları ve eğitim aracılığıyla, genelde ise sosyalizasyon süreci ile kişilerin topluma uyum sağlamasına destek olur. Gençlerin olgunlaşmasını sağlar. Özellikle de kültürel değişimlerini hızlı yaşamayan

toplumlarda aile ve topluma ait değerler sistemi büyük oranda birbirine benzemektedir. Ancak bir toplum içinde varlığını sürdürebilen birey, toplumun sürekliliğini sağlamak için genç nüfusu sosyal bir ortam içinde büyütecek ve eğitimi sağlayacaktır. Kişinin ilk tecrübelerini yaşadığı, davranış şekilleri ve tutumunun biçimlendiği ortam ailedir. Anne ve babanın görevi sahip oldukları çocukları sosyalleştirmektir.

Ailenin bir topluma sağlayacağı en belirgin etkisi, toplumun temellerini oluşturan insanları sosyalleştirip onları topluma kazandırması ve toplumsal değerlerin aktarımını sağlaması olarak nitelendirilebilir.

Aile ortamında bireyler sosyal ihtiyaçları oluşturan dayanışma hissi, gelecek için ümitli olabilme, diğer aile fertleriyle gurur duyma, güvende hissetme, toplumda kendine yer edinebilme gibi kişinin korunma, destek sağlama ve hayati ihtiyaçlarını karşılama fırsatı bulmaktadır (Özgüven 2000: 20). Baymur (1978: 67)'a göre aile, kişinin sevilip sayıldığı, sosyal güvenliğinin temin edildiği, beğenildiği yerdir. Tüm bunların yanı sıra para kazandığı, beslendiği, geçimini sağladığı, barındığı bir yuvadır.

Baymur'ın bu ifadesine paralel bir diğer görüş ise ailenin bir sosyal güvenlik kurumu olduğu yönündedir.

19. yüzyıl ve sonrasında değişen toplumsal yapı, Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi ve beraberinde getirdikleri, kentleşmenin sağlamış olduğu değişim ve dönüşümler o döneme kadar mevcut olan sosyal güvenlik sistemlerini de değiştirmiştir. Daha geleneksel yaşam biçimine ait olan, akrabalık yardımlaşmaları, biraz daha merhamet duygusu ile yerine getirilen yardımlar, dini yardımlar etkisini kaybetmeye başlamıştır.

Yaşanan tüm bu değişimler bazı toplumsal boşlukların oluşmasına neden olmuştur. Sosyal güvenlik, bireye bugünün ve yarının güvencesini sağlamaktadır. Ailenin bir işlevinin de sosyal güvenlik olduğunu ifade eden bir görüşe göre; "Aile, insanın temel ihtiyaçlarından biri olan yaşama ihtiyacını ve kendini güvende hissetme duygusunu doyuran, ilk ve temel kurumdur. Mutlu ve huzurlu bir ailenin üyesi olmak

bile sosyal güvenlik açısından başlı başına bir güvencedir. Aile bebeklikle başlayan, ergenlik, gençlik ve yaşlılığa kadar yaşam döngüsünün tüm evrelerinde tehlikelere karşı korunduğu, kollandığı bir güvenlik birimi, aynı zamanda tehlike anında en güvenilir sığınağıdır” (Koyuncu 2014: 359-360).

Üyelerinin birbirine karşılıklı olarak sevgi duyduğu ve güven hissettiği en etkin topluluk ailedir. Bu sebeple çocuğu eğitmek için en önemli kurumlardan birisidir ve toplumun temelini yapılandırmaktadır. Bu yüzden aile sosyal örüntüdeki en mühim işlevleri üstlenmiştir. Bireyler toplumda bir role ve statüye sahiptir ancak; asıl kişiliğini toplumda yer alan diğer insanlarla sosyal ilişkiler oluşturarak inşa eder. Bireye bunun için en uygun ortamı sağlayan ailedir (Acar 1990: 22-23).

Aile üyesine doğuştan gelmekte olan bir saygınlık ve statü sağlamaktadır. Ailenin sahip olduğu sosyal çevre ve kültürel yapı, eğitim seviyesi ve ekonomik şartları aile ferdinin statüsünü belirlemektedir. Her insan toplumda başarılı, üstün ve değerli bir birey olmayı arzu eder. Kişiyi rahatsız eden şey; küçüklük ve eksiklik duygusudur. Böylesi insanların toplumda kendini bulma ve gerçekleştirme ihtimalleri diğerlerine göre çok daha azdır (Baymur 1978: 67).

Ait olma veya mensup olma duygusunun doyurulması, insanların sahip olduğu en mühim ihtiyaçlardandır. Aile ise bu duygunun tam olarak karşılığını bulduğu ve tatmin edildiği yerdir. Gün geçtikçe bireyselleşen toplumda aidiyet çok daha fazla önem kazanmıştır. Sıcak olarak tabir edilen samimi bir yuvada, ailesiyle birlikte yaşayan tüm bireyler büyük keyif almakta ve doyum yaşamaktadırlar. Bahsi geçen yuva şimdi, geçmişte ve gelecekte yani tüm zamanlarda ailedir (Yılmaz 2004: 139).

Birey için çok mühim olan aidiyet duygusu aile ortamında doyurulmaktadır. Aile kavramı tüm fertlerinin bir arada, samimi bir ortamda yaşadığı mensup olma ihtiyacını gözler önüne sermekte ve tüm zamanlarda toplumu oluşturan asıl kurum olmaktadır.

Kişi kendini bir topluluğun parçası olarak görme ve bir topluluğa bağlanma gereksinimini, yaşlılarıyla, herhangi bir parti, dernek, kulüp, çete ve benzeri sosyal

oluşumlara üye olarak karşılamaya çalışmaktadır. Hâlbuki bireyin ihtiyaç duyduğu bu duygularını karşılayacak en temel ve doğal kurum ailedir. Kişi, doğal şartlar gereği bir aile ortamında dünyaya gözlerini açmaktadır. Aile, kişinin çoğu insani gereksinimini gidermekle kalmaz, aidiyet ve bağlılık ihtiyacını da karşılar. Aileye olan bağlılığın ve ait olma durumunun ilk adımını atan kişi ise bebeğin beslenme ihtiyacını koşulsuz sağlayan annedir (Baymur 1978: 67).

Aidiyet duygusunu farklı gruplara dâhil olarak gidermeye çalışan bireyin görmesi gereken asıl nokta; aidiyetin temellerinin ailede atıldığıdır. Çünkü aile sadece beslenme ve barınma gereksinimlerinin karşılandığı bir birim değildir. Bebeğin doğumundan itibaren ona, ihtiyacı olan aidiyet duygusunun karşılığını da vermektedir.

Boşanmanın gerçekleştiği ailelerde çocuk anne ve baba sevgisinden mahrum kalmakta, aidiyet duygusu tatmin edilemediği için anne ve baba ile arasındaki iletişim değişmekte ve kendini boşlukta hissetmektedir. Böylece ailede, doğal olarak da toplumda, ciddi problemler ortaya çıkmaktadır (Tezcan 1985: 159).

Ailelerin çözülmesi ve aile bütünlüğünün bozulması çocukları derinden etkileyen bir durum olmakla birlikte, ait olma hissinin havada kalmasına sebep olacak bir güce sahiptir ve sonuç olarak toplumda sorunlara yol açmaktadır.

Toplumsallaşma, eğitim ve nesilden nesile kültür aktarımı sayesinde toplumun özü korunur ve sürekliliği garanti altına alınmış olur. Toplumsal denetim mekanizması; toplumsal birliğin, varlığın, ahengin ve dengenin devam ettirilmesinde önemli bir role sahiptir. Ayrıca kolektif hayatı kolaylaştırırken, bireysel farkları iletişimde benzer kılmaktadır. Kişinin tercih, hedef, tavır ve davranışlarını tanımlayan kıstaslar; değerlerdir. Bireyi etkisi altına alan değerler; ahlaki, dini ve millidir. Değerlerin tümü normlar aracılığıyla etkinlik gösterir, çünkü normlar yaptırım gücüne sahiptir. Örneğin yoldaki yaşlı bir insana yardım etmek takdir gören; kaba tavırlar sergileyip saygısızlık etmek ise ayıplanan bir davranıştır. İhtiyacı olan kimselere el uzatan kişi cömert olarak nitelendirilir. Başkalarına ait şeyleri çalan cezalandırılır. Bu şekilde yaptırım sağlayan

değerler ve normlar, toplumun düzenini sağlamaktadırlar. Bu duruma da toplumsal denetim denmektedir (Erden 2007: 43-44).

İnsanoğlu sahip olduğu kültürel değerleri sonraki nesillere aktararak toplumun devamlılığını sağlar ve öz değerlerini korumuş olur. Bu değerlerle oluşturulan toplumsal denetim mekanizması, bir arada yaşayan insanlara yol gösterici özelliğe sahiptir. Değerler kesin çizgileri olan kurallar değilse bile o kuralların temelini oluşturan milli, ahlaki ve dini algılamalardır.

Toplumsal denetim mekanizmasının araçları; sahip olunan değerler, kurallar, normlar ve yasalardır. Denetimi sağlayan bu araçlarla olumlu ya da olumsuz yaptırım unsurlarını üç ana başlıkta değerlendirmek mümkündür (Erden 2007: 43- 44):

- 1) Yazılı hukuk; toplum içerisindeki faaliyetleri yasaklayarak ya da meşru kılarak yaptırımına devam etmektedir.
- 2) Ahlak; ayıplanma ya da takdir edilme ile varlığı hissedilir.
- 3) Din; günah ya da sevap kavramları ile eylemlerini sürdürmektedir.

Tüm bu normlar arasında toplumsal denetimin sağlaması ile ilgili en yüksek yaptırım gücüne sahip olan yazılı hukuk kurallarıdır.

Yazılı hukuk kuralları toplumsal denetimde en etkili araçtır ve yaptırım gücü yüksektir. Dini ve ahlaki algılamalar toplumsal denetim sisteminde her bireyde aynı etkiye sahip değildir.

Kişi, topluma ait normları ve değerler sistemini ilk olarak ailesinden, daha sonra da yaşıtı arkadaşlarından ve günlük hayatından informal biçimlerde edinir, cezalandırma ve pekiştirme sayesinde öğrenir ve yaşamına entegre edip uygulamaya başlar. Normların ve değerlerin bireye ilk öğretildiği yer ailedir. Kültürel bir birim olan aile, toplumsal denetimi sağlarken informal yaptırımlara başvurur, bu informal kurallar vasıtasıyla kişinin hareketleri denetime tabii tutulur. Aile fertlerinin yaşadığı başarılar, aile içinde teşekkür ve takdir etme mekanizması kullanılarak, manevi ve maddi pekiştireçler sayesinde ödüllendirilmiş olur. Hataları azaltmak için ise informal cezalara

başvurulur. Anne ve babanın örnek davranışlar sergileyerek çok iyi rol model olmaları, aile içi düzen ve denetimin sağlanması açısından zorunludur. Böylece, aile içinde ve dolayısıyla toplum genelinde denetim ve kontrolün temin edilmesi ve bireylerin toplumsal denetim adına oluşan kuralları özümseyip hayatlarına uyarlaması öncelikle ailede gerçekleşmektedir (Kır 2010: 156-157).

Ailenin sosyal işlevlerinden biri de eş seçme ve yuva kurma işlevidir. Aile, bakıp büyüttüğü çocuklarına uygun eş seçme ve onlara güzel bir yuva kurma konusunda kendini görevli ve sorumlu hisseder. Yetiştirdiği evladının mürüvvetini gören, onu evlendiren ebeveynler çok önemli bir görevi ifa etmiş olmanın huzurunu, rahatlığını ve mutluluğunu yaşamaktadırlar. Ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik statüsü, geleneksel toplumlarda, gençlerin yuva kurma ve eş seçimi hususunda belirleyici rol oynamaktadır. Aile, sahip olunan ölçütlere uygun olan bir diğer ailenin kızına talip olur ve akrabalık bağını kendi şartlarına denk bir aile ile kurmak ister. Gençler de evlilik yolunda yaptıkları görüşmelerde ailelerinin sahip olduğu bu statüyü göz önünde bulundururlar. Diğer bir deyişle geleneksel toplumlarda, ailenin eş seçme ve eşyaları satın alarak çocuğuna yuva kurma konularındaki yardımcı rolü ciddiyle devam etmektedir (Kır 2011: 392).

Geleneksel ve muhafazakâr toplumlarda ebeveynler, sahip oldukları çocukların beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, ona ve ailelerine uygun kriterlere vakıf bir eş adayı bulma ve yaşayacağı yuvanın eşyalarını da alarak yeni bir aile kurmasına destek ve dayanak olma görevini de üstlenmektedirler. Ailenin sosyal ve ekonomik düzeyi, eş adayının ölçütlerini sıralamada belirleyicidir. Ailenin statüsüne uygun eş adayı ile evliliğin gerçekleşmesi ve yuva kurmasında çoğu zaman şartlarını zorlayarak ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Aile, çocuğuna çevre edindirme işlevini de üstlenmektedir. Çocuk bir ailede dünyaya gözlerini açar. Ailelerin de yakın akrabaları, tanıdık ve arkadaş çevresi bulunur. Çocuk, önceden hazır olan bu çevreye doğar. Aile, yeni insanlarla da tanışmaya devam ederek bireyin çevresinin büyümesini sağlar ve diğer kişilerle

ilişkilerini geliştirmesinde etkili olur. Çalışma hayatında yardımlaşma, işbirliği, dayanışma ve anlaşma ortamı sunar (Tezcan 1997: 62).

Çevre edinme, çocuğun ileriki yaşlarında hayatını farklı açılardan kolaylaştıracak etmenlerden birisidir. Aile; hali hazırda sahip olduğu, akraba ve tanıdıklarından oluşan çevreyi çocuğuna sunmuş olur ve bu çevreyi yeni ilişkiler kurarak genişletir. Çevre, bireyin sosyal statüsünü ve hayattaki rolünü de belirlemektedir.

Çocuk yetiştirilirken ailede var olan iç huzur, saygı ve sevgi ortamı ile karşılıklı anlayış gösterme çok önemli unsurlardır. Aile samimiyetle kurduğu birebir ilişkilerle fertler arasında var olan sevgiyi çoğaltır, gerilimi ve nefreti azaltır, dolayısıyla dayanışma ortamı ve ruhu oluşturur. Aileyi oluşturan bireylerin birbirine destek olup kollamalarını, sevgi ve güven içinde huzurlu bir yaşam sürmelerini sağlar. Daima kavgaların olduğu, tartışma ve ağız dalaşlarının yaşandığı bir ortamda ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı nitelendirilebilecek çocukların yetiştirilmesi mümkün olmaz. Sürekli kavgalı bir ailede bulunan çocuk, sürekli korku ve endişe hali içindedir. Gelecek ile ilgili büyük kaygılara sahiptir. Aklında acabalar bulunur. Derslerine yönelmek ve kendini geliştirmek için endişelerinden kurtulamaz. Bu ortamda büyüyen çocuk; çekingen, sinirli, kapalı, ümitsiz, korkak ve başarısız bir çocuk olur. Tüm bunların aksine, herkesin görev ve sorumluluk bilincinde olduğu, diğer bireylere saygı gösterdiği, sevgi ve anlayışla hareket ettiği bir aile ortamında yetişen çocuk ise; girişimci, çalışkan, güvenli, atak, inançlı, başarılı ve ümitlidir. Böyle bir çocuk yetiştirecek aile ortamı sağlamak ise tahmin edildiği gibi zor değildir. Ailede sevgi ortamını sağlayacak fırsatlar kollanmalı ve kaçırılmamalıdır (Yılmaz 2004: 139-150).

Aileyi oluşturan çiftler kendilerini sevgi ile eşlerine adamakta, acı ya da tatlı yaşanan ne varsa paylaşmakta ve birlikteliklerinden keyif almaktadırlar. Acıların paylaştıkça azalması ve sevgilerin de paylaştıkça çoğalması prensibinden hareketle aileyi oluşturan eşler, nikâh akdini imzalarken acı ve tatlı günde, birlikteliği ömür boyu sürdürmeye söz verirler ve bu günlerini, acı ve tatlı anlarını paylaşırlar. Ailedeki huzurun varlığı, ailenin sürekliliğini sağlar. Anne ve babanın çocukla arasındaki

paylaşım ise karşılıksızdır. Paylaşımın devamlılığı ailenin varlığını belirleyen önemli bir husustur. Aile üyeleri arasındaki uyum ise karşılık beklemezsizin verme, paylaşma ve empati yapılan bir anlayış ile oluşturulur (Özgüven 2000: 20).

Ailenin işlevlerini yerine getirdiği bir kurguda, bireylerin maddi ve manevi doyum sağlaması daha kolay olur. Bireyin bebeklikten yaşlanıncaya kadar, bir aile bağı içerisinde yaşaması, tüm yaşam döngüsü boyunca, farklı ihtiyaçlar doğuran her bir biyolojik dönemde ihtiyaçlarının daha kolay karşılanabilmesini sağlar. Söz gelimi, yaşlandığında bakıma muhtaç olan bir bireyin, devlet eli ile veya özel imkânları ile sağlanamayan ihtiyaçlarının, aile tarafından karşılanması olasıdır. Dolayısıyla ailenin bireysel mutluluk için önemli şeyler vaat ettiği söylenilebilir.

Paylaşım aile fertlerini bir arada tutan, ailenin sürekliliğini sağlayan bir unsurdur. Yaşanan iyi ya da kötü anlarını paylaşan, bir arada olmaktan mutluluk duyan eşler, çocukları ile karşılıksız bir paylaşım içindedirler. Paylaşım, ailenin huzuru ve devamını sağlayan kilit kelimedir.

Birey diğer insanlara karşı fedakâr ve yardımsever olmayı, paylaşmayı, azami sosyal fedakârlık içinde, yani diğer bir deyişle diğergam olmayı aile içinde öğrenir. Ancak bu şekilde bir sosyal düzen oluşturarak varlığını sürdürebileceğinin farkındadır (Nirun 1994: 150).

Davranışların ve diğer insanlar ile nasıl ilişki kurulacağını aile içerisinde öğrenildiği bir gerçek olmakla birlikte, tek kaynağının aile olmadığını söylemek de yanlış olmayacaktır. Bu tür davranışlar ailede öğrenilmekle birlikte aile dışı sosyal hayatta, okulda veya iş hayatında, yani bireyin sosyalleşmesine katkı sağlayan diğer ortamlarda, pekiştirilebilir. Ancak boş zamanları değerlendirmenin ilk önce ailede öğrenilmeye başlandığı birçok araştırmacı tarafından üzerinde durulan bir konudur.

Boş zamanları değerlendirmek, eğlenmek ve hoş vakit geçirmek ailede öğrenilir (Gökçe 1990: 218). Var olan boş zamanın nasıl değerlendirileceği davranışını birey, ailede edinir. Aile üyelerine boş vakitlerini nasıl değerlendireceğini, hayatın olağan

akışı içinde tesadüfen öğretir. Aile içinde serbest zamanlar oyunla değerlendirilir. Oyun sayesinde anne ve baba çocukla birbirlerini daha iyi tanımalarının ve anlamalarının önü açılır ve bu durumun bir sonucu olarak aralarındaki ilişkiyi geliştirir. Çocuğun ilk ve natürel oyun alanı ailedir. Bu sebeple çocuk, ailede etkileşim içinde bulunduğu fertlerle sürekli bir karşılıklı eğitim programına dâhildir. Çocuğa sunulan oyuncakların, eylem ve araçların seçimi, ailenin çocuğa verdiği boş zamanları değerlendirme eğitimini şekillendirmektedir. Ailede değerlendirilen boş zamanlar, çocuğun istikrarına ve mutlu olmasına sebebiyet verir. Aile fertlerinin ortaklaşa eğlenmesi, aile bağlarını sağlamlaştırır (Tezcan 1985: 159- 160).

Sahip olunan serbest zamanların nasıl değerlendirileceği aile tarafından çocuğa öğretilen bir durumdur. Oyunla geçen boş zamanlarda çocuk ile ebeveyn arasında sağlam temelli ilişkiler kurulur, böylece bu rastlantısal eğitim çocuğun mutlu ve dengeli olmasında şekillendirici rol oynar.

Siyaset, ailenin sosyal işlevlerini oluşturan temel parçalardan biridir. Siyaset, toplumları yönetme işi ve sanatına verilen addır. Bir başka ifade ile insan topluluklarını sevk ve idare etme işidir. Halkın teşkilatlanmış haline devlet denir ve devlet; yasama, yürütme ve yargı organlarıyla vücut bulur. Politika, eğitim vasıtasıyla, var olan düzeni koruyan, milli değerlerin bilincinde, halkın bütünleşmesini sağlayan vatandaş yetiştirir (Erden 2007: 64- 65). Aile de kendi politik düşüncesini, eğitim vasıtasıyla, sonraki nesillere aktararak benimsemesini sağlar. Seçme ve seçilmenin ne olduğunu öğretir. Devlet dairelerinde görev alacak iş gücünü, yerel ve ulusal liderleri eğitim müesseseleri ile eşgüdümlü olarak yetiştirir. Değişime açık, yenilikçi, mevcut düzenin koruyucusu olan vatandaşlar yetiştirir, siyasi kurumları etkiler ve demokrasinin geliştirilmesini sağlar (Kır 2010: 151).

Her birey, ailesinin sahip olduğu politik görüşü benimseyerek yetişir ve sürdürür. Ailesinin siyasi görüşü ile şekillenen çocuk, daha sonra devlet dairelerinde görev alarak ülkedeki siyasi görüşü ve kurumları da etkiler ve demokratik gelişimi sağlar.

1.3.7. Psikolojik İşlev

Toplumdaki güvenlik ve sevginin natürel kaynağı ailedir. Çocuk, şefkate ve sevgiye muhtaç bir varlıktır. Bu sevgi ve şefkat ihtiyacının karşılık beklemeden en iyi ve doğru şekilde giderildiği yer ailedir. Toplumsal değişimle birlikte ailenin tüm işlevleri etkilenmiş ancak sevgi iletilme işlevi insan doğasında olduğu için değişime uğramamıştır (Tezcan 1985: 158). Sevgi ihtiyacı bireyin psikolojik bir gereksinimidir ve ancak evlilik ortamında doyuma ulaşabilir.

İnsanoğlunun doğduğu anda başlayan sevgi ve sevilme ihtiyacı, aile içinde karşılıksız hayat bulmaktadır. Aileyi oluşturan bireyler doğal olarak birbirine sevgi ile bağlıdır. Ailenin temelinde bulunan bu sevgi ve güvenlik işlevi, topluma kaynak teşkil etmektedir. Ailede başlayan sevgi, büyüyerek toplumu etkiler. Yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte ailenin işlevleri de farklılıklar arz etmiştir ancak değişmeyen sevgi işlevidir. Çünkü o doğrudan insan doğasında bulunan bir olgudur.

Aile sayesinde kişilerin arasında kendiliğinden oluşan karşılıklı bir sevgi ortamı bulunur. Eşler ve çocukları, bir bütünü oluşturan parçalar gibi birbirlerine sevgi ile bağlanmaktadır. Aile fertlerinden birinin yaşadığı en küçük olumsuz durum ya da zarar, diğer fertler tarafından içtenlikle alınır ve yaşanır. Ailede oluşturulan bu sevgi ortamı sayesinde çocuk, bir çiçek misali büyür ve güzelleşir. Şefkat görmek ve sevgi hissi çocuğun en mühim ihtiyaçlarındandır. Çocuğu besleyen en önemli manevi besin sevgidir. Ebeveynler çocuklarını tüm benlikleriyle severler ve bu sevgiyi farklı şekillerde gösterirler. Çocuklarını öpme, kucaklayıp bağrına basma gibi davranışlar sevgi gösterme yöntemlerindendir. Anne şefkati ise aile ortamındaki sıcaklığın temelidir. Çocuğun sağlıklı kişilik geliştirmesinde sevginin payı büyüktür. Sevgiyi yaşamamış olan kişi, diğerlerine de sevgi veremez. Bu sebeple gerçekleşen boşanmalar sonunda arada kalan çocuklar; toplum ve ailelerin önemli bir sorunu haline gelir (Tezcan 1985: 158).

Aile, fertlerinin birbirini herhangi bir çıkar gözetmeksizin, karşılıksız sevgi sunduğu bir ortamdır. Aile fertleri, birbirine sevgi ile bağlanmış yapbozun parçalarını

temsil eder. Sevgi ihtiyacı doyurulmuş bir çocuk, topluma faydalı, sevgi gösteren bir birey olur. Temelde bireyin ihtiyacı gibi görünse de sevgi; toplumun özüdür ve ihtiyacıdır.

Çocuğun barınma, giyinme ve beslenme maddi gereksinimlerinin karşılanması sevgi değildir. Sevgi; fizyolojik ihtiyaçların ötesinde, duygusal ve manevi doyumun gerçekleşmesini sağlamaktır. Çocuğa gülümsemek, onunla vakit geçirmek, paylaşmak, onun gözlerinin içine bakmak, onu dinlemek, şakalaşmak ve oyun oynamak sevgi göstergelerindendir. Sevgi hoş görülü davranmaktır. Ancak işi oluruna bırakmak, vurdumduymaz tavırlar sergilemek ve boş vermek değildir. Boş ver, yapsın zihniyetiyle yetişen çocuk; sosyal ilişkilerinde sabırsız, bencil, anlayışsız ve sınır bilmez bir birey haline gelir (Yılmaz 2007: 28).

Sevgisizlik bir yöntem değildir. Çocuğun yaptığı hata ve yanlışların karşılığı çocuğun sevgiden yoksun bırakılması olmamalıdır. Ebeveynlerin hiçbirisi de çocuğunu sevgiden mahrum bırakarak cezalandırmak istemez. Ancak ifrat ve tefrit dengesi önemlidir. İlaç, doğru dozda içilirse tedavi sonuç verir, aşırıya kaçılırsa zehirler. Çocuk da aşırı sevgiye boğulmamalıdır. Aşırı sevgi gösterilen çocuk her türlü problemini anne ve babasına devreden, bağımlı, kendi ayakları üzerinde sağlam duramayan, edilgen, güveni olmayan çocuktur (Binbaşioğlu 1978: 223; Yılmaz 2007: 33-35).

Temel psikolojik gereksinimlerden biri olan sevginin dengede tutulması dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Çocuk, sevgisizlikle eğitilemeyeceği gibi aşırı sevgi gösterisine de tutulmamalıdır. Ebeveyn sevgi ihtiyacını karşılarken, fazla sevgi vererek aslında çocuğunu tek başına hareket edemeyen, başkalarına ihtiyacı olan, güvensiz bir birey haline getirir. Ebeveynin görevi dengeyi oluşturarak çocuğunu sıcak bir aile ortamında yetiştirmektir. Toplumsal değişimin işlevleri etkilediği günümüzde, aile sevgi işlevini sürdürmeli ve böylece ailenin değerini korumalıdır.

Öz saygı, bireyin kendine olan güvenidir ve iyi bir eğitim ile aile sevgisinin sonucudur. Öz saygısı yüksek olan çocuk çevresiyle barışık, değerli olduğuna inanan, sevme, öğrenme ve yaratma becerisi gelişmiş, mutlu ve başarılı bir bireydir. Çocuğun

öz saygısının temelleri ilk olarak ailedeki eğitimle oluşturulur. Bu eğitimin bir sonucu olarak da çocukta anne ve babaya olan saygının kökleri oluşur, çocuk sağlam bağlarla aileye bağlanır dolayısıyla toplum sağlam temellere dayanır (Dinçer 2008: 311).

Ailenin temel işlevlerinin arasında; çocukların fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra saygı, sevgi ve sığınma gibi psikolojik ihtiyaçların da korunup kollanması bulunur. Aile fertleri birbirine duygusal bağlarla bağlıdır. Daha önce de belirtildiği üzere çocuk dünyaya geldiğinde aciz, bakıma muhtaç ve korumasız haldedir. Yaşamının bu ilk döneminde temel ihtiyaçları aile tarafından karşılanır. Tüm bunların dışında çocuğun; ağlama, üzülmeye, sevinme, oynama, öfkelenme, nazlanma, şımarma, saygı, sevgi, sığınma gibi psikolojik gereksinimleri de bulunmaktadır. Söz konusu ihtiyaçları en etkili şekilde gideren, ailede bulunan anne şefkatidir. Aile çocuğu için sıcak bir yuva ortamı oluşturur ve onu topluma faydalı, sosyal bir kişilik olarak yetiştirir. Aile; çocuğunu doğal, sosyal ve fiziksel çevrenin kötü tesirinden korur ve ona sıcak bir yuvada yaşanabilir bir sevgi çevresi oluşturur (Kır 2011: 386).

Aile, temel ihtiyaçları gidermenin yanı sıra çocuğunun psikolojik ihtiyaçları ile de ilgilenen sosyal bir kurumdur. Sahip olunan duygusal bağ ile güçlenen çocuk, toplum için faydalı birey olarak yetişir.

1.4. Aileye Kuramsal Yaklaşım

Ailenin işlevleri çeşitli kuramcılar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Aşağıda farklı kuramcıların aile işlevlerine bakış açısı incelenmiştir.

Epstein ve Bishop (1983) fonksiyonlarını tam olarak uygulayabilen ailelerin, sağlıklı aileler olduğunu belirtmişlerdir. Tanımlarına göre bu aileler; birbirlerine duygusal açıdan bağlı, problemlerini çözmek için bir araya gelen, özgürlüklerini sınırlamayacak şekilde ilgili, aşırıya gitmeden bir diğerinin hareketlerini kontrol etmeyi başaran, herkesin üzerine düşen rolü etkin bir şekilde ifa edebildiği, iletişimlerinin rahat, dolaysız ve açık olduğu ailelerdir. İfade ettikleri her fonksiyon ise aile

mekanizmasının temel bir parçasını temsil etmektedir. Bu sebeptendir ki; yalnız bir işlevin incelenip kavranması ailenin geneli ile ilgili bilgi sağlamaz ve hiçbir işlev sistemden ayrı düşünülemez. Diğer bir deyişle ailedeki tüm fonksiyonlar birbiriyle ilintilidir. Örneğin; iletişimin kapalı ve dolaylı olduğu bir ailede diğer işlevlerin de öngörülen seviyede yerine getirilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda işlevlerden birinde oluşabilecek bozulma diğerlerini de bir şekilde etkileyecektir (Bulut 1993: 1).

Dewess aile işlevlerini sekiz başlıkta gruplandırmıştır. Bunlar;

- 1) Ekonomik ihtiyaçları karşılamak
- 2) Çocuğun beslenmesi ve sosyalleşmesi açısından etkili ve verimli bir ortam sağlamak
- 3) Aile fertlerine korunaklı bir hayat ortamı temin etmek
- 4) Aile fertlerine güven hissi ve duygusal destek sağlamak
- 5) Aile fertlerinin sosyal yaşamda anlamlı ilişkiler edinmesini sağlamak
- 6) Sosyal olarak belirlenmiş bir kimlik
- 7) Neslin devam etmesini sağlamak
- 8) Kültürel mirasın devam etmesini sağlamaktır (2006: 201-202).

Ogburn (1973) ise aileye ait yedi adet işlev tanımlamıştır. Bunlar;

- 1) Ekonomik gereksinimleri karşılamak
- 2) Çocukların alacağı eğitimi planlamak
- 3) Dinsel eğitim vermek
- 4) Boş zaman etkinliklerini uygulamak
- 5) Aile fertlerinin birbirini koruması
- 6) Ortak sevgi ortamının sağlanması
- 7) Statü sağlamadır (Çamur Duyan 2000: 10).

Lundberg, Murdock ve Yorburn ailenin işlevlerini ekonomik, çocukların bakımı, sosyalleşmesi ve cinsel davranış ile üreme gibi başlıklarda gruplandırmıştır. Lundberg listelenen bu fonksiyonlara karşılıklı doyum ve aile içi rol dağılımını da eklemiştir (Bulut 1993: 3).

Akyüz (1990: 34)'e göre ailenin işlevleri; toplumsal kültürün işlenmesi ve korunması, ekonomik fonksiyonlar, üreme, yardımlaşma ve sevgi, eğitim ve sosyalleştirme olarak belirlenmiştir.

Ackerman (1958) aile işlevlerini sosyal, ekonomik, psikolojik ve biyolojik işlevler olmak üzere genel kapsamlı tanımlar altında ifade etmiştir (Bulut 1993: 3).

II. BÖLÜM

2. BOŞANMA OLGUSU VE NEDENLERİ

Eşlerden birinin ölümü, gaipliği, evliliğin hükümsüz oluşu gibi evliliği sona erdiren durumlar, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda boşanma olarak kabul edilmektedir. En basit ifade ile boşanma, çifti oluşturan eşlerden birinin kanunlarla belirlenmiş gerekçelerden en az birini göstermek suretiyle açtığı davada, mevcut evlilik birliğinin hâkim kararı ile sona erdirilmesidir (Öztürk 2010: 5).

2.1. Tarihsel Süreçte Boşanma

“Boşanma, insan hayatını tüm konularda etkileyen metaforik bir operasyondur ve boşanmaya ait kökler, evlilik sürecindeki ümitler ve şartlarda gizli bulunmaktadır (Fisher 1998: 1)”.

Boşanma, bir ömür boyu daima birlikte ve birbirine dayanak olunacağı düşüncesiyle çiftlerin kurduğu resmi birlikteliğin, aile müessesesinin, tamamlandığı hukuksal süreci betimlemektedir (Berkun 2005: 5). Kültürel algılamaları, olaylara verdikleri tepkiler, karakterleri ve alışkanlıkları ile kolektif uyumu yakalayamayan çiftlerin aynı ortamda iken mesleki ya da kültürel sorunlarla karşılaştığı; psikolojik ve fiziksel şikâyetlerde bulunduğu için daha sağlıklı olabilmek adına ayrılması gerekliliğine dayanan sosyal gerçekliğe boşanma denmektedir. Bu sosyal gerçeklik bazı aileler için kaçınılmazdır (Berkun 2005: 6). Stahmann ve Hiebert (1997: 18) bu durumu, psikolojik açıdan son derece sağlıklı iki bireyin bile sağlıklı bir evlilik hayatına sahip olabileceği gerçeğiyle temellendirmiştir.

Evlilik akdini imzalarken birlikte güzel günler yaşayacağını, zorluklara göğüs gereceğini düşünen çiftlerin bazıları tam olarak hayalindekini yaşayamaz ve evliliği sonlandırma noktasına gelir. Kişilik, kültür ve hayata bakış açısı gibi konularda yaşanan farklılıklar bireyde fiziksel ve ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Böyle bir durumda bireyin hayatına daha sağlıklı ve mutlu devam edebilmesi adına aile birliğine son vermek gerekir. Evliliğin sona ermesi ile tamamlanan hukuki süreç de boşanma olarak tabir edilir. Çifti oluşturan bireylerin herhangi bir sağlık probleminin olmayışı evliliklerini idarede başarılı olacakları anlamına gelmemektedir.

İkili ilişkiler arasında en önemlisi olarak kabul gören evlilik, kimi insanların gerçek mutluluk ve doyum sebebi iken, kimi insanlar için ise birçok negatif durumu beraberinde getirir. Yapılan araştırmalarda mutsuz bir evliliği devam ettirmeye çabalayan kişilerin yaşamla ilgili doyumları, genel mutluluk halleri ve sağlıklarında ciddi olumsuz etkiler bulunduğu tespit edilmiştir (Hawkins 2005: 445).

Evlilik ve aile olabilmeye dair farklı beklentiler, farklı sonuçlara sebep olmaktadır. Evlilik bazı insanların en ciddi doyum kaynağı ve yaşama sevinci iken, bazı insanlara üzüntü vermektedir. Mutlu olunmayan bir birlikteliği sürdürmek ise kişilerde ciddi ruhsal tahribata sebep olabilmektedir.

Ruhsal, hukuki ve kültürel yönleri olan boşanma süreci; karı ve koca olarak bir bağın kalmadığı; hâkimin, birliktelikten doğan çocukların üzerindeki hakların saklı kalması kaydıyla, evlilik birliğini sona erdirdiği ve tarafların başka kişilerle evlenebilme yolunun açıldığı hukuksal bir durumu ifade etmektedir (Berkun 2005: 7).

Çekirdek toplumsal müessese olarak aile ve evlilik vasıtasıyla ailenin tekrar üretimi ve bu süreçte oluşan yol ayrılıkları, yani boşanmalar, insanlık geçmişinin uzlaşma planında önemli bir yere sahiptir (Ekmekçi 2010: 56).

Topluma ait bir birim olarak aile; toplumsallaşma sürecinin başladığı ilk ortam, üreme vasıtasıyla neslin sürekliliğinin sağlandığı, cinselliğin düzenlendiği, eşler, yakın

kişiler ve çocukların samimi ilişkiler kurduğu, var olan sosyal sisteme göre ekonomik fonksiyonlarının olduğu bir yapıdır (Sucu 2007: 25).

Boşanmaya, farklı dönemlerde ve çoğu ülkede, değişik sebepler nedeniyle müsaade edilmiştir. Boşanma; hiçbir koşulda tek eşli evliliğe alternatif olmamış, bazı özel sebepler sonucunda evliliğin yürütülmesi imkânsız hale geldiği zaman güçlükleri kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır (Russell 2003: 1).

Boşanma, evlilik olgusu kadar eskidir. Ailenin bulunduğu her ortamda boşanmanın gerçekleşmesi de kaçınılmazdır. Boşanma var olduğundan bu yana, tarihin ilk zamanlarındaki ilk topluluklarda da günümüzdeki çeşitli ülkelerde de istenmeyen bir süreç olmakla birlikte aile gerçeği olarak görülmektedir (Sucu 2007: 34).

Kadın ve erkeğin çift olarak, aynı ortamda daimi şekilde birlikte yaşama talebinin yasal çerçevede ve topluma ait kurallar açısından kabul görmesine evlilik denmektedir. Evliliğin asıl amacı; aile olmak ve neslin sürekliliğini sağlamaktır. İnsanlık tarihi gibi evlilik kurumu da eskidir ve aileye dair toplumsal düzenlemeler tarih boyunca farklılaşmış, yaşanan dönem ve koşullarına göre evrime uğramıştır. Tarih boyunca evlilik, farklı şekillerde gerçekleşmiştir. İlk evlenme şekli, erkeğin kadını kaçırmayla gerçekleşmiş olan kaçırma evliliğidir. Bir diğer evlenme şekli olan satış evliliği erkeğin, evlenmeyi tercih ettiği kadını ailesinden satın alarak gerçekleştirdiği evlenme biçimidir. Hizmet evlenmesi olarak anılan türde ise erkek, evlenmeyi arzuladığı kadının ailesine geçici bir süre hizmet etmekte ve bu sayede evliliğin yapılması sağlanırdı. Bazı insan topluluklarında ise erkek ve kadın bir dönem birlikte yaşamayı tercih etmesi ve kadının hamile kalmasıyla da evliliğin gerçekleşmesine deneme evlenmesi tabiri kullanılmaktadır. Kimi zaman da erkeklerin, belirli bir süre için ya da sürekli olarak eşlerini değiştirmeleri değişik tokuş evliliği olarak ifade edilmekteydi. Tarih öncesi dönemde, Roma'da evliliğin tek kadınla yapılması kuralı bulunmaktaydı. Evlilik süreçleriyle tanımlanan statülere göre kadınlar, koca, baba, kayınbaba ya da erkek kardeşin velayetine girmektedirler. Zamanla gerçekleşen değişim ve gelişmelere bağlantılı olarak, boşanma hususunda düzenlemeler bulunmasına rağmen, yasal olarak, kanunda boşanma hususu yazılı sebeplerle

düzenlenmemiştir. Roma hukukunda, boşanmanın belirli sebeplere dayanması mecburiyeti bulunmamaktaydı. Boşanma, eşlerin hür iradesiyle kullanabileceği bir hak olarak kabul görmekteydi. Ancak boşanma hususundaki bu özgürlükçü tavır, boşanma oranlarının artmasına sebep olduğu için kanuni düzenlemeler yapma gereği duyulmuş yine de sadece boşanma hususunda kusurlu olan eşe bir miktar para cezası kesmekle sınırlandırılmıştır (Sağiroğlu 2009: 79).

2.1.1. İlkel Topumlarda Boşanma

İlkel toplumlarda insanlar için evlilik, sadece cinsel ihtiyaçların giderildiği ve hayat boyu farklı ihtiyaçlar sebebiyle kişiye eşlik edecek bir yardımcıdan ibaret bir olgudur. Bu yüzden, tamamen faydacı sebeplere dayanan bu birlikteliğin, eşlerden birinin görevlerini ifa etmemesi durumunda, sona ermesi kaçınılmaz bir durum olmaktadır. Toplumsal statü kaybı, eşin kötü davranışları, eşin ailesi ile yaşanan anlaşmazlıklar ve ilişkide başka birinin oluşu gibi sebeplerle eşler evliliği sonlandırabiliyordu. Boşanma sürecinde ciddi bir özenle yapılan mal bölüşümü sayesinde taraflar kendilerine ait olan eşyaları beraberinde götürebiliyordu (Anıl 2008: 17).

2.1.2. İlk Çağda Boşanma

Bu dönem; ilkel ve doğal itaatin yerine sürekli bir yönetimin ve yargı kurallarının geldiği; toplulukların merkezi otoriteye kavuştuğu, yasaların yazıldığı bir dönemi ifade etmektedir. Ayrıca bu dönemin ilkel çağlardan bir diğer farkı da, her toplumun kendine özgü belirli ananevi veya yasal kuralları benimseyerek, eski tek tip gelenekleri terk etmiş olmasıdır (Anıl 2008: 6).

2.1.3. Hristiyanlıkta Boşanma

M.S. IV. yüzyıldan sonra Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu ve Avrupa'da baskın hale gelmesiyle, evlenme ve boşanma hususlarında daha çok dini kurallar geçerli hale gelmiştir. Ancak; M.S. X. yüzyıla kadar Cermen ve Roma hukukunun boşanmaya

ve aileye dair kurallarını değiştirmeden; aynen evlenme gibi boşanma olayının da eşlerin rıza göstermesi ve anlaşmaya varılmasıyla mümkün olabileceği kuralının uygulanması sürdürülmüştür. Cermen hukukunda bulunan, erkeklere tek taraflı olarak tanınan boşanma hakkıyla ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Daha sonra ise, Hristiyan kilisesi mevcut kuralları değiştirebilecek güce kavuştuğuna inanmış ve böylece boşanmayı yasaklamıştır. Katolik lkelerde, XVIII. yüzyıldaki aydınlanma hareketine varan sürede, bu yasaklama çok katı biçimde uygulanmış ve taraflar anlaşmış olsa dahi boşanmaları mümkün olmamıştı. Reform hareketi ile XVI. yüzyılda ciddi darbeler alan bu yasaklamalar, XVIII. yüzyılda başlayan aydınlanma hareketleri sayesinde var olan güçlerini yitirdiler (Anıl 2008: 10).

2.1.4. Türkiye’de Medeni Kanundan önce ve İşlamiyet’te Boşanma

Eski Türk töreleri sayesinde kadın, ailede çok saygın bir statüde idi. Bu açıdan onun herhangi bir sebeple boşanması veya ailedeki yerini sarsıntıya uğratacak hareketlerle karşı karşıya getirilmesi mümkün değildi. Bu değere karşılık; İşlamiyet’in doğduğu Arabistan topraklarında durum daha farklıydı. Erkeğin sözünün geçtiği, aile anlayışının baba egemenliğinde olduğu bu coğrafyada; kadın erkekten aşağıda görülmekteydi. 1926 yılındaki Medeni Kanun kabulünden önce Türkiye’de evlilikler, İşlam hukukuna uygun şekilde gerçekleşiyordu. Bu İşlami şartlara göre evlilik, tarafların hr iradesiyle sağlanan bir sözleşme biçiminde gerçekleştiriliyor ve bu esnada orada bulunan imamın dua okuması ile nikâh töreni tamamlanmış oluyordu (Anıl 2008: 11). Çok zorunlu durumlar bulunmadığı takdirde boşanma kabul edilmemekteydi. Boşanma hakkı erkeğe verilmiş olmakla birlikte, kadınlar da nikâh esnasında kendilerine de bu hakkın verilmesini talep edebiliyorlardı (Kurnaz 1991: 32).

İşlam hukukunda bulunan kadının boşanma talebinde bulunma ve boşanma hakkı sınırlı bir alanda mevcut iken, Osmanlı dönemine geçildiğinde bu husus esnetilmiştir. st tabaka ve saray mensubu ailelerdeki nikâh sözleşmesi esnasında kadın da boşanma konusunda hak sahibi yapılmıştır. Bu durum ile kadının farklı nedenlerle kadiya giderek boşanmayı talep edebilmesi ve kocanın da kabul edeceği bir bedel

ödeyerek boşanmanın gerçekleşmesi gibi uygulamalar fetva dergilerinde ve şer'îye kurallarında çokça yer almaktadır (Ortaylı 2000: 62-63).

2.2. Boşanma Süreçleri

Evlilik bağının hukuksal açıdan sona ermesi anlamı taşıyan boşanma kavramı üzerinde çalışma yapan araştırmacılar, boşanmaya dair birçok farklı alt boyuttan bahsetmektedirler. Araştırmalar ışığında boşanmanın, duygusal, hukuki, toplumsal, sosyal ve ekonomik boyutları olduğu belirtilmektedir. Boşanma süreci fiziksel bir ayrılmadan önce başlamaktadır ve hukuki açıdan evliliğin bitirilmesinden sonra da etkilerini göstermeye devam etmektedir (Timur 2008: 7).

Evlilik yaşamında arzuladığı mutluluğa erişemeyen bireyler için kurtuluş yolu olarak görünen boşanma, özünde aile bütünlüğünün parçalanıp bozulması anlamını taşımaktadır. Çok gerekli durumlarda dahi boşanmayla birlikte sorunlara kesin çözümler bulunacağına düşünülmesi bir yanılgıdır. Boşanmanın kişiler üzerinde etkisi; ekonomik anlamda zorluk, topluluk içindeki rolde sekteye uğramak ve ruhsal çöküntülere sebebiyet olarak ifade edilebilmektedir (Yörükoğlu 2007: 108).

Bohannon (1968) boşanmayı, çok yönlü ve komplike bir doğal olay olarak betimlemektedir ve ona göre uzun zaman süren sosyal ve ruhsal bir süreci ifade etmektedir. Ayrıca boşanmaya ait birbirine paralel altı farklı istasyondan bahsetmektedir. Bu süreçlerde karşılaşılan zorluklar, farklı şiddetlerde ve farklı zamanlarda meydana gelmektedir. Her boşanma boyutu birbiriyle ilintilidir ve diğerlerine hem zarar verebilir hem de yardım sağlayabilir (Kılıç 2012: 45).

Bu altı farklı istasyon ise şunlardır: duygusal boşanma, yasal boşanma, ekonomik boşanma, psikolojik boşanma, sosyal boşanma ve ebeveyn boşanması (Uğur 1999: 65).

2.2.1. Duygusal Boşanma

Duygusal anlamdaki boşanma, ayrılık kararının alınmasıyla başlar ve çiftlerin aralarındaki ilişkinin bittiğini kabullenmesiyle tamamlanır. Bu evrede evlilik birliği bozulmakta ve kötüye gitmektedir. Bu çerçeveden incelendiğinde duygusal boşanma çiftlerin ilişkiyi sona erdirmesine ihtiyaç duydukları kabulüne dayanmaktadır. Duygusal boşanma evliliğin çözülme dönemidir. Bahsedilen bu ilk aşamada, eşlerden en az birinde, ilişkiye yönelik duygusal isteklilik ve arzu hali azalma gösterir. Taraflardan birinde bilinçli ya da bilinç dışı kendini geri çekme ve umursamazlık hali söz konusudur. İlişkinin kalitesi azalmıştır. Evlilik sürecinde karşılaşılan rutin güçlükler artık aşılması daha zor olarak algılanmaktadır (McKnight ve Erickson 2002: 25).

Çiftlerden birinin ayrılmaya karar vermesiyle başlayan bu süreç her iki tarafı da duygusal güçlük içinde bırakmaktadır. İlişkinin sona erdiğinin kabulü ile tamamlanır. Çiftlerden birinde bulunan isteksizlik ve ilişkinin devamlılığına dair inanç kaybı bu aşamanın dayanak noktasıdır. Çiftler yabancılaşmaya başlar ve aradaki çekim kaybolur.

İlişkilerin kötü bir hal alarak sonlandırılması bir anda gerçekleşen bir durum değildir. Evliliğe dair yaşanan hoşnutsuzluktan sonra uyuşmazlık ve tartışmalar baş gösterir. Yıkıcı tutumlarla alakalı eşlerden biri boşanma ihtimalini düşünerek endişelenmeye başlar. Tam da bu noktada evlilik birliği çözülmeye başlar. Eşlerden biri boşanmak isterken, bir diğeri bunu kabul etmeyebilir. Boşanma düşüncesi dillendirildiğinde karşı taraf öfke, korku ya da şok yaşayabilir. Durumu inkâr etmek isteyebilir (McKnight ve Erickson 2002: 26).

Her ilişkide bozulma ve evliliğin çözülmesiyle ilgili geçmiş deneyimler bulunmaktadır. İlişkiler birden bire sona ermezler. Zamanla yozlaşan ilişkilerde baş gösteren sorunlar bazen çözülemeyip çiftleri boşanmaya kadar götürebilmektedir. Birlikteliğe dair çiftlerden birinde oluşan hoşnutsuzluk ilerleyerek ciddi bir hal alabilir. Buna bağlı olarak eşlerden birinin boşanma talebi, diğer tarafın yoğun duygular yaşamasına sebebiyet verebilir.

Duygusal boşanma döneminde taraflar; bazı inançlarını, sosyal statülerini, yuvalarını kaybeder ve durum bireyde bir yas halinin gerçekleşmesine neden olur. Birçok kişi açısından bu durum hayallerin ve umutların kaybı demektir (McKnight ve Erickson 2002: 30).

Boşanma konusuyla ilgili yapılan çalışmalar; boşanmış kişilerin çok yoğun baskı altında ve sürekli çatışma halinde bulunduğunu ortaya çıkarmıştır (Goode 1965: 43).

2.2.2. Yasal Boşanma

Yasal boşanma aşamasında yaşanan ülke ya da bölgeye göre çeşitli farklılıklar, kanun ve prosedürler bulunabilir. Arabuluculuk yapılmayan boşanmalarda süreçler daima maliyetlidir ve ciddi zaman kayıplarına sebebiyet verir (McKnight ve Erickson 2002: 30).

Boşanma boyutları arasında en basiti yasal boşanmadır. Boşanan kişilerin yaşadığı coğrafyaya ait kanun ve kurallara göre düzenlenmektedir. Başvuruda formalitelere ve bekleme sürelerine itaat etmek gerekebilir (Kılıç 2012: 47).

Bir nedene bağlı olarak evliliğin sona ermesi demektir. Taraflar yaşadığı coğrafyanın hukuki süreçlerine uyum sağlayarak bir dizi prosedürü takip eder ve başvuruyu tamamlar. Yapılan mahkeme oturumları sonucu evlilik bir nedene dayandırılarak resmi olarak bitirilir.

2.2.3. Ekonomik Boşanma

Ekonomik anlamda mülklerin ve paranın paylaşılmasını ifade eden bu süreç zor olabilir. Eşler sosyal ve duygusal boşanma aşamalarının sarsıcı etkisini en aza indirgeyebilirse finansal açıdan işbirliği de kolay olacaktır (McKnight ve Erickson 2002: 34).

Duygusal ve sosyal boşanmanın sorunsuz yaşanması mal varlığının paylaşımı ve sağlıklı finansal kararlar alımı açısından önem teşkil eder. Bu boyutların etkisini üzerinden atamayan ve yoğun yaşayan taraflar sebebiyle finansal paylaşım çıkmaza girebilir, bu durumda çekişmeli geçen süreçte avukatlara da ciddi miktarlarda ödeme yapmak gerekebilir.

2.2.4. Psikolojik Boşanma

Psikolojik boşanma; bireyin kendi karakterinden ayrışması ve eşe dair yokluğun etkisini göstermesidir. Bu dönem, boşanan bireyin yeniden otonomi kazanıp, tümünden özgür bir hal alıncaya kadar sürmektedir. Zor olan bu ruhsal süreç özünde bireyler açısından kişilik gelişimine dair ciddi bir fırsattır. Bu süreçte yeni boşanan birey bağımsızlığını ve yeterliliğini geliştirmeye odaklanarak tek başına yaşamak için mücadele verir (McKnight ve Erickson 2002: 31).

Boşanma sürecinin en önemli ve zor süreçlerinden biri olan ruhsal boşanma, bireyin boşanma sonrası hayata uyum sağlamaya çalıştığı, özerkliğini ve bağımsızlığını kazandığı dönemdir.

2.2.5. Sosyal Boşanma

Boşanmadan etkilenenler yalnız eşler ve çocukları değildir. Onların haricinde arkadaşlar, aile, komşular, iş arkadaşları, akrabalar ve diğer insanlar da ayrılığın etkisine maruz kalmaktadır. Bu dönemde bu insanlardan da ayrılmak, var olan ilişki ve iletişimin sekteye uğraması ve tamamen sonlanması durumu bulunabilir. Böylece kişi sosyal yas dönemi yaşayabilir. Sosyal boşanma süreci, göle atılmış bir taşa benzer şekilde dalgalı bir etkiye sahiptir. Merkezde boşanan eşler ve çocuklarının bulunduğu halkalar, iletişimde bulunulan en yakın arkadaş ve kişilerden başlayarak genişler ve son halkada topluma ulaşır. En yakında bulunan kişiden en uzaktakine doğru etkisi azalır (McKnight ve Erickson 2002: 30).

Sosyal boşanma sebebi ile birey diğer insanlarla olan ilişkisine yeni bir düzenlemeler yapmak zorunda kalır. Kimiyle ilişkisi duraklama yaşarken, kimileriyle ise tamamen bitmektedir. Artık bekâr biri olarak sosyal sığrama yaşayan bireyin toplumsal rolü de istemsiz değişmektedir.

2.2.6. Ebeveyn Boşanması

Boşanma sürecinin belki de en üzüntü verici kısmı ebeveyn boşanmasıdır. Anne ve babanın çocuklardan değil, birbirinden boşanmasını ifade eder. Ebeveynin çocuklar üzerindeki hakkı, velayetin tek tarafa verildiği durumda dahi geçerlidir (McKnight ve Erickson 2002: 32).

Boşanan anne ve baba, çocuk velayetinin paylaşımı ile ilgili sorun yaşayabilmektedir. Velayet, reşit olmamış ya da kısıtlanmış ergin çocukların, şahsen ve mali açıdan gözetilip korunması için anne ya da babaya verilen hak ve sorumluluklardır (Karabacak 2006: 23). Velayetin amacı, çocuğu uygun şartlarda hayata hazırlamak ve onun dış etkenlere karşı korunmasını sağlamaktır (Çelikel 2006: 71).

Boşanmanın gerçekleşmesiyle resmi olarak da parçalanan ailede, çocukların kimle ve nerede yaşayacağına karar verilir. Konu ile ilgili hukuksal çerçeve de belirlenmiştir. Bu bağlamda çocuklar paylaşılır ancak anne ve baba çocukların ihtiyacını karşılamaya devam etmeli, ebeveyn olarak sahip olduğu yükümlülükleri yerine getirmelidir.

2.3. Boşanma Nedenleri

Boşanma, yalnızca Türk Hukuk sistemi kapsamında kanunda belirtilmiş olan nedenlerden bir tanesinin varlığı durumunda ve bu nedenin hâkim tarafından tespit edilmesi ve boşanma yönünde alacağı karar ile gerçekleşmektedir (Ardıç 2002: 302).

Türk Medeni Kanunu'nda belirtilmiş olan nedenler sınırlı olmakla beraber kapsamı ve özellikleri açısından birbirlerinden oldukça farklıdırlar. Boşanma sebepleri arasında olan bu farklılıklar göz önüne alınarak boşanma sebepleri çeşitlere ayrılmaktadır. Bu sebepleri belirlemek adına öncelikle iki farklı ayırım gerçekleştirilmektedir. Bunlardan birisi, özel ve genel boşanma sebepleri; diğeri ise mutlak ve nisbî boşanma sebepleridir (Akıntürk 2004: 251- 252).

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen boşanma nedenlerinden düzenlenme sırasına göre; zina (Medeni Kanun. 161.Madde); hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (MK. 162. Madde); suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (MK. 163. Madde); terk (MK. 164.Madde) ve akıl hastalığı (MK. 165.Madde) belli olgulara dayandırılmış olduğundan, özel boşanma sebebidir. Boşanma sebeplerinden bazıları ise, örneğin, evlilik birliğinin sarsılması (MK. 166. Madde), yine aynı maddede düzenlenen eşlerin boşanma konusunda anlaşması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması ise genel boşanma sebepleridir (Türk Medeni Kanunu, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, Erişim Tarihi: 15.12.2015).

Özel boşanma nedenleri ve genel boşanma nedenleri ayırımında, yasada boşanma nedeni oluşturan olayın somut, açık ve kesin şekilde belirtilmiş olup olmamasına bakılır. Eğer yasada, boşanma nedenine dayanak olan olay somut olarak belirtilmişse ve olay dışındaki olaylar bu boşanma nedenine sebep olmuyorsa, "özel boşanma nedeni" söz konusudur. Örneğin, terk özel bir boşanma sebebidir. Terkin ne şekilde meydana geleceği yasada açıkça belirtilmiştir. Bir davranışın terk sayılabilmesi için, eşlerden birinin, evliliğin kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getirmekten kaçınması sebebi ile ortak konutu terk etmesi ve haklı neden olmaksızın dönmemesi gerekir (Saymen ve Erbil 1960: 142).

Diğer taraftan genel boşanma nedenleri söz konusu olduğu zaman, boşanma nedeni ismen düzenlenmesine rağmen, boşanma nedeninin doğmasına sebep olan olay ya da olaylar sınırlayıcı bir şekilde düzenlenmemiştir. Ancak bu olayların boşanma nedeni sayılıp sayılamayacağına hâkim karar verir. Hâkimin bu konuda geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Örneğin, evliliğin temelinden sarsılması Medeni Kanun'da genel

boşanma nedeni olarak düzenlenmiştir. Ancak eşler arasındaki evlilik birliğini temelinden sarsacak olay ya da olaylar, yasada açıkça belirtilmemiştir. Hâkim, olayın meydana geliş tarzını, eşlerin durumunu ve öteki etkenleri de göz önüne alarak, öne sürülen olayın evlilik birliğini temelinden sarsacak derecede olup olmadığını belirler (Zevkliler, Acarbey ve Gökyayla 2000: 976).

Mutlak boşanma nedenleri ve nisbî boşanma nedenleri ayrımı ise farklı bir açıdan yapılmaktadır. Özel boşanma nedenlerinden bir bölümü mutlak nitelikteyken, diğer kısmı ise nisbî niteliktedir. Bu ayrım yapılırken, hâkim, yasada boşanma nedeni olarak düzenlenmiş sebebi yeterli görür ve sadece bu sebebe dayanarak karar verirse, bir “mutlak boşanma nedeni”den söz edilir. Örneğin “zina”, “hayata kast”, “pek kötü veya onur kırıcı davranış”, “terk”, “eşlerin anlaşması” ve “ortak hayatın yeniden kurulamaması” gibi boşanma nedenleri mutlak boşanma nedenleridir (Akıntürk 2004: 252).

Nisbî boşanma nedenlerinde ise, yasada boşanma nedeni olarak düzenlenen olayın meydana gelmesi yeterli olmayıp, ayrıca bu neden dolayısı ile ortak yaşamın diğer eş için çekilmez hale gelip gelmediği araştırılacak ve bu şart da gerçekleşmişse boşanmaya karar verilecektir. Örneğin “suç işleme”, “haysiyetsiz hayat sürme”, “akıl hastalığı” ve “evlilik birliğinin temelinden sarsılması”na dayanan boşanma sebepleri, nisbî boşanma sebepleridir. Bu nedenlere karşın diğer eş ortak yaşama katlanabiliyorsa, artık boşanmaya hükmedilemez (Ardıç 2002: 302; Akıntürk 2004: 252).

2.3.1. Türk Medeni Kanunu’ na Göre Boşanmanın Özel Nedenleri

Özel boşanma nedenleri, Türk Medeni Kanunu'nun 161-165. maddeleri arasında düzenlemiştir. Zina (MK. 161. Madde), cana kast, onur kırıcı davranış veya pek kötü muamele (MK. 162. Madde), suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme (MK. 163. Madde), terk (MK. 164. Madde) ve akıl hastalıkları (MK. 165. Madde) özel boşanma nedenlerini oluşturan etmenlerdir.

2.3.1.1. Zina

Medeni Kanun'un 161. Maddesine göre, “Eşlerden birisi zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir.” Evli bir erkeğin karısı haricinde başka bir kadınla, evli bir kadının da kocası haricinde başka bir erkekle, cinsi münasebette bulunması zinadır ve bu durum boşanma sebebidir.

2.3.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü Muamele, Onur Kırıcı Davranış

Medeni Kanun'un 162. maddesine göre; “Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunması sebebiyle boşanma davası açabilir.”

Eşlerden birinin diğeri karşı davranışları, evlilik birlikteliğinin idamesi açısından çok önemlidir. Eşin canına kast etmek, ona kötü davranışlar sergilemek veya kendisine ağır derecede onurunu kırıcı hareketlerde bulunmak boşanma davası açmak için yeterli bir sebeptir.

2.3.1.3. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Küçük düşürücü suçlar; dolandırıcılık, utanç verici ya da yüz kızartıcı nitelikteki hırsızlık, sahtekârlık, ırza geçme, gasp, kaçakçılık, emniyeti suistimal ve zimmet olarak kabul edilmektedir. Bu noktada bahsi geçen durum yalnızca haysiyetsiz bir yaşam sürmek ya da küçük düşürücü nitelikte bir suç işlemek değil, bu olumsuz durumların aynı zamanda evlilik birliğini çekilemeyecek hale getirmesidir.

2.3.1.4. Terk

Ortak yaşamın sürdürüldüğü konutu terk etmek zorunda bırakan ya da haklı bir neden bulunmaksızın ortak yaşanan konuta dönmesine engel olan eş de terk etmiş sayılmaktadır.

2.3.1.5. Akıl Hastalığı

“Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.”

Yeni Medeni Kanun’da, akıl hastalığı gerekçesi ile boşanma davası açabilmek için gereken koşullar bakımından bazı değişiklikler yapılmıştır. Mülga 743 sayılı Kanun'un 133. maddesince, akıl hastalığı nedeniyle boşanmanın gerçekleşmesine hükmedebilmek için, bu hastalığın en az üç yıl süreyle devam eden bir durumda olmasını aramıştır. Ancak yeni kanunla birlikte bu üç yıllık süre kaldırılmıştır. Sağlıklı olan eş, üç yıl gibi uzun sayılacak bir dönemde katlanılması mümkün olmayan yaşam şartları altında bulundurma hakkıniyete uygun olmadığı, tıp alanındaki gelişme ve iyileşmelerin akıl hastalığının akıbetini belirlemede bu kadar uzun bir süre beklemeyi gerektirmediği düşüncesinden hareketle bu değişiklik yapılmıştır (Özden 2010).

2.3.2. Türk Medeni Kanunu’na Göre Boşanmanın Genel Nedenleri

Yukarıda belirtilen tüm bu nedenlerin dışında kalan gerekçelerin bulunması durumunda boşanma, sadece genel boşanma sebepleri içerisinde ele alınarak mümkün olmaktadır.

Medeni Kanun’da 166. maddede “evlilik birliğinin sarsılması” başlığı altında genel boşanma sebepleri belirtilmiştir. Bu madde içeriğine göre eşlerin boşanma hususunda anlaşmaya varması, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ve ortak yaşamın yeniden kurulamaması genel boşanma sebeplerindendir (Öztürk 2010: 35).

2.3.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, çifti oluşturan bireyler arasında ciddi duygusal ve fikişsel ayrılığın olması (Dural vd. 2005: 116) ve evlilikten beklenmekte

olan amaçların gerçekleştirilme ihtimalinin olmaması durumudur (Saymen ve Elbir 1960: 254).

Eşler arasında uyumun kalmadığı, evliliği idame ettirme konusunda isteklerinin sona erdiği, yaşanan anlaşmazlıkların bireylerdeki bilinç ve ruhu yok ettiği (Anıl 2008: 37) bu durum beraberinde şiddetli geçimsizlik ve ciddi anlaşmazlığı getirmektedir (Akıntürk 2007: 252). Her anlaşmazlık veya geçimsizlik durumu, aile birliğinin temelinden sarsıldığı anlamına gelmemekte, bu durum ancak katlanması mümkün olmayan boyutlara vardığında ele alınmaktadır.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeni ile boşanma davası açabilmek için eşler arasında var olan çatışma ve geçimsizlik durumunun ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olması gerekmektedir (Dural vd. 2005: 116).

Cinsel ilişkiden kaçma ya da başaramama durumu, kadının bakire olmayışı, aşırı alkol tüketimi, sadakatsizlik, güven duygusunun sarsılması, onur kırıcı ve incitici söz ve davranışlar, eşe asılsız ithamlarda bulunmak, eşi beğenmemek, ev işlerini ihmal etmek, aile sırlarının açıklanması, dövme, tehdit, çalışmama durumu, aşırı kıskançlık ve bunlara benzer olayların bulunmasının evlilik birliğini temelinden sarsan sebepler olarak görülmektedir (Öztürk 2010: 49-51).

2.3.2.2. Anlaşmalı Boşanma

4721 sayılı Medeni Kanun'un 166.maddesinin 3. fıkrasına göre eşlerin boşanma hususunda ortak karara varması “anlaşmalı boşanma” olarak ifade edilmektedir (Öztürk 2010: 93).

Anlaşmalı boşanma ile boşanma daha hızlı ve kolay şekilde gerçekleşmektedir. Bu sayede aile sırları gizli kalmakta ve eşler arası mahrem durumların kamusal alana iletilmemesi sağlanmaktadır. Özellikle de kadının diğer eşle protokol yaparak, hâkimin de onayı ile geleceği garanti altına alınmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı faydalı görülmüştür (İpek 2007: 90).

Buna rağmen, evlenmeyi kolaylaştırması, bu nedenle devletin aile üzerindeki otorite kaybı yaşaması, eşlerin birbirini yeterince tanımadan boşanmalarının sağlanması, bu yüzden evlilik sürelerinin kısalması, farklı aldatmaca ve baskılar sonucu kadının sahip olduğu haklar açısından mağdur edilme ihtimalinin bulunması nedenleriyle de anlaşmalı boşanma eleştirilmiştir (Feyzioğlu 1986: 322).

2.4. Türkiye’de Boşanma

Türk aile yapısının karşılaştığı sorun çeşitleri incelendiğinde, boşanma olgusu; yirmi yıl kadar öncesinde toplumsal açıdan çok da önemli bir problem olarak görülmesi de, ilk sıralarda yer almaya başlamıştır. Günümüzde Türkiye’de kitle iletişim araçlarının yaygınlaşarak toplumu ele geçirmesi, sahip olunan temel değerlerin yozlaşmaya başlaması, kırsal alandan kentlere olan aşırı göç sebebiyle nüfusun kentlerde yoğunluk kazanması, bireysel değerlerin öne çıkması ve tüm bunların yanında ailenin sona ermesine neden olan şiddet ve boşanma kavramı gün geçtikçe kişisel ve toplumsal minvalde daha önemli ve ciddi bir kavram halini almıştır (Şen, Demirkan, Ersöz: 261).

Gün geçtikçe anlamında değişimler yaşanan aile olgusu, birlik olma anlamını birçok kişi için eskisi kadar yoğun biçimde ifade edememektedir. Yaygınlaşan medya kanalları, temel değerlerde yaşanan değişimler ve benmerkezciliğin gelişip kişileri etkisine alması ile bireylerin aile olgusunda değişimler yaşanmış, aileye bakış açıları değişmiştir.

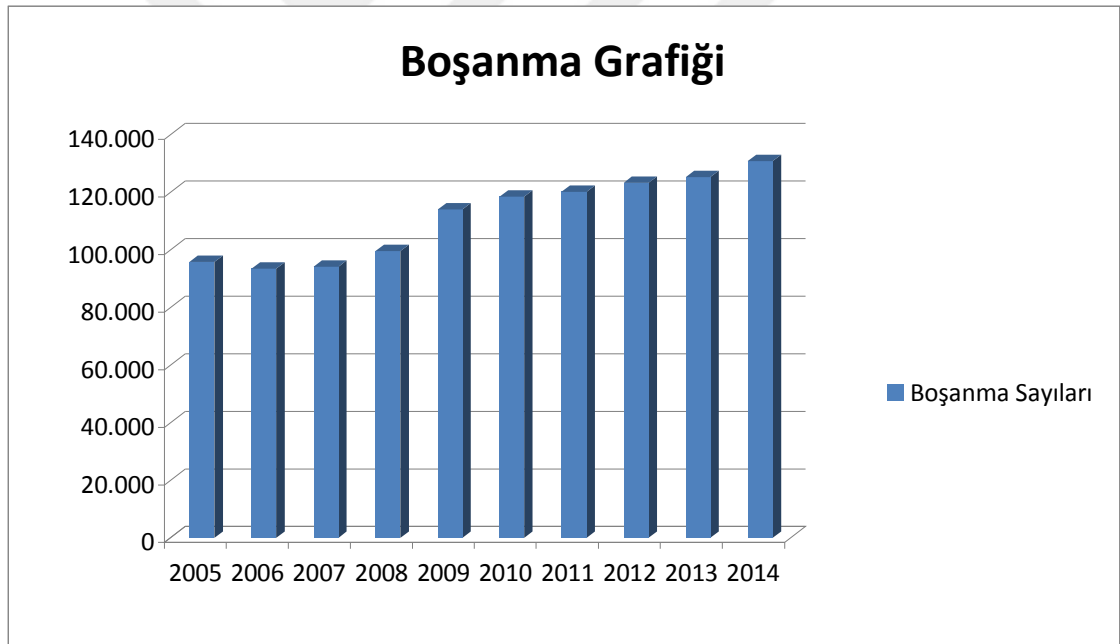
1930 ile 1989 yılları arasında Türkiye nüfusunun takribi 4 kat artmış iken, yanı sıra boşanmaların da aynı yıllarda 12 kat arttığı gerçeği konunun ehemmiyetini göstermesi açısından dikkate değerdir. Bu sonuçlara bakılarak atılacak en doğru adım; hukuksal açıdan boşanmaları zorlaştırmaktan ziyade, sosyal politikalar geliştirerek aile fertlerini boşanma noktasına getirmeyecek önlemler alınmasıdır. Boşanma başvurularının %75 kadarı kentlerde ve hatta %60 oranında kadınlar tarafından yapılmaktadır. Kentlerde kadınların başvuru yapma oranı yüksek iken, kırsal kesimlere gidildiğinde erkeklerin başvurusunun yüksek olduğu görülmektedir (Doğan 1998,

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/view/1023006258/1023005782>, 20.12.2015'te erişildi).

Türkiye İstatistik Kurumu'na ait verilere göre Türkiye genelinde, 2005 ve 2014 yılları arası gerçekleşen 10 yıllık boşanma sayıları aşağıdaki şekildedir:

Tablo 2.1: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye'de Boşanma

Yıl	Boşanma Sayısı	Yıl	Boşanma Sayısı
2005	95.895	2010	118.568
2006	93.489	2011	120.117
2007	94.219	2012	123.325
2008	99.663	2013	125.305
2009	114.162	2014	130.913

Grafik 2.1: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye'de Boşanma

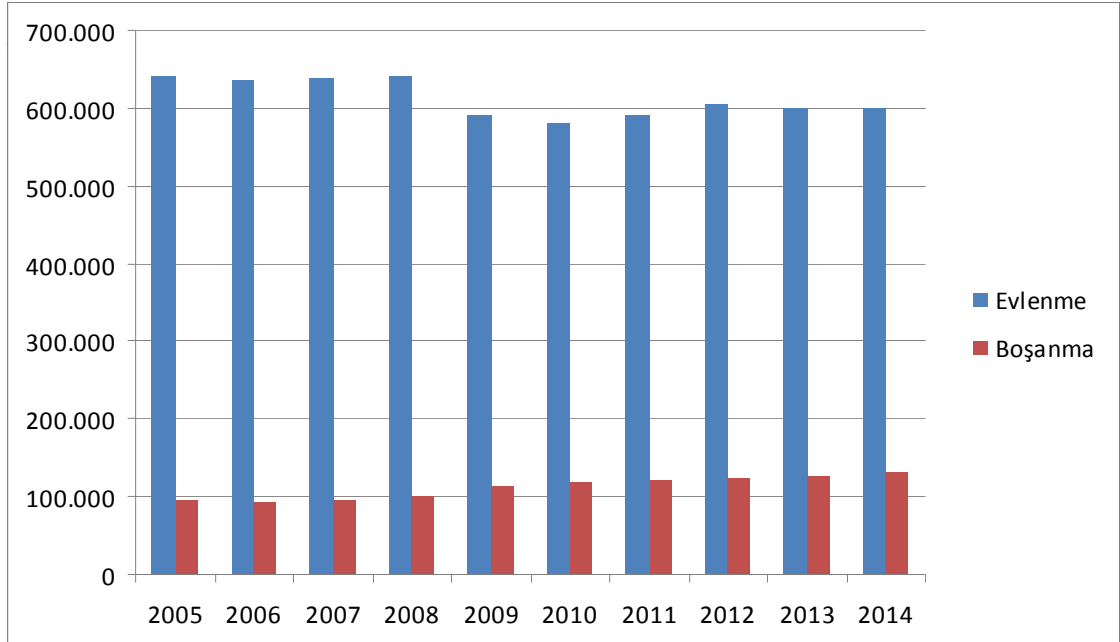
Tablo 2.10 ve grafik 2.1 incelendiğinde boşanmaların giderek arttığı, özellikle 2009 yılında yaşanan artışla daha üst seviyeye taşınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı yıllık evlenme ve boşanma durumlarını belgeleyen raporlar incelendiğinde evlenme oranında azalma, boşanma

oranında ise artış gözlenmektedir. TÜİK raporlarına göre 2005-2014 yılları arasında Türkiye’de evlenme sayıları ise aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.2: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Evlenme Sayıları

Yıl	Evlenme Sayısı	Yıl	Evlenme Sayısı
2005	641.241	2010	582.715
2006	636.121	2011	592.775
2007	638.311	2012	603.751
2008	641.973	2013	600.138
2009	591.742	2014	599.704

Grafik 2.2: 2005-2014 Yılları Arasında Evlilik ve Boşanma Sayıları

TÜİK raporlarına göre Türkiye’deki son 10 yıllık kaba boşanma hızı ve kaba evlenme hızı verilerine göre oranlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.3: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye ve Bolu’daki Kaba Boşanma Hızı

Kaba Boşanma Hızı			Kaba Boşanma Hızı		
Yıl	Türkiye	Bolu	Yıl	Türkiye	Bolu
2005	1,33	1,04	2010	1,62	1,37
2006	1,28	1,19	2011	1,62	1,33
2007	1,34	1,14	2012	1,64	1,56
2008	1,40	1,10	2013	1,65	1,59
2009	1,59	1,29	2014	1,70	1,40

Tablo 2.4: 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye ve Bolu'daki Kaba Evlenme Hızı

Kaba Evlenme Hızı			Kaba Evlenme Hızı		
Yıl	Türkiye	Bolu	Yıl	Türkiye	Bolu
2005	8,90	8,30	2010	7,98	6,40
2006	8,72	8,18	2011	8,02	6,47
2007	9,09	8,63	2012	8,03	6,84
2008	9,03	7,63	2013	7,89	7,13
2009	8,23	7,11	2014	7,80	6,62

TÜİK raporlarına göre Bolu iline ait evlenme ve boşanma istatistikleri ise aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.5: 2005-2014 Yılları Arasında Bolu İline Ait Evlenme Sayıları

Yıl	Evlenme Sayısı	Yıl	Evlenme Sayısı
2005	2.200	2010	1.734
2006	2.157	2011	1.773
2007	2.150	2012	1.906
2008	2.061	2013	2.016
2009	1.908	2014	1.894

Bolu iline ait evlenme sayılarını gösteren tablo incelendiğinde, 2005 ve 2014 yılları arasındaki 10 yıllık veriler, Bolu'da evlenme oranlarının büyük farklar göstermediği, sayıların birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 2.6: 2005-2014 Yılları Arasında Bolu İline Ait Boşanma Sayıları

Yıl	Boşanma Sayısı	Yıl	Boşanma Sayısı
2005	276	2010	371
2006	315	2011	365
2007	283	2012	435
2008	297	2013	450
2009	347	2014	400

Bolu iline ait 2005 ve 2014 yılları arasındaki boşanma verilerine göre de boşanma sayılarında bir istikrardan bahsedebiliriz. Çok büyük farklar göstermeyen boşanma sayıları, 10 yıllık periyotta birbirine yakın sonuçlar vermektedir.

Tüm dünyada ciddi bir sorun olarak dikkatleri üzerine çeken artan boşanma hızı, Türkiye'de de varlığını hissettiren bir olgudur. Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınlamış olduğu en güncel bültende 2014 yılına ait veriler irdelenmektedir. Bu belgeye göre evlenen çiftlerin sayısı 2013 yılına göre %0,1 oranında azalmıştır. Boşanan çiftlerin sayısında ise 2013 yılına kıyasla %4,5 oranında artış yaşanmıştır.

Kaba evlenme hızının en yüksek olduğu iller sırasıyla Kilis (10,78), Adıyaman (9,97) ve Van (9,65) olmuştur. Kaba boşanma hızının en yüksek olduğu iller ise sırasıyla Antalya (2,87), İzmir (2,27) ve Muğla (2,53) olmuştur. 2014 yılında gerçekleşen boşanmaların %39,6'lık kısmı evliliklerin ilk 5 yılında, %21,8'lik kısmı ise evliliklerin 6 ila 10 yıllık döneminde yaşanmıştır (www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628, 20.12.2015'te erişildi).

Boşanmaların sayısındaki artışın nedenleri arasında yaşanan toplumsal ve sosyal değişimler ve bu değişimlerin aile yapısını etkilemesi yer almaktadır. Aile üzerinde birçok komplike yansımaları bulunan kentleşme nedeniyle de boşanma sayılarında artış görülmektedir. Değişen özgürlük algısı geleneksel bağlılık ve sorumluluk bilincini sekteye uğratmış, ayrıca dinsel ağırlığı bulunan kurum ve kişilerin evlilik konusundaki baskıları da azımsanmayacak ölçüde azalmıştır. Tüm bunların sonucu olarak toplum, boşanan bireylere daha fazla hoşgörüyle yaklaşmaya başlamıştır. Çiftlerin çocuk sahibi olmayışı ya da az çocuk sahibi olması, bireylerin boşanma yönünde karar almasını kolaylaştırmıştır. İstatistiki veriler de az çocuklu ailelerde boşanma oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Kadının toplumsal hayata katılımının artması, kadın haklarının iyileşmesi ve eğitim seviyelerinde yaşanan artış gibi tek tek incelendiğinde olumlu görülen değişimler, umulanın aksine evlilik konusunda çiftlerin uyumunu sağlamamıştır. Ailenin sahip olduğu yaşam kalitesi artarken, aile bireyleri ciddi rol çatışması yaşamaya başlamıştır (Yörükoğlu 2007: 103).

2.4.1. TÜİK Verilerine Göre Boşanma Nedenleri

Tablo 2.7: 2005 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
95.895	91.989	67	39	257	36	45	2.923	539
%100	95,9	0,07	0,04	0,27	0,04	0,05	3	0,6

Kaynak: TÜİK

Tablo 2.8: 2006 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
93.489	88.455	78	36	283	26	37	3.890	684
%100	94,6	0,08	0,04	0,3	0,03	0,04	4,2	0,7

Kaynak: TÜİK

Tablo 2.9: 2007 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
94.219	88.533	77	29	230	24	56	4.719	551
%100	94	0,08	0,03	0,2	0,03	0,06	5	0,6

Kaynak: TÜİK**Tablo 2.10:** 2008 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
99.663	94.567	73	24	258	37	37	3.785	882
%100	94,9	0,07	0,02	0,26	0,04	0,04	3,7	0,9

Kaynak: TÜİK**Tablo 2.11:** 2009 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
114.162	108.560	76	42	285	29	38	3.976	1.156
%100	95	0,07	0,04	0,3	0,03	0,03	3,5	1

Kaynak: TÜİK**Tablo 2.12:** 2010 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
118.568	113.039	90	37	317	32	42	3.597	1.414
%100	95,34	0,03	0,03	0,27	0,03	0,04	3,03	1,19

Kaynak: TÜİK**Tablo 2.13:** 2011 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
120.117	116.153	85	35	288	35	58	2.506	957
%100	96,70	0,07	0,03	0,24	0,03	0,05	2,09	0,80

Kaynak: TÜİK**Tablo 2.14:** 2012 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
123.325	119.921	71	26	276	30	52	2.524	425
%100	97	0,06	0,02	0,23	0,02	0,04	2,04	0,34

Kaynak: TÜİK

Tablo 2.15: 2014 Yılında Türkiye’de Nedene Göre Boşanmalar

Toplam	Geçimsizlik	Zina	Cürüm	Terk	Cana Kast	Akl Hastalığı	Bilinmeyen	Diğer
130.913	126.732	107	36	200	31	61	2.466	1.280
%100	97	0,08	0,03	0,1	0,02	0,05	1,8	1

Kaynak: TÜİK

Tablolardan da görüldüğü üzere Türkiye’de son on yıllık veriler incelendiğinde resmi kayıtlara geçen en önemli boşanma nedeni geçimsizliktir. İkinci sırada terk, üçüncü sırada ise zina bulunmaktadır. Geçimsizlik sebebiyle boşanan kişilerin oranı bu on yıllık verilere göre %94’ün altına düşmemiştir. Geçimsizlik nedeninin bu kadar yaygın olmasında en büyük etken, hukuki açıdan geçimsizlik maddesinin birçok nedeni kapsıyor olmasıdır, ayrıca çocuklarının ileride yüz kızartıcı durumlar ile karşılaşmaması ve meslek tercihlerinde engel teşkil etmemesi açısından bazı nedenler saklanmakta ve boşanma nedeni şiddetli geçimsizlik olarak dikte edilmektedir.

2.5. Boşanma Nedenleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Batılı ülkelerde boşanmaya dair istatistikler devamlı bir artış göstermiştir. Kuzey Amerika ülkeleri ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri, gerçekleşen boşanmalar incelendiğinde ilk sırada bulunmaktadır. 1912 yılında boşanma ile sonuçlanan evlilikler her on evlilikten birisi iken, 1975 yılına gelindiğinde bu oran her iki üç evlilikten birinin bitmesi ile sonuçlanmıştır (Yörükoğlu 2007: 108). Çalışmanın öneminin anlaşılması açısından tarihsel sıra ile yapılan birçok çalışmadan bir kısım çalışma seçilerek bu bölüme eklenmiştir.

Hunt’a (1966) göre; boşanmaların yaygınlaşma sebebi insanların evlilik konusunda isteklerinin azalmış olması değil, mutlu olacakları bir evlilik kurma isteklerinin artmış olmasıdır. Ackerman (1958) ise birçok kişinin evliliği kendi psikolojik problemlerine çözüm olarak gördüğünü ve beklediği mucizenin gerçekleşmemesi sonucu boşanmaların önünün açıldığını belirtir (Geçtan 1984: 160).

Straus'un 1980 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre; evlilik boyunca kadınlardan %28'i en az bir defa eşleri tarafından şiddet gördüklerini belirtmiştir.

Demir tarafından 1988 yılında, İzmir ilinde, boşanmış 55 kadını kapsayan araştırmasında; boşanmayla biten evliliklerin %24'lük kısmın 1 ila 11 ay arasında, %27'lik kısmın 2 ila 5 yıl arasında sürdüğü belirlenmiştir. Boşanma kararı alan kadınların oranı %75'tir. Bu kadınların %25'i maddi sorunlar, kocanın çalışmıyor oluşu ve evin geçindirilmemesini asıl sebep olarak gösterirken, %22'lik kısmı eşin sorumluluklarını yerine getirmemesini, %16'sı ise kültürel farklılığı ve karakter uyumsuzluğunu birincil boşanma sebebi olarak ifade etmiştir. İkinci önemli neden olarak kocanın evi geçindirmemesi ve aile sorumluluğunun olmayışı belirtilirken, üçüncü sırada sevgisizlik ve ilgisizlik yer almıştır. Bu boşanmalarda kayınpeder ve kayınvalidenin önemli etkileri bulunduğu belirtilmiştir (Demir 1988: 138).

1992 yılında Arıkan'ın çalışmasına göre; erkeklerin %80'lik kısmının eşine sık sık veya arada fiziksel şiddet göstermesi dolayısıyla kadınların evlilik boyunca psikolojik ve fiziksel şiddet görmeleri, evliliklerin sonlanmasında en önemli nedenlerdendir. Sözlü ve fiziksel şiddet, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıkları evlilik birliğini sarsan sebep olarak belirten kadınların oranı %48 olmuştur. Evlilikte sorunlara neden olan etkenler içinde %44 oranında akrabalar ile olan ilişkiler ve evlilik dışı ilişki gösterilmiştir. Maddi sorunlar %45, cinsel problemler ise %27 oranında olduğu belirlenmiştir. Yaşanan herhangi bir geçim sorununda kadınların genellikle akrabalarına danıştığı görülmüştür. Arkadaş ve akrabalara danışan kişilerin oranı %26 olmuştur (Arıkan 1992: 89).

Kitson'a (1992) göre; sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan kişilerin boşanma nedenleri arasında ilgi alanlarında yaşanan anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar ile iletişim eksikliği gösterilmektedir. Sosyo-ekonomik seviyesinin düşük olduğu kişilerde ise bu sebepler; ekonomik problemler, duygusal ve fiziksel istismar, sorumluluk paylaşımı ve eşin alkol ve kumar alışkanlığı olarak nitelendirilmiştir (Uçan 2007: 43).

Boşanmış çiftlerde kadının hedefte bulunduğu saldırganlığın incelendiği araştırmada; kadına yönelik şiddetin %26,42 oranında olduğu saptanmıştır. Kadına yönelik bu şiddetin %42,44 gibi en yüksek oranda sözel, %33,09 oranda fiziksel ve %24,46 oranda ise hem sözel hem de fiziksel olarak gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadına yönelik şiddetin 21 ila 36 yaşlar arasında daha çok uygulandığı bulgusuna ulaşılmıştır (Özkan ve Böke 1997: 195).

1995 yılında Gelles'in çalışmasında; her yıl 4000 civarı kadının erkek arkadaş, eski eş ya da eşleri tarafından öldürüldüğü, FBI raporlarında ise bu sayının 1500 civarı olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar her ne kadar tüm toplumlarda eşleri tarafından şiddet görüyor olsa da aile içi şiddet özellikle yoksulluk sınırının altındaki evlerde ve 18 ila 30 yaş arası bireyler arasında gerçekleşmektedir. Evsiz kadın ve çocukların da %50'lik kısmı aile içinde yaşanan şiddet sebebiyle sokakta yaşamaktadır.

1998 yılında Bilka Kadın Araştırma Merkezi'nin incelediği 240 dava dosyasından, 90 dosyada erkeklerin, 150 dosyada ise kadınların davacı olduğu görülmüştür. Gerekçenin şiddet olduğu davalarda 16 dosyanın kadınlar, 7 dosyanın ise erkekler tarafından açıldığı görülmüştür (Sezen 1998, http://www.bilka.org.tr/kadina-yonelik-aile-ici-siddetin-bosanma-davalarin_6810.html, 20.12.2015'te erişildi).

Yıldırım'ın 1998 yılına ait çocuğa ve kadına yöneltilen şiddetin toplumsal nedenlerini incelediği çalışmasında; görücü usulü ile evlenen kadınların büyük bir kısmının ciddi şekilde, flört sonucu evlenen kadınların büyük bir kısmının ise ikinci derecede şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Herhangi bir tanışıklık yoluyla arkadaş olarak evlenmiş olmanın diğer evlilik şekillerine kıyasla görece olarak şiddet boyutunu indirgeyici bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir (Yıldırım 1998).

Uyar'ın (1999) çalışmasına göre; boşanan kişilerin neredeyse yarısının çocuğu olduğu, çocuk sahibi olmanın boşanmaya engel teşkil etmediği, yalnızca süreci uzattığı ve boşanma olaylarının evliliğin ilk senelerinde daha çok görülmekte olduğu belirtilmiştir. Eski eşle yaşanan cinsel ilişkiler hususunda kadınlar, erkeklere göre daha çok doyumsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Evlilikleri süresince eski eşten şiddet

gördüğünü belirten kadınların oranı %67,3, erkeklerin oranı ise %24,3 olarak belirlenmiştir.

Gottman ve Levenson'ın 2000 yılında üzerinde çalıştığı araştırmaya göre, boşanmaların evliliklerin ilk yedi yılında en üst seviyede bulunduğu ve çiftin ilk çocuklarının 14 yaşına ulaştığı dönemin boşanmalar açısından çok kritik bir süreç olduğu saptanmıştır.

Antropolog Laura Betzig boşanma nedenlerini araştırmış ve 160 toplum üzerinde çalışmalarını tamamladıktan sonra evliliği bitirmek için en çok sunulan sebebin özellikle kadının alenen yaptığı zina olduğunu belirlemiştir. İkinci sırada kısraklık bulunmaktadır. Üçüncü boşanma sebebi ise erkek tarafından kadına uygulanan fiziksel ve duygusal şiddettir. Bu üç temel sebebi izleyen diğer nedenler ise; eşin karakteri, davranışları, kıskançlık, gevezelik, kadının tembel oluşu, saygısızlık, huysuzluk, kocanın eve bakmaması, kavgacı tavırlar, cinsel ihmal ve evden uzak kalmak olarak listelenebilir. Özellikle boşanma olayının evliliğin ilk yıllarında, 4. yıl ve civarında yaşanması da araştırmanın çarpıcı sonuçlarındandır. Amerika Birleşik Devletleri'nde boşanma riskinin kadın ve erkek için en yoğun olduğu yaş aralığı 20-24 yaştır (Fisher 2004: 82).

Abalı'nın 2006 yılında gerçekleştirdiği ve boşanma başvurusunda bulunan kadınların eşle cinsel yaşamını boşanmaya sebep olarak algılama durumunu bulgulamayı hedeflediği çalışmasında, bu kadınların evlilik sürecindeki cinsel hayatlarının genellikle kötü olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca bu sorunun resmi kayıtlara geçmediği halde evliliği bitiren ve kişilerin boşanmayı düşünmesine sebep verebilen bir unsur olduğu görülmüştür (Abalı 2006: 97).

Özügürlü 2006 yılında, 300 evli kadının katılımıyla, çiftlerin ilişkisine zarar veren ve çatışmaya sebep olan konuları incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre kadınların %86'sı iletişimsizlik sebebiyle oluşan sorunların çözülmeden kaldığını, eşlerinin kişiliklerine değer göstermediğini ve bu durumun ciddi sıkıntılar oluşturduğunu belirtmiştir. %90'ının ortak bir hedef çerçevesinde birlik ve beraberlik

sağlayamadığı, %96'lık bir kesimin problemi tam olarak belirleyemediği ve %96'sının da eşin ev dışında geçirdiği süreyi kendisiyle paylaşmamasından kaynaklanan ciddi sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. %93'ünün evdeki işbölümü ile ilgili anlaşmazlık yaşadığı, %96'sının eş tarafından topluluk içindeki kırıncı ve ilgisiz tavırlarından rahatsız olduğu, %56'lık kesimin çiftlerin talebi olmaksızın aile büyüklerinin evliliğe müdahale etmesinden şikâyetçi olduğu ile ilgili bulgulara da ulaşılmıştır (Özügürlü 2006: 217).

Sucu'nun 2007 yılında boşanmış kadınlar üzerinde yaptığı çalışmada, boşanma gerekçesi olarak zinayı gösteren kadınların oranı %30 olarak bulunmuştur. Yine aynı çalışmada şiddet, boşanma ile sonuçlanan evliliklerde önemli bir sebep olarak görülmüştür. Boşanmış kadınların %82lik oranı psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.

Yapılan çalışmalara göre alkol, aile içi şiddetin en ciddi sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Toplumda gerçekleşen genel şiddet vakalarında, alkol tüketiminin etkisi ise %67 seviyesindedir (Tarhan 2008: 96).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2009 yılında yayınlamış olduğu Boşanma Nedenleri ile ilgili çalışmasında, toplam 1200 kişi katılımında bulunmuş ve bu kişilerin %55'inin kadın, %45'inin ise erkek olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlara dayanarak, boşanmış bireylerin eğitim seviyeleri ve cinsiyetleri arasında net farklar bulunmadığı, yaş grubu dağılımında ise %43'lük oranla çoğunluğu oluşturan kısmın 26 ila 35 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Evlilik sürecinde kadınların %54'ünün ev hanımı olduğu, boşanmaların %44'lük oran ile en çok evliliğin ilk beş yılında yaşandığı, karşı tarafın ailesinin evliliğe müdahalesi konusunda erkekler %46, kadınlar ise %49 oranda müdahale bulunduğunu ifade etmiştir. Eşin ailenin mevcut gelirini aşan düzeyde para harcaması ve var olan ekonomik sorunlar %41, çocukların yetiştirilmesi ve bakımı ile ilgili problemlerin %36 düzeyinde boşanma sebebi olarak belirtildiği görülmüştür (Demirkan vd. 2009: 110).

Yine aynı çalışmadan çıkan sonuçlara göre; kök ailelerin evlilik boyunca çiftlerin ilişkisine müdahalesi küçümsenmeyecek boyuttadır. Bu veriye göre,

boşanmalarda ailenin önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Geleneksel Türk aile yapısında aile büyükleri, ailede yaşanan çatışmalarda yol gösterici ve evliliğin devamını sağlayıcı bir görev üstlenmişken, günümüzde bu arabulucu ve problem gideren rolden sıyrılarak, problemi kendi yaratan ve boşanmalara zemin oluşturan bir konuma gelmiştir. Araştırma katılımcılarının sahip olduğu çocuk sayısı incelendiğinde; kadınların %46'sı, erkeklerin de %54'ü tek çocuk sahibidir. Kadınların 43'ü, erkeklerin ise %32'si iki çocuk sahibidir. Bu kişilerin %71'i boşanmayı çok daha önce düşündüğünü ifade etmiş ancak kadınlarda %58, erkeklerde %57'lik oranda çocuk sahibi olmalarının boşanmayı ertelemelerine sebep olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer nokta ise şiddetli geçimsizliğin %90 gibi bir oranla boşanma sebepleri içinde yer almasıdır. Bir diğer ciddi sebep ise yaşanan maddi sıkıntılardır (Demirkan vd. 2009: 113).

2010 yılında, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Aile Yapısı Araştırması 2006'ya göre kadınların %21'i, erkeklerin ise %29'u aldatmayı en önemli boşanma gerekçesi olarak göstermektedir. Aldatıldığı gerekçesi ile boşanmış kişiler incelenmiş bu sebeple boşanma oranının erkeklerde %5, kadınlarda ise %11 olduğu belirtilmiştir. Boşanmış kadınların %17'lik kısmı eşlerinden kötü muamele gördüklerini ve şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Erkeklerde ise, şiddet ve kötü muamelenin kendileri açısından boşanma gerekçesi olarak görülmediği tespit edilmiştir. Kadınların %11'lik kısmı içki ve kumarın boşanma konusunda önemli bir gerekçe olduğunu belirtirken, erkeklerde bu oran %3 olarak belirlenmiştir. Boşanmalarda en mühim sebeplerden bir diğeri olan ilgisiz ve sorumsuz davranma davranışları erkekler için %17, kadınlar için ise %19 olarak belirlenmiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların %24'lük kısmı problemlerini akrabalarıyla paylaştığını, %39'luk kısmın bu paylaşımı kardeşleriyle yaptığı ve %22'lik kısmın da komşularıyla problem paylaşımında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Turgut vd. 2014)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca gerçekleştirilen Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011, odak noktası boşanmış kişiler olmasa dahi örneklem büyüklüğü sebebiyle boşanmaya dair de ipuçları vermektedir. Bu çalışma kapsamında; 12.056 hanede, 18 yaşın üzerindeki 24.647 kişiyle yüz yüze görüşme yapılmış ve en az bir defa

boşanmış kişilere boşanmanın sebepleri sorulmuştur. İlk sırada eşlerin ilgisiz ve sorumsuz davranması yer almıştır. Sebeplerin cinsiyete göre sıralamasında da farklılıklar olmaktadır. Kadınlar şiddete ve aldatmaya dikkat çekerken, erkekler ailelerine yapılan saygısız davranışlardan ve karşı tarafın ailesinin evliliğe olan müdahalesinden bahsetmektedir (ATHM 2011).

2011 yılında Aktaş'ın gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçlarına göre de ailelerin evliliklere müdahalede bulunmasının önemli boşanma nedenlerinden olduğu görülmüştür. Tarafların akrabaların evliliğe karışmasından kaynaklanan hoşnutsuzluğun erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. İlişkide anlaşmazlık yaşayan, beklentilerinin karşılanmadığı erkekler, saygı ve sevginin de azalmasıyla boşanma kararı alırken kadınlara göre daha kararlı davranmıştır (Aktaş 2011: 92-93).

Çavlin (2014), Türkiye'de boşanma, boşanan kişilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile boşanmış çiftlerin evliliklerine dair özellikleri incelemiştir. Bu çalışmaya göre; boşanmaların ilk yıllarda gerçekleştiği, artan çocuk sayısının ve evlilik süresinin boşanma ihtimalini azalttığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Türkiye'deki boşanma oranlarının düşük seviyede olduğu ancak ilerleyen zamanda bu oranın artarak devam edeceği belirtilmiştir (ATHGM 2014).

Mişe'nin 2015 yılında Uşak ilinde boşanmış kişilerle gerçekleştirdiği araştırmaya göre erkek ve kadın katılımcılar en önemli boşanma nedenlerini ilk iki maddede eş tarafından aldatılma ve saygı ve sevginin bitmesi olarak sıralamaktadır. Üçüncü maddede kadın ve erkeklerin sıralaması değişmektedir. En önemli üçüncü neden olarak kadınlar; şiddet ve bitmeyen geçimsizliği belirtmekte iken erkekler; eşin psikolojik sorunları olmasını göstermektedir. Katılımcılar boşanma nedenlerini hukuki açıdan %50 oranında anlaşmalı boşanma, %33,3 oranında ise şiddetli geçimsizlik olarak belirtmiştir. Yaşanan olumsuzluklara karşın yeniden evlenmeye sıcak bakanların oranı %83 olarak tespit edilmiş hatta %40'ı yeniden evlenmiştir (Mişe 2015).

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Nitel araştırma tekniğine uygun yapılan bu araştırma da verilerin elde edilmesinde görüşme tekniği kullanılmıştır. Hipotez kurulmamasının sebebi araştırmanın nitel olmasındandır.

Nitel araştırma tekniğinin yönteminin post modernist ve pozitivist bilim felsefesine dayandığı ve yorumlayıcı olduğu için evrende bir düzenin olmadığı; bunun tam tersine bir kaosun olduğu anlayışını içerir. Dolayısıyla bu şekilde genelleme yapılacak bir ilke veya sonuç saptanması hedeflenmez, verilerle ilgili tahminde bulunulamaz. Bunun sebebi ise kişi, nesne, olgunun her an değişebilir olmasıdır ve genel geçer ilkelerin söylenmesi mümkün değildir (Sönmez ve Alacapınar 2013: 189). Ancak bir araştırma problemi ya da araştırma sorusu mutlaka bulunmaktadır.

Nitel araştırma tekniği sosyolojide sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir (Kurt 2012: 21). Görüşme, doküman analizi ve gözlem gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; olayların ve algıların bütüncül ve gerçekçi bir biçimde doğal ortamında belirlenmesine yönelik süreçlerin yönetildiği bir araştırma yöntemidir (Taş 2011: 171). Nitel araştırma tekniğinin olumsuz, eleştirilen tarafları olmakla beraber bir mesajın içinde veya derininde ki gerçek anlamını kavratıp, anlamayı sağlaması gibi avantajlı tarafları da bulunmaktadır (Bilgin 2014: 8). Nitel araştırma tekniğinin bir başka avantajı ise; araştırmacıya, görüşme sırasında eksik veya kapalı kalabilecek bütün noktaları hemen o sırada soracağı sorular ile açıklığa kavuşturma şansı vermektedir (Arslantürk ve Arslantürk 2011: 141).

Derinlemesine mülakat bir katılımcı gözlem tekniğidir ve nitel araştırma tekniklerinde sıkça başvurulan bir uygulamadır. Derinlemesine mülakat tekniği bir araştırmacının, incelediği topluluğun içerisinde bulunarak katılımcılarla uzun bir süre birlikte olması ve açık uçlu sorular sorarak konuşması, sohbetler yapması şeklinde uygulanır. Derinlemesine mülakatın en büyük avantajı, zaman ve kaynak açısından oldukça ekonomik olmasıdır (Kirman 2011: 84).

3.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusunu boşanma nedenleri oluşturmaktadır. Boşanma nedenleri 2015 yılında, Bolu’da yaşayan boşanmış 15 kadın ve 15 erkek toplam 30 kişi üzerinde irdelenmiştir ve derinlemesine mülakat yöntemi sonucu veriler elde edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın amacı; Bolu ilinde yaşayan boşanmış bireylerin boşanma nedenlerini belirlemektir. Araştırmanın problem cümlesi; “Boşanma nedenlerinin demografik, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişkenlere göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?”

Bu araştırma; Bolu ilinde yaşayan boşanmış bireylerden 15’i kadın ve 15’i de erkek olmak üzere toplam 30 kişinin hazırlanan ankete verdiği cevapların analizi sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın kapsamını oluşturan bu 30 kişiye; avukatlar, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Aile Danışma Merkezi(Eski adıyla) ve şahsi yollar kanalıyla ulaşılmış, katılımcıların olabildiğince farklı yaş, eğitim ve meslekten olmasına özen gösterilmiştir.

Niteliksel araştırmalarda anket yapılacak kişi sayısının ne kadar olması gerektiğine ilişkin literatürde izlenen belirli bir hesaplama biçimi veya metodoloji söz

konusu olmadığından (Bülbül, Özipek ve Kalın 2008: 20; Efe 2009: 9) 30 kişilik çalışma grubunun araştırmamız için yeterli olacağı düşünülmüştür.

Margarate Sandelowski'ye göre nitel araştırma tekniklerinde örneklem büyüklüğünün yeterliliği görecelidir. Sandelowski, nitel araştırma tekniklerinde 50 ve üzerindeki görüşme veya gözlem sayısının fazla yani çok olarak görülebileceğini belirtir. Morse ise, fenomolojik nitel araştırma teknikleri için 6 katılımcı, yeni durumları önceki durumlarla karşılaştırmak için kullanılan “gerekçeli kuram teorisi” çalışmaları için 30-50 görüşme, niteliksel etnolojik çalışmalar için ise 100-200 görüşme önermektedir (Bülbül, Özipek ve Kalın 2008: 20).

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Katılımcılarla görüşme öncesinde 38 sorudan oluşan bir mülakat formu hazırlanmıştır. Mülakat formu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, aile yapısı ve boşanma nedenleri üzerine yapılmış araştırmalar ile üniversitelerde benzer konularda yapılmış yüksek lisans ve doktora çalışmalarında katılımcılara sorulan sorulardan faydalanılarak hazırlanmıştır. Daha sonra bu form konunun uzmanı kişilerle birlikte tekrar gözden geçirilerek bazı sorularda değişiklik yapılmış ve yeni sorular ilave edilerek yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan mülakat formu hazırlanmıştır.

Görüşmeler, katılımcıların isteğine uygun olarak onların en rahat olabilecekleri mekânlarda yapılmıştır. Bu amaçla bazen katılımcının evine, bazen işyerine gidilmiş, bazen de kafelerde görüşme yapılmıştır. Araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmış ve katılımcılar sesli kayıt yapmayı uygun bulmadığı için katılımcıların anlatımları yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler, ortalama bir saat sürmüş ve çoğunlukla tek seansta gerçekleşmiştir. Birden fazla görüştüğümüz katılımcılar da olmuştur.

Görüşmeler çoğunlukla mülakat formundaki sorulara bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Zaman zaman görüşme formunun dışına çıkıldığı da olmuştur. Görüşme esnasında katılımcıları yönlendirmemeye özen gösterilmiştir. Daha sonra

görüşme esnasında tutulan notlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma boyunca en fazla zorlanılan konu boşanmış bireyleri tespit edip onları görüşme yapmaya ikna etmek olmuştur. Ailenin mahrem bir alan oluşu, insanların yaşadıklarını tekrar hatırlamak istemeyişi vb. nedenlerle birçok kimse görüşmeyi kabul etmemiştir. Görüşme talebimizi kabul edip randevu veren bazı kişiler de ya randevuya gelmemiş ya da görüşmeye gittiğimizde konuşmak istemediğini belirtmiştir. Ancak bütün zorluklarına rağmen gerek Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanları gerekse de diğer kurumlardaki konuya duyarlı kimseler vasıtasıyla bu araştırmaya gönüllü destek olmak isteyen 35 kişiyle mülakat yapılmış, bunlardan 30 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma boyunca, Aile mahkemesinde gözlem yapılmış, boşanma davalarına giren avukatlarla da çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Yapılan görüşmelerden sağlanan veriler betimsel-yorumlayıcı analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Katılımcıların sorulan sorulara verdikleri cevaplar karşılaştırılarak benzer ve farklı yönler ortaya çıkarılmıştır. Verilen cevaplar kategorize edilip ortak mesajlar belirli başlıklar altında tablolastırılmıştır.

Katılımcıların kimliğini deşifre etmemek amacıyla araştırma tamamında katılımcıların görüşleri iletilirken gerçek isimleri yerine kod isimler verilerek kullanılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Mülakat yapılan katılımcılara demografik bilgiler, evlilik öncesi dönem, evlilik süreci, boşanma süreci ve sonrasına ilişkin olarak toplam 38 soru sorulmuştur. Katılımcılar tarafından verilen cevaplar kategorize edilerek temalarına uygun olarak tablolatırılmıştır ve değerdendirilmiştir.

4.1. Demografik Bulgular ve Yorumlar

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyeti

Araştırmada toplam 30 kişiyle derinlemesine mülakat tekniğı kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların 15'i (%50) kadın, 15'i de (%50) erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 4.16: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Görüşülen Kişi Sayısı	%
Kadın	15	50
Erkek	15	50
Toplam	30	100

4.1.2. Katılımcıların Doğum Yılları

Katılımcıların doğum yılları aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Tablo 4.17: Katılımcıların Doğum Yıllarına Göre Dağılımı

Doğum Yılı	Kadın	Erkek	Toplam	%
1950'li Yıllar	2	2	4	13,3
1960'lı Yıllar	1	3	4	13,3
1970'li Yıllar	6	6	12	40
1980'li Yıllar	6	4	10	33,3

Katılımcıların doğum yıllarına göre dağılımın verildiği Tablo 4.2 incelendiğinde 1950’li ve 1960’lı yıllarda doğan katılımcı oranı birbirine eşit yani %13,3, 1980’li yıllarda doğan katılımcı oranı %33,3 olarak görülmektedir. %40 oran ile en fazla payı oluşturan katılımcılar ise 1970’li yıllarda doğan katılımcılar olduğu görülmektedir.

4.1.3. Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yılı

Tablo 4.18: Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yıllarına Göre Dağılımı

Doğum Yılı	Kadın	Erkek	Toplam	%
1950’li Yıllar	2	1	3	10
1960’lı Yıllar	2	2	4	13,3
1970’li Yıllar	8	6	14	46,7
1980’li Yıllar	3	6	9	30

Tablo 4.3’de ise katılımcıların eski eşlerinin doğum yıllarına göre dağılımı verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde tıpkı katılımcılarda olduğu gibi 1970’li yıllarda doğan katılımcı eski eşlerinin oranının en fazla olduğu (%46,7) görülmektedir. Sonra sırasıyla %30 oran ile 1980’li yıllarda doğanlar, %13,3 oran ile 1960’lı yıllarda doğanlar ve en son sırada %10 ile 1950’li yıllarda doğan katılımcı eski eşleri yer almaktadır.

Katılımcılar ile eski eşleri arasındaki yaş farkı dağılımı ise Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.19: Katılımcılar ile Eski Eşlerinin Aralarındaki Yaş Farkı Dağılımı

Yaş Farkı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	12
Kadın	2	2	4	2	1	2	1	1		
Erkek		3	5	3	1	1			1	1
Toplam	2	5	9	5	2	3	1	1	1	1
%	6,7	16,7	30	16,7	6,7	10	3,3	3,3	3,3	3,3

Bu tabloya göre; aralarında en yüksek oran %30 ile 3 yaş farkındadır. Katılımcıların %30’unun eski eşleri ile yaş farkı 3 tür. %16,7 katılımcının eski eşleri ile aralarında 2, yine %16,7 katılımcının yaş farkının ise 4 olduğu görülmektedir. Katılımcıların %10’unun eşleri ile aralarındaki yaş farkı 6’dır. Aralarında 1 yaş fark bulunan katılımcılar ile 5 yaş fark bulunan katılımcıların oranı eşittir ve %6,7’dir. Katılımcılar ile eski eşleri arasında ki yaş farkı 7, 8, 9 ve 12 olan katılımcıların oranı

eşittir ve %3,3'tür. Aradaki yaş farkı katılımcıların tamamında olmak üzere erkeklerin kadınlardan büyük olmasından kaynaklanan farktır. Yani Türkiye genelinde olduğu gibi mülakata katılan görüşmecilerde bu genele uygunluk göstermektedir.

4.1.4. Katılımcıların Doğum Yeri

Tablo 4.5'e göre katılımcılardan 23'ü il merkezli (%76,7), 5'i ilçe (%16,7) ve 2'si de köy (%6,7) doğumludur.

Tablo 4.20: Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Kadın	Erkek	Toplam	%
İl	11	12	23	76,7
İlçe	3	2	5	16,7
Köy	1	1	2	6,7

4.1.5. Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yeri

Tablo 4.6'ya göre katılımcıların eski eşlerinden 22 si il (%73,3), 6'sı ilçe (%20) ve 2'si köy (%6,7) doğumludur.

Tablo 4.21: Katılımcıların Eski Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Kadınların Eski Eşleri	Erkeklerin Eski Eşleri	Toplam	%
İl	11	11	22	73,3
İlçe	3	3	6	20
Köy	1	1	2	6,7

Tablo 4.22: Katılımcılar ve Eski Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

	Kadın	Erkek	Toplam	%
Kendisi ve Eski Eşi İl Doğumlu	9	10	19	63,3
Kendisi ve Eski Eşi İlçe Doğumlu	1	2	3	10
Kendisi İl Eski Eşi İlçe Doğumlu	2	2	4	13,3
Kendisi İlçe Eski Eşi İl Doğumlu	1	1	2	6,7
Kendisi İlçe Eski Eşi Köy Doğumlu	1		1	3,3
Kendisi Köy Eski Eşi İl Doğumlu	1		1	3,3

Katılımcılar ve eski eşlerinin beraber değerlendirildiği Tablo 4.7’de bakıldığında katılımcıların %63,3 gibi yüksek bir oranla hem kendisinin hem de eski eşinin il doğumlu olduğu görülmektedir.

4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumu

Tablo 4.8’de katılımcıların eğitim durumları verilmektedir. Buna göre katılımcıların %40’ı lise mezunudur. Lisans mezunu olan 7 katılımcı %23,3’lük bir kısmı oluşturmaktayken, 5 kişi %16,7’lik bir payla ön lisans mezunudur. Bunları sırasıyla %16,7 ile 5 ilkokul mezunu ve 1 katılımcı erkeğin (%3,3) ortaokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.23: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
İlkokul	3	2	5	16,7
Ortaokul		1	1	3,3
Lise	6	6	12	40
Ön Lisans	4	1	5	16,7
Lisans	2	5	7	23,3

4.1.7. Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Durumu

Tablo 4.9’da katılımcıların eski eşlerinin eğitim durumu değerlendirilmiştir ve yine aynı şekilde %40’lık dilimi 12 kişi ile lise mezunları oluşturmaktadır. Bunu 10 kişi ile lisans mezunu (%33,3), 4 kişi ile ilkokul mezunu (%13,3) ve 1 kişi ortaokul mezunu (%3,3) takip etmektedir.

Tablo 4.24: Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Kadınların Eşi	Erkeklerin Eşi	Toplam	%
İlkokul	1	3	4	13,3
Ortaokul	1		1	3,3
Lise	8	4	12	40
Ön Lisans	1	2	3	10
Lisans	4	6	10	33,3

4.1.8. Katılımcıların Kaç Yaşında Evlendiği

Tablo 4.25: Katılımcıların Evlilik Yaşlarının Dağılımı

Yaş	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	35
Kadın	3				2	2	3	3					1	1
Erkek		1	1	1		1	2	1	1	1	3	2	1	
Toplam	3	1	1	1	2	3	5	4	1	1	3	2	2	1
%	10	3,3	3,3	3,3	6,7	10	16,7	13,3	3,3	3,3	10	6,7	6,7	3,3

Katılımcıların evlilik yaşının incelendiği Tablo 4.10'da %16.7'lik bir oran ile 5 katılımcının 24 yaşında evlendiği görülmektedir. 18 yaşın altında evlenen katılımcının olmaması Bolu ilinde çocuk yaşta evliliklerin çok sayıda olmadığına göstergesi olabilir. 35 yaşın üzerinde evlenen katılımcının bulunmaması ise yaşın ilerledikçe evlilik niyetinin azaldığı anlamına gelebilir.

4.1.9. Katılımcıların Eski Eşlerinin Kaç Yaşında Evlendiği

Tablo 4.26: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlilik Yaşlarının Dağılımı

Yaş	15	17	18	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	33	35
Kadınların Eşi					1		2	2	2	3	1	2	1	1	1
Erkeklerin Eşi	1	1	3	1		1	1	2		4					
Toplam	1	1	3	1	1	1	3	4	2	7	1	2	1	1	1
%	3,3	3,3	10	3,3	3,3	3,3	10	13,3	6,7	23,3	3,3	6,7	3,3	3,3	3,3

Katılımcıların eski eşlerinin evlilik yaşlarının dağılımının verildiği Tablo 4.11'de ise 18 yaş altı 2 katılımcı eski eşinin olduğu görülmektedir. Ve bu eşlerin erkek katılımcıların eşleri olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların eski eşlerinin evlilik yaşlarında da en yüksek oran 24 yaştadır. Yine aynı şekilde 35 yaş üzerinde evlenen katılımcı eşin bulunmaması yaş ilerledikçe evlilik niyetinin azaldığını ifade ediyor olabilir.

4.1.10. Evlilik Süresi

Tablo 4.27: Katılımcıların Evlilik Süresine Göre Dağılımı

Evlilik Süresi	Kadın	Erkek	Toplam	%
1 Yıl		1	1	3,3
2 Yıl	1		1	3,3
3 Yıl	1	2	3	10
4 Yıl	3	1	4	13,3
5 Yıl	1	3	4	13,3
7 Yıl	1	1	2	6,7
8 Yıl	2		2	6,7
10 Yıl	1	2	3	10
11 Yıl		1	1	3,3
13 Yıl	2	1	3	10
14 Yıl	1	1	2	6,7
18 Yıl		1	1	3,3
20 Yıl	1		1	3,3
22 Yıl	1	1	2	6,7

Tablo 4.12’de katılımcıların evlilik süresine göre dağılımı verilmiştir. 4 ve 5 yıl evli kalan 4’er çift (%13,3) ile en yüksek oranı oluşturmaktadırlar. 1 ila 22 yıl gibi geniş bir aralığa sahip olan bu tablo çok net sonuçlar vermemektedir. Ancak ilk yıllarda ve 14 yıldan sonra boşanma daha az olmaktadır denilebilir.

4.1.11. Katılımcıların Evliliklerinden Sahip Oldukları Çocuk Durumu

Tablo 4.13’de katılımcıların çocuklarının olup olmadığı tablolştırılmıştır ve katılımcıların yarısından fazlasının %53,3’lük kısmının çocuk sahibi olmadığı, kalan %46,7’lik kısmın ise çocuklarının olduğu görülmektedir. Çocuk olmamasının etkili bir boşanma nedeni olduğu söylenebilir.

Tablo 4.28: Katılımcıların Evliliklerinden Çocuk Sahibi Olup Olmadıklarının Dağılımı

Çocuk	Kadın	Erkek	Toplam	%
Var	7	7	14	46,7
Yok	8	8	16	53,3

4.1.12. Katılımcıların Evlenmeden Önce Çalışma Durumu

Katılımcıların evlenmeden önce ki şartlarının evliliğe etkisi bulunmaktadır. Bu şartlardan biri de katılımcıların evlenmeden önce çalışma durumlarıdır. Tablo 4.14’de görüldüğü üzere 24 katılımcı (15’i erkek, 9’u kadın) %80’lik bir oranla evlenmeden önce çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Yalnızca %20’yi oluşturan 6 kadın evlenmeden önce çalışmamaktadır.

Tablo 4.29: Katılımcıların Evlenmeden Önce Çalışma Durumlarının Dağılımı

Çalışma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	9	15	24	80
Hayır	6		6	20

4.1.13. Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlenmeden Önce Çalışma Durumu

Aynı şekilde katılımcıların eski eşlerinin evlenmeden önce çalışma durumları değerlendirilmiştir. 16 katılımcı eski eşinin çalıştığı (%53,3), 14 katılımcı eski eşinin çalışmadığı (%46,7) görülmüştür. Burada yine dikkat çeken 2 kadın katılımcı eski eşlerinin evlenmeden önceki dönemde çalışmıyor olmasıdır.

Tablo 4.30: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evlenmeden Önce Çalışma Durumlarının Dağılımı

Çalışma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	14	2	16	53,3
Hayır	2	12	14	46,7

4.1.14. Katılımcıların Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumu

Katılımcıların evli kalınan dönemde çalışma durumlarının dağılımı Tablo 4.16’da gösterilmiştir. Evlenmeden önce çalışma durumuna benzer, yakın bir durum söz konusudur. Katılımcıların büyük bir kısmı (%73,3) çalışırken, %26,7 gibi bir orana sahip 8 katılımcı kadın çalışmadığı görülmektedir.

Tablo 4.31: Katılımcıların Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumlarının Dağılımı

Çalışma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	7	15	22	73,3
Hayır	8	8	8	26,7

4.1.15. Katılımcıların Eski Eşlerinin Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumu

Katılımcıların eski eşlerinin evli kalınan dönemde çalışma durumlarının verildiği Tablo 4.17 değerlendirildiğinde yine çalışanların oranının çalışmayanlara oranından yaklaşık 3 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Evli kalınan dönemde çalışmayan erkek sayısı sadece 1 yani en az olması da Türkiye’de iş hayatında daha ziyade erkeklerin olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tablo 4.32: Katılımcıların Eski Eşlerinin Evli Kalınan Dönemde Çalışma Durumlarının Dağılımı

Çalışma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	14	8	22	73,3
Hayır	1	7	8	26,7

4.2. Evlilik Öncesine Dair Bulgular ve Yorumlar

4.2.1. Tanışma Şekli

Boşanmaya neden olan faktörler incelenmeye çalışıldığında bireylerin tanışma şekilleri de önemli bir konumdadır. Tablo 4.18’de katılımcıların eski eşleri ile tanışma şekilleri verilmiştir. Buna göre %56,7 ile flört en yüksek orana sahip tanışma şekli olarak ortaya çıkmıştır. Flörtü tanıdık vasıtasıyla tanışma izlerken en az oran %20 ile görücü usulü tanışma şeklindedir. Bu sonuç bize görücü usulü evliliklerin daha az boşanma ile sonuçlandığı yorumunu düşündürebilir.

Tablo 4.33: Katılımcıların Eski Eşleri ile Tanışma Şekli

Tanışma Şekli	Kadın	Erkek	Toplam	%
Görücü Usulü	2	4	6	20
Flört	9	8	17	56,7
Tanıdık Vasıtasıyla	4	3	7	23,3

4.2.2. Evlenme Nedeni

Yapılan görüşmelerde birçok katılımcının evlilik nedeninin aşk ve sevgi olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar sadece evlenmeleri gerektiğini düşünerek evlenmeye niyet etmiş bazıları ise aile ve çevre baskısı ile evlenmeye niyetlenmişlerdir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda verilmiştir.

Gülser, “*iyi biriydi o. Arkadaş ortamında da tanıdım ve aile babası olabilir diye düşündüm*” şeklinde açıklamıştır.

İclal ise “*Sevmiştim.*” cevabını vermiştir.

“*Ailemin isteği üzerine evlendim.*” (Nalan, Recep)

“*Gelenekler! Evlenmek gerekiyordu ve evlendim*” (Hüsamettin)

“*Yaşadığım şehirden uzaklaşmak için*” (Işıl) bu katılımcı diğer tüm katılımcılardan farklı bir cevap vermiştir ki bu katılımcının psikolojik problemlere sahip olduğu çalışmanın ilerleyen kısımlarında anlaşılabacaktır.

Ayşe, Sevim, Arif, Uğur; düzen ve yuva kurmak, sevgi ihtiyacı gibi birbirine benzer cevaplar vermişlerdir.

“*Seviyordum, aşıktım.*” (Serhat)

“*Çocuk istediğim için evlendim.*” (Tayfun)

“*Ailem istediği için.*” (Leyla)

“Yaşım gelmişti ve eşim düzgün biriydi.” (Suna)

“Çevre baskısı.” (Ünal)

Murat, Hasan, Elif, Burcu, Gökhan, Seda aşık oldukları için evlendiklerini belirtmişlerdir.

“Onu sevdiğime inanmam. Onun da beni sevdiğine ve mutlu edeceğine inanmam.” (Ayten)

“Ailelerimiz çocukluğumuzdan beri bunu düşünmüşler. Dost iki ailenin çocuklarıydık. Onlar istedi biz de sevdik istedik.” (Lale)

“Askerden gelmiştim, çalışmaya başlamıştım ve ailem artık evlenmemi istemişti.” (Mustafa)

“Ona çok güvendim bana olan aşkına sevgisine. Mutlu olacağıma inandım yani. O nedenle evlendim. Çünkü âşıktım. Vazgeçemedim.” (Banu)

“Sevdiğim için yuva kurmak istediğim için evlendim. Düzenli bir hayatım olsun bir ailem olsun istedim.” (Mehmet)

“Sevdiğim için.” (Sait)

“Benim ikinci evliliğim bu. İlkenden de çocuğum yok diye boşanmıştım.” (Bora)

“Çok sevmem ve düzenli bir yaşam istemem. Ayrıca iş sahibi de olmuştum ve sıranın evlilik olduğunu düşünmüştüm.” (Barış)

4.2.3. Evlilikten Beklentiler

Evlilikten beklentilerde yine katılımcılar arasında benzer cevapların verilmesine sebep olan bir sorudur. Birçoğu yuva, sevgi, saygı, sadakat, huzur, düzen gibi olması

gereken beklentilerini belirtirken bazıları evlilikten beklentilerinin çocuk sahibi olmak olduğunu belirtmişlerdir. Bu soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

“Sıcak bir yuva olsa anlayış olsa yeterdi bana” (Gülser)

“Saygı, sevgi, şiddetsiz bir hayat.” (İclal)

“Huzur aile kurmak” (Nalan ve Işıl)

“Mutluluk” (Hüsamettin)

“Düzenli bir hayata sahip olmak” (Hasan)

“Yuva kurmak.” (Arif)

Ayşe, Sevim, Leyla, Uğur, Serhat, Recep, Elif, Suna, Burcu, Ebru, Seda evlilikten beklentilerinin; sevgi, saygı ve huzur olduğunu belirtmişlerdir.

Murat, Tayfun, Ünal ve Gökhan ise evlilikten beklentileriniz nelerdi sorusuna çocuk cevabını vermişlerdir.

“Evlilikten maddi hiçbir beklentim olmadı aslında. En fazla sadakat ve sevgi bekledim. Sorumluluk almasını bekledim. Mutlu olmayı bekledim yani.” (Ayten)

“Gözümde çok büyüttüm her şeyin dört dörtlük olmasını bekledim aslında. Beklentilerim bayağı yüksekti. Saygı, sevgi rahatlık hep her zaman mutluluk.” (Lale)

“Hem ailemin isteğini yerine getirmiş olmak hem de bir aile hayatı kurmak için evlenmişim.” (Mustafa)

“Beklentim flört dönemindeki gibi heyecanlar yaşamaktı. Sürprizler çiçekler mutlu etmeler saygı anlayış bunları bekledim. Tabi bir de sadakat. Yani maddi hiçbir beklentim olmadı.” (Banu)

“Ben en fazla güven ve anlaşma bekledim huzur bekledim. Sorun yaşanmasın huzurlu olalım istedim. Ben maddi bir beklenti içine girmedim. Başka bir şey istemedim.” (Mehmet)

“Düzenli bir hayat. Sevgi dolu bir yuva. Huzur bekledim.” (Sait)

“Her şeyden önce bir çocuk istiyorum. Namuslu ailesine bağlı bir kadınla evlenmek.” (Bora)

“Huzurlu bir hayattı. Çocukluğum huzurlu bir aile ortamında geçmemişti, annem-babam ayrılmıştı. Ben bu ortamların olmadığı huzurlu bir ev hayatı istiyordum. Tek beklentim sevgi, huzur ve düzenli aile hayatıydı.” (Barış)

4.3. Evliliğin Devam Ettiği Döneme Dair Bulgular ve Yorumlar

4.3.1. Evlilik Sürecinde Kimlerle Birlikte Yaşandığı

Evliliğin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için gereken ortamın kurulması gerekmektedir. Dolayısıyla evde kimlerle yaşandığı evlilik için ve en önemlisi bireyler için oldukça önemli bir konudur. Tablo 4.19’da katılımcıların evlilik süresince birlikte yaşadıkları kişilerin dağılımı gösterilmiştir. Katılımcılardan 22’sinin (%73,3) kendisine ait müstakil bir evde yaşadığı görülmüştür. Erkek eşin ailesiyle beraber yaşayan 6 katılımcı, kadın eşin ailesiyle yaşayan 1 katılımcı ve bir süre erkek eşin ailesiyle sonra müstakil evde yaşayan 1 katılımcının olduğu görülmektedir. Bu tablodan yola çıkarak Bolu’ da erkek eşin ailesiyle yaşamanın kadın eşin ailesiyle yaşamaktan daha fazla bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.34: Katılımcıların Evlilik Sürecinde Birlikte Yaşanılan Kişilerin Dağılımı

Kimlerle Birlikte Yaşandığı	Kadın	Erkek	Toplam	%
Kendine Ait Müstakil Evde	13	9	22	73,3
Erkek Eşin Ailesiyle Beraber Aynı Evde	2	4	6	20
Kadın Eşin Ailesiyle Beraber Aynı Evde		1	1	3,3
Bir Süre Erkek Eşin Ailesiyle Beraber Sonra Müstakil Evde		1	1	3,3

4.3.2. Ailelerin Evlilik İlişkisine Müdahalesi

Evliliğe ailelerin müdahalesi de oldukça yaygın yaşanan sorunlardan biridir. Yapılan görüşmeler sonucu alınan cevaplardan oluşturulan Tablo 4.20’de görülmüştür ki 12 katılımcıya ailelerden müdahale bulunmazken aynı oranda katılımcıya eski eşinin anne babasından müdahale bulunmaktadır. 3 katılımcı kendi aileleri ile eski eşleri arasında sorun yaşandığını bildirirken 3 katılımcı ise hem kendi hem eski eşinin ailesinin müdahalesi olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 4.35: Ailelerin Evliliğe Karışma Durumunun Dağılımı

Müdahale Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Ailelerin Müdahalesi Olmadı	4	8	12	40
Eşimin Anne Babası Karışıyordu	9	3	12	40
Hem Benim Hem Eşimin Ailesi Müdahale Ediyordu	2	1	3	10
Benim Ailemle Eşim Arasında Sorun Yaşanıyordu	1	2	3	10

4.3.3. Ailelerle Görüşme Sıklığı

Ailelerle görüşme sıklığının nasıl olduğu katılımcılara soru olarak yöneltildiğinde aşağıdaki cevaplar alınmıştır. Katılımcıların biri hariç tamamı az veya çok aileleri ile görüştiklerini ifade etmişlerdir. Bu ailenin önem verilen bir olgu olduğunun işaretçisidir denilebilir.

“Ayda bir falan onlar merkeze indikçe”(Gülser)

“Kendi annemle çarşıya çıktıkça görüşmek istiyordum ama babam görüşmek istemiyordu benimle. Eski eşimin annesi sürekli bize gelirdi oğluna yemek falan getirirdi arada.” (İclal)

“Haftada bir ya da iki kez hem onun ailesiyle hem de benim ailemle görüşürdük” (Nalan)

“Haftada birkaç kez görüşürdük iki taraflada” (Hüsamettin ve Hasan)

“Ayda bir kez falan.” (Murat)

“Hiç” (Işıl)

“Benim ailemle az görüşüyorduk.” (Ayşe)

“İkisiyle de sık sık görüşüyorduk.” (Sevim ve Arif)

“Onun ailesiyle daha çok görüşüyorduk.” (Leyla)

“Bizimkiler çok gelmezdi. Biz de gitmezdik zaten pek. Onun babası bizle yaşadığı için hep birlikteydik.” (Uğur)

“İkisiyle de pek fazla görüşmüyorduk.” (Serhat)

“Çalıştığımız için çok sık görüşemiyorduk.” (Tayfun)

“Memlekete gittikçe yılda bir ikiyi geçmezdi.” (Recep)

Elif ve Suna hem kendi aileleri ile hem de eşlerinin aileleri ile sık sık görüştüklerini belirtmişlerdir.

“Eşim ailesine kendi gidiyordu. Benim aileme her hafta sonu gidiyorduk.” (Ünal)

“Benim ailemle az görüşüyorduk. Eşimin annesi zaten bizle birlikteydi.” (Burcu)

“Eşimin ailesiyle sık sık bir aradaydık. Benim ailemle arada görüşüyorduk. Zaten farklı şehirdeler.” (Ebru)

“Babamla birlikte yaşıyorduk zaten. Onun ailesi de arada geliyordu Kocaeli’nden ya da o gidiyordu arada.” (Gökhan)

“Eşim nikâhtan sonra benim ailemle neredeyse hiç görüşmedi. Ama onun ailesi sürekli bize geliyordu.” (Seda)

“Hemen her gün görüşüyorduk. Aynı şehirde yaşadığımız için. Özellikle kayınvalideme yakın oturuyorduk ve onunla çok sık görüşüyorduk.” (Lale)

“Benim ailemle aynı evde yaşıyorduk fakat eşimin ailesiyle iki, üç ayda bir görüşüyorduk. Bu süreç bazen daha uzun da olabiliyordu.” (Mustafa)

“Onun ailesi zaten Van’ da yaşadığı için yılda bir iki kez. Ama geldiklerinde de uzun kalırlardı. Biz de Van’a birkaç kez bayramda gittik. Ama benim ailemle daha sık görüşüyorduk. Öyle her gün her gün değil ama bir ayda falan. Görüşüyorduk. Bazen iki haftada.” (Banu)

“Ortalama ayda 2 kez denilebilir.” (Mehmet)

“Annem zaten benimle yaşıyordu. Eşimin ailesi ile de sık sık görüşüyorduk ve bu bir sorun yaratmıyordu.” (Sait)

“Onun anne babası vefat etmişti. Bizimkiler de öyle arada uğrardı.” (Bora)

“Ankara’ya yakın oturmamız sebebiyle benim ailemle daha sık görüşüyorduk. Bayramlarda ve özel günlerde bir araya geliyorduk. Fakat eşimin ailesi İzmir’de oturduğu için çok görüşemiyorduk. Senede bir kaç kez. Ben uzak bir yere göreve gittiğimde eşim ailesinin aynına gidip kalıyordu.” (Barış)

4.3.4. Eş Tarafından Müdahale Durumu

Yapılan görüşmeler sonucu oluşturulan Tablo 4.21’de 21 katılımcı eşi tarafından müdahaleye uğradığını, 9 katılımcı ise eşinin müdahale etmediğini ifade etmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde müdahalenin neredeyse tamamının kıskançlık nedeniyle yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4.36: Katılımcı Eşlerinin Katılımcılara Müdahale Durumunun Dağılımı

Eşin Müdahalesi	Kadın	Erkek	Toplam	%
Var	12	9	21	70
Yok	3	6	9	30

4.3.5. Yaşanılan Sorunlara Verilen Tepki Şekli

Katılımcılara boşanma nedenlerinin belirlenmesi adına sorulan sorulardan bir diğeri de yaşanan sorunlara verilen tepki şeklinin ne olduğu idi. Alınan yanıtlar aşağıda verilmiştir. Bazı katılımcılar bağıarak tepki verirken, bazıları susarak bazıları da evi terk ederek tepki verdikleri görülmektedir. Ne yazık ki bazı katılımcılar ve katılımcı eşlerinin tepki şekilleri fiziksel şiddet olduğu ifade edilmiştir.

“Ben konuşmaya çalışırken o hep çıkıp giderdi. İyice boş vermişti beni çocukları” (Gülser)

“Ben susardım o çok sinirliydi dövmeye kalkardı hep. Sessiz kaldığım içinde canımı pek yakmazdı.” (İclal)

“O hep susardı ben bağıırdım” (Nalan)

“Bazen eşime şiddet uygulardım özellikle alkollü iken” (Hüsamettin)

“Küserdik birbirimize” (Murat)

“Ben susardım o hep konuşurdu. Nerdeyse dinlemezdim bile hep hep aynı şeyler...” (Hasan)

“İlaç kullanmama rağmen öfkeme kontrol edemez bağıırdım elime geleni fırlatırdım o da bağıırdı bana” (Işıl)

“Kavga ederdik ama annesi evde olduğu için benim bağıırmamı hazmedemezdi. Bazen güç gösterisi için vurduğu bile olurdu.” (Ayşe)

“Karşılıklı bağıırdık. Kavga ederdik. Ben kendimi odaya kapatırdım.” (Sevim)

“Ben susardım. Onun siniri geçene kadar beklerdim. Bağıırdı sürekli zaten.” (Leyla)

“Çok bağıırdı o. Krize girerdi. Ben önceleri susardım. Sonra ben de bağıırmaya başladım.” (Arif)

“Kavga ederdik. Ben dükkâna gider orda kalırdım.” (Uğur)

“Eşim hep söylenirdi. Hiç alttan almazdı. Ben susup kavga büyümesin diye başka odaya falan kaçardım.” (Serhat)

“Küserdik. Bazen evi terk ederdi.” (Tayfun)

“Ben çok kızarsam döverdim.” (Recep)

“Kavga ederdik. O evi terk ederdi.” (Elif)

“Çok büyük tartışmalarımız olmazdı.” (Suna)

“Ben çok bağıırdım. O susardı. Ben sakinleşince de o sinirini çıkarırdı.” (Ünal)

“Karşılıklı bağırırdık. Bazen sinirden boğuşurduk bile.” (Burcu)

“Ben çok konuşurdum. O çeker giderdi. Bazen gece eve gelmezdi.” (Ebru)

“O susmazdı ki! Ben de susturmak için bazen tokat atardım.” (Gökhan)

“Ben rahatsızlığımı dile getirdiğimde beni terk etmekle korkuturdu. Kötü davranırdı.” (Seda)

“O genellikle sorun yokmuş gibi davranırdı. Konuşamazdım anlatamazdım. Beni anlamak istemiyordu. Hata yaptığında kabul etmek istemiyordu. Ben hata yapsam daha da büyütürdü hatamı. Sorunlarımızın çoğu ekonomik nedenlerden ve onun sorumsuzca davranmasından kaynaklanıyordu. Beni aldattı örneğin. Zaten boşanmak istemememin en büyük nedeni buydu. Kırıldığımı incindiğimi anlamak istemedi. Onun sorunlara tepkisi buydu. Görmezden gelmek. Kendinden kaynaklı sorunlara tepkisi buydu yani. Ben ufacak bir hata yapsam acısını çıkarmak isterdi ama.” (Ayten)

“Biz öğretmeniz. Eğitimli insanlarız sorunlarımızı gerçekten medeni şekilde çözmeye odaklandık hep. Bazı kavgalarımız çok şiddetli de olurdu ama şiddet veya onun gibi bir şey olmadı ama dediğim gibi sorunlarımızı bile ailelerimiz üstlendi. Siz bilmezsiniz öyle olmaz böyle olur. O haklı sen haklısın. Susun sorun yok. Gibi sürekli karışıyorlardı. O yüzden biz sorunlarımızı çözmeye bile karar veremedik.” (Lale)

“Ben bağırırdım genelde ve bazen de şiddete başvururdum. Eşim ise genelde susar ve ağlardı.” (Mustafa)

“Onun en büyük tepkisi bağırma çağırma ve şiddet uygulama ben de korkuyordum ve alttan almaya çalışıyordum.” (Banu)

“Ben genellikle konuşmayı seçerdim. Sorunları üstünü asla örtmedim. Mümkün olduğunca konuşmaya halletmeye çalıştık. Ama onun bir huyu vardı aşırı kinciye. Ufacak bir kırgınlığı çok uzatır büyütürdü. Kolay affedemezdi. O yüzden sorunlar

olduğunda kavga eder bağırır çağırırdı. Bazen de benden huncunu almak için bana zarar vermek için aşırı alışveriş yapar para harcardı. Bir keresinde birikimimi yani benim biriktirdiğim bir miktar parayı bana sormadan kız kardeşine vermişti. Bu bence güven kırıcı bir şey. Yani sorunları çözmek yerine o canımı acıtmaya çalışırdı hep.” (Mehmet)

“Tartışma bazen de kavga olurdu. Genellikle eşim alttan alırdı. Ben daha agresif davranırdım. Erkek olduğum için benim sözümün dinlenmesi gerektiğini düşünürdüm.” (Sait)

“Ben daha sakinim o hep bağırıp evi inletirdi.” (Bora)

“Eşim konuşmamayı, surat asmayı tercih ederdi. Ben ise evden uzaklaşmayı seçerdim.” (Barış)

4.3.6. Yaşanılan Sorunlara Çözüm Aranması

Katılımcılara sorun yaşanıldığında çözüm arayıp aramadıkları sorulmuştur ve alınan yanıtlarla Tablo 4.22 oluşturulmuştur. Bu tabloya göre akraba ve yakınlardan destek alanlar yaklaşık katılımcıların yarısı kadardır. 11 katılımcı kimseden destek almadığını belirtirken, 3 katılımcı çözüm aramadığını, 2 katılımcı da uzman desteği almaya çalıştığını belirtmiştir.

Tablo 4.37: Katılımcıların Sorunlara Çözüm Arama Durumunun Dağılımı

Sorunlara Çözüm Arama Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Uzman Desteği Almaya Çalışanlar	1	1	2	6,7
Akraba ve Yakınlardan Destek Alanlar	8	6	14	46,7
Kimseden Yardım Almayanlar	4	7	11	36,7
Çözüm Aramayanlar	1	2	3	10

4.3.7. Eski Eşin Olumlu ve Olumsuz Özellikleri

Katılımcılara eski eşlerinin olumlu ve olumsuz yönleri soruldu ve aşağıdaki cevaplar alındı. Yine katılımcıların büyük bir kısmı olumlu yönlerde sıralayabilirken, az bir kısmı söyleyecek olumlu hiçbir şey bulamamıştır.

“Beğendiğim bir özelliği kalmadı artık. Gözü hep başkasındaydı. Her an aldatılacağım diye korkardım” (Gülser)

“Aslında iyi biridir yalan söylemez beni de severdi ama annesinin sözünü çok dinlerdi. O yüzden kızardım içimden hep.” (İclal)

“Beğendiğim hiçbir özelliği yoktu sorumsuzluğu en beğenmediğim özelliği” (Nalan)

“Bencilliği en beğenmediğim özelliği anneliği en beğendiğim özelliği.” (Hüsamettin)

“Pis ve dağınıktı ama temiz kalpliydi.” (Murat)

“Baskıcı ve inatçıydı iyi bir şey gelmiyor onunla ilgili aklıma.” (Hasan)

“Sabırlıydı ancak beni ciddiye almazdı.” (Işıl)

“Temiz ve kibar biriydi evlenmeden önce ama sonra tam bir canavara dönüştü.” (Ayşe)

“Çok çalışkandı ama maddi sorunumuz olduğu için ne alsam kızardı.” (Sevim)

“Sinirli ve baskıcı olması” (Leyla)

“Aslında iyi biriydi ama aşırı kıskanç tavrı bıktırdı.” (Arif)

“Eşim çok evcimendi. Evle çok ilgilenirdi ama benim gezmem ve içmem çok karışırdı. Babasına da laf söyletmezdi.” (Uğur)

“Hanımlığı, dürüstlüğü bana göre olumlu yönleriydi ancak sorunları çok uzatması, çenesi oldukça olumsuz.” (Serhat)

“Kıskanç ve kibirliydi ama evine düşkündü.” (Tayfun)

“Sesi çıkmazdı pek. Ama tembelleşti. Ev işi yapmaz oldu.” (Recep)

“Yalancıydı. Kumar ve alkol bağımlısı olması rahatsız ediyordu beni ama seviyordum.” (Elif)

“Çok iyi bir aile babası ve evine bağlı bir erkekti. Ancak yalancı ve sadakatsizmiş.” (Suna)

“Hayat doluydu, neşeliydi. Ama çok sosyal olması hoşuma gitmiyordu.” (Ünal)

“Bencil ve tembeldi. Annesine düşkündü. İyi bir şey hatırlamıyorum.” (Burcu)

“Kıskançtı, gelişime açık değildi ama iyi biriydi özünde.” (Ebru)

“Çok dırdır ederdi. Gerçi benim yaptıklarına uzun bir süre ses çıkarmadı. Para yok diye söylenirdi hep.” (Gökhan)

“Çok yakışıklı ve donanımlı biriydi. Ona hayrandım ama hiç beni düşünmedi ve bencil davrandı.” (Seda)

“Eski eşimin sevdiğim huyu merhametli olması bir de kinci olmaması. Yani kırgınlıkları uzatmazdı çok. En sevmediğim özelliği ise rahat sorumsuz ve sadakatsiz oluşu. Bencil gibi yani. Kendisini mutlu edecek şeyleri seviyordu hep. Beni de mutlu etmeye çalışırdı ama önceliği kendiydi hep. Ama sorumsuzdu. Bir işin altına girip onu halledemediğini az gördüm. Ev işlerinden hiç hoşlanmazdı. Her şeyi ayağına getireyim isterdi. Bu da beni zaman içerisinde yormaya başlamıştı. Her şeyle tek başıma mücadele ediyordum. Ev işleri dışarıda çalıştığım iş çocuk sorumluluğu.” (Ayten)

“Merhametli ve olgun bir insan olmasını sevdim. Saygılı biriydi. Beğenmediğim özellikleri ise daha çok biraz ailesine karşı pısrık olması. Başka insanların

fikirlerinden çok etkilenmesi. Kendi kararını veremiyor gibi davranması. Özellikle ailesinin sözünü çok dinlemesi. Biz bir yere gezmeye gitmek istediğimizde dahi onun ailesine sorardık. İlla haberleri olacakmış. Bunlar beni çok bunalttı.” (Lale)

“Çok sessiz ve kaderci bir kadındı. Aileme saygı gösterirdi, çocuklarımla ilgilenirdi. Fakat beni düzeltmek için de çok çaba göstermemesini sevmiyordum. Olaylar karşısında susmasını sevmiyordum.” (Mustafa)

“Bana sadıktı aldatmadı gözü dışarda değildi yani beğendiğim özelliği buydu. Ama beğenmediğim özelliği daha çoktu. Çok kabaydı, her şeyi şiddetle dayakla bağırarak çözmeye çalışırdı. Beni kırmaktan aşağılamaktan hiç çekinmezdi. Bana saygısı yoktu zaten. Sevgisi de zaman içinde bitti.” (Banu)

“Beğendiğim özelliği çok sadık olması beni sevmesi. Beğenmediğim özelliği ise kinci olması. Biraz kavgacı ve huysuz olması. Meseleleri büyütmesi. Anlayışsız olması.” (Mehmet)

“Beğendiklerim fedakâr olması, evcimen olması, evi çekip çevirebilmesi, sabırlı olması, olgun olması, sevmediğim özelliği biraz bana müdahale etmesi, tartıştığımızda surat asması.” (Sait)

“Güzeldi ama yaş farkından dolayı hep çocuk gibi davranırdı.” (Bora)

“Sakin, uyumlu ve kanaatkâr olmasını severdim. Fakat mücadeleci olmayışını, evini ve bizi çok umursamamasını sevmezdim. Ev yönetmeyi, eş yönetmeyi çok bilmiyordu.” (Barış)

4.3.8. Tarafların Birbirine Vakit Ayırması

Katılımcıların ve eski eşlerinin birbirlerine vakit ayırma durumlarının dağılımı Tablo 4.23’de verilmiştir. Buna göre 13 katılımcı vakit ayırdıklarını, 17 katılımcı ise eski eşi ile birbirlerine vakit ayırmadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 4.38: Katılımcı ve Eski Eşlerinin Birbirlerine Vakit Ayırma Durumlarının Dağılımı

Vakit Ayırma	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	8	5	13	43,3
Hayır	10	7	17	56,7

4.3.9. Geçimsizliğin Ne Zaman Başladığı

Katılımcılara geçimsizliğin ilk ne zaman başladığı sorulmuştur ve alınan cevaplar aşağıda sıralanmıştır. Bazıları geçimsizliğin bir süre sonra başladığını ifade ederken bazıları ilk günden beri olduğunu, bazıları ise çocuk olunca, iş arkadaşı değişince gibi bir olgunun değişiminden kaynaklı başladığını ifade etmiştir.

“İş yerine yeni bir personel aldılar o zaman başladı” (Gülser)

“Evlendiğimiz günden beri” (İclal)

“Aslında evlendiğimiz günden beri vardı sorunlarımız birbirimize göre değildik.” (Nalan)

“Daha evliliğimizin ilk günlerinde eşime şiddet uyguladım.” (Hüsametdin)

“Çocuğumuzun olmayacağına inandığım zamanlar sanırım.” (Murat)

“Evlendikten kısa bir süre sonra baskıcı tutumları başladı beni yönetmeye çalışıyordu.” (Hasan)

“Benim psikolojim zaten iyi değildi evlendikten birkaç ay sonra sorunlarımız başladı.” (Işıl)

“Eşimin babası vefat edip, annesi bize taşınınca başladı.” (Ayşe)

“İşleri ters gidip para sıkıntısı artınca benim her türlü harcamam çok sorun oldu.” (Sevim)

“Evlendikten kısa bir süre sonra başladı.” (Leyla)

“Çocuğumuz olmuyordu ve eşim aşırı kıskançlık yapmaya başladı.” (Arif)

“Evlendikten iki yıl kadar sonra babasıyla tartışmalarımız başladı. O hep babasını tuttu.” (Uğur)

“Çocuk doğduktan sonra.” (Serhat)

“Çocuk sahibi olamayınca sorunlar arttı. Onun çocuğu olmuyordu. Bu durum da ilişkiyi yıprattı.” (Tayfun)

“Bilmiyorum” (Recep)

“Evliliğin üçüncü yılında ona para vermeyi kesince başladı.” (Elif)

“Büyük sorunlar yoktu.” (Suna)

“Başta yoktu tabii ama boşanma aşamasına son iki yılda geldik.” (Ünal)

“Evde kayınvalide olunca sorun daima vardır. Ama düzenli bir işi yoktu. Parasız kaldık çok.” (Burcu)

“Evlence her şeye karışır oldu. Dolayısıyla sorunlar hemen başladı.” (Ebru)

“İşlerimde sorunlar yaşamaya başlayınca maddi problemler yaşadık. Bu da sıkıntının başı oldu.” (Gökhan)

“Ailemle görüşmek istemediğinde çok yara aldım. Sonra da çocuk baskısı yapmaya başladı zaten” (Seda)

“İlk sorunlar ciddi anlamda üçüncü yıl başladı. Onun işlerinin iyi gitmemesi ile. Ve yanında çalışan kadına karşı ilgi duymaya başlaması ile. Beni kandırdı. Aldattı. Onu

ilk önce affettim. O kadından uzaklaştı. Çünkü iş yerini kapattı. Borçlarla boğuşuyordu ve ben kendi ailemden maddi destek alarak ona yardım ettim. Ama o başka işler yapmaya çalışsa da beceremedi. Ekonomik sıkıntıları huzurumuzu bırakmadı. Evden uzaklaştı. Ben tek başıma mücadele etmek zorunda kaldım. Kavgalarımız arttı. Uzaklaştık böylece.” (Ayten)

“Bizim sorunlarımız birbirimize karşı kötü davranışlarda bulunmak değil ailelerimizin aşırı müdahalesiydi. Bizim de bunun ağırlığı altında kalmamız ve evliliğimizin farkına bile varamamamızdı. Sorunlarımız ilk bir yıldan sonra başladı diyebilirim.” (Lale)

“Evlendiğimizden beri aslında sorunlarımız oluyordu. Fakat asıl tartışmalar ve anlaşmazlıklar son çocuğumuz olduktan sonra olmaya başladı.” (Mustafa)

“Evliliğimin ilk aylarında çok azdı ama zamanla arttı. Aslında ilk zamanlardan beri vardı ama zamanla daha fazla olmaya başladı. İlk sorunumuz eski bir arkadaşına gitmek istediğimde bana engel olmak istemesiyle başladı. Arkadaşım kadındı yanlış anlaşılmasın. Hiçbir yere gidemezsin dedi. Neden gidiyorsun sen ne işler çeviriyorsun gibi suçlayan konuşmalar yaptı. Sonra ben yine de gitmek istedim ve bana vurdu. Aşırı ve gereksiz kıskançlık vardı hep. Yani beni hep eve tıkamaya çalıştı. İnsanların arasına karışmamı istemiyordu. Engel olmak istiyordu başka insanlarla görüşmeme. Sorunlarımız böyle başladı yani. Ben onun hastalık derecesindeki tavırları için doktora gitmesini önerdiğimde de bana şiddet uygulamaya kalktı.” (Banu)

“Ben boşandıktan sonra şunu anladım. Aslında sorunlar baştan beri varmış. İnsanlar bazen gerçekleri görmek istemiyor. Ben hep sorun yaşadım aslında hatta belki evliliğim baştan yanlıştı. Huyunu suyunu tam anlamadan öğrenmeden evlendim. Aileme rağmen evlendim. Sorun yaşıyordum hep ama sabretmeye çalışıyordum. Görmezden gelmeye çalıştım. Ama özellikle boşanmadan bir iki yıl önce artık çekilmez hale geldi. Daha önceki şartlarımız daha zor olmasına rağmen örneğin ben çok fazla göreve gitmeme rağmen son iki yıldaki sorunları yaşamadık. Nedenini bilmiyorum. Bana olan sevgisi ilgisi azaldı. Sanki düşmanı olmaya başladım.” (Mehmet)

“Eşim çalışmaya başladıktan sonra başladı diyebilirim. Onun iş yükü arttı ve bana sabır göstermemeye başladı. Hem ev işleri hem çocuklar hem dışarda çalışmak onu yoruyordu ben de çok destek olamadım ve kavga etmeye başladık. Bu sorunlar gittikçe büyüdü. Çalışmasına karşı değildim ama diğer işler de aksıyordu.” (Sait)

“Evlendiğimizden beri çocuğumuz olsun diye bekledik o zamandan beri.” (Bora)

“Evliliğimizin ikinci yılında başladı” (Barış)

4.3.10. Boşanmanın Ne Zaman Düşünüldüğü

Katılımcılara boşanmanın ilk ne zaman düşünüldüğü soruldu ve aşağıda verilen cevaplar paylaşıldı. Boşanma kararını kendileri vermeyen katılımcılar için anlamlı olmayan bu soru; boşanma kararını kendi alan katılımcıların boşanmayı ilk ne zaman düşündüklerinin cevabını almak adına sorulmuştur.

“Aslında hep istedim ama şartlarım uygun olmadığı için çok uzun yıllar beklemek zorunda kaldım.” (Nalan)

“Hiç düşünmedim.” (Hüsamettin)

“Çocuk hasreti duymaya başladığımda.” (Murat)

“Kendisinin uyguladığı baskıya ailesininki de eklenince dayanamaz hale geldim.” (Hasan)

“Ben hiç düşünmedim.” (Işıl)

“Annesi yüzünden bana ilk vurduğunda.” (Ayşe)

“Evin harçlığını verirken bile söylenmeye ve az vermeye başladığında. Halbuki kendime harcamıyordum parayı.” (Sevim)

“Önemsiz bir şey için çok bağırmıştı. Daha birkaç aylık evliydik. O zaman hata yaptığımı düşünmeye başladım.” (Leyla)

“Kıskançlık krizleri artınca.” (Arif)

“Ben değil o istedi boşanmayı. Babası aklına girdi hep.” (Uğur)

“Kavgalar şiddetlendikçe ve sayısı arttıkça.” (Serhat)

“Kıskançlıklar baş edilemez bir hal alınca” (Tayfun)

“Para vermediğim için bir gün şiddet gördüm ve o zaman karar verdim.” (Elif)

“Eşimin beni aldattığını öğrenince.” (Suna)

“İlgisizlik artınca, zaten maddi sorunlar vardı hep.” (Burcu)

“Ben çekici bir kadınum. Etraf çok ilgiliydi bana karşı. Ben de kocamı beğenmemeye başladım. Uzunca bir süre aklımdaydı boşanmak.” (Ebru)

“Aslında huzursuzluk yaşadığım her an boşanmak istedim ama çocuğumun olması ve eşime aşık olmam her defasında beni vazgeçirdi. Ama özellikle ikinci kez aldatıldığımı öğrendiğim de artık tamam dedim hem bu kadar fedakârlık yapıyorum hem de kıymetim bilinmiyor. Yani aldatılmak sadakatsizlik çok ağır geldi. Büyük bir haksızlık olarak düşündüm.” (Ayten)

“Üçüncü yıldan itibaren düşünmeye başladım ancak hep düzelir diye vazgeçtim hep iyiye gitmesini umdum.” (Lale)

“Boşanmayı ben düşünmedim fakat eşim son 2 yıl sürekli boşanmayı düşünüyordu. Ama ekonomisi buna müsait değildi.” (Mustafa)

“Boşanmayı şiddetler ve aşırı kavgalar çıkmaya başladıktan sonra düşünmeye başladım ama çocuğumun olması bana engeldi hep. İkinci yılda düşünmeye başladım diyebilirim. Ama yalnız olmam aileme karşı mahcup olmam bir çocuğumun olması bana engel oldu hep.” (Banu)

“Ben hiç düşünmedim aslında. Eski eşim düşündü. Evliliğimizin son iki yılında düşündü bir yıla yakın oyaladım ayak sürüdüüm boşanmak istemedim çünkü bana göre bir nedeni yoktu. Boşanamaya gerek yoktu. Ama o yapamıyorum ben artık dedi sana olan sevgim bitti dedi. Ama baktım oyalayamıyorum artık ve çok üzülüyorum anladım yapacak bir ey yok. Boşanmaya ben de evet dedim.” (Mehmet)

“Ben hiç düşünmedim, eşimin ayrılacağını da düşünmüyordum. Fakat eşim işe başladıktan 5 yıl sonra boşanma kararı aldı.” (Sait)

“Umudu kesince çocuk olmayacağından.” (Bora)

“Son iki yıldır sorunlar artık ilerlemeye başlamıştı. Çözemiyorduk. Aslında benim için çözülmez bir sorun yoktu. Ufak tefek şeylerdi ve düzelebilirdi ama o düzeltmek için çaba sarf etmedi. O yüzden sorun yaşamaya başladığımızdan beri ilk önce o sonra ben yavaş yavaş düşünmeye başladık.” (Barış)

4.4. Boşanma ve Sonrasına Dair Bulgular ve Yorumlar

4.4.1. Boşanma Kararını Kimin Verdiği

Katılımcılara boşanma kararını kimin verdiğine dair sorulan soru sonucu alınan cevaplarla hazırlanan Tablo 4.24’de “Boşanmak için ben başvurdum” diyen katılımcıların sayısı en fazla ve 17’dir. “Eski eşim başvurdu” diyen 10 katılımcı, “Beraber karar verdik” diyen 3 katılımcı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.39:Boşanma Kararının Kimin Tarafından Verildiğinin Dağılımı

Boşanma Kararını Kimin Verdiği	Kadın	Erkek	Toplam	%
Boşanmak İçin Ben Başvurdum	11	6	17	56,7
Boşanmak İçin Eşim Başvurdu	2	8	10	33,3
Beraber Karar Verdik		1	1	3,3
Ben Başvurdum Eşim de Sonradan Kabul Etti	1		1	3,3
Kararı Eşim Verdi Ben de Kabul Ettim	1		1	3,3

4.4.2. Boşanma Sürecinde Alınan Destek

Zorlu bir süreç olan boşanma sürecinde katılımcılara destek alıp almadıkları soruldu ve aşağıda ki cevaplar alındı. Çoğu katılımcı ailesinden destek alırken, bir kısmının kimseden destek almadığı ortaya çıkmaktadır.

“Yok kimse yanımda olmadı çocuklarımdan başka” (Gülser)

“Evet annem çok destek oldu bana babamla aramızı düzeltti.” (İclal)

“Evet ailem yanımdaydı bu kararımda.” (Murat)

“Ailelerimiz aramızı bulmak için çok uğraştılar.” (Leyla)

“Psikoloğa gitti kıskançlığı yüzünden ama aşamadık.” (Arif)

“Eşim babasından akıl aldı hep. Ben kimseyle konuşmadım.” (Uğur)

Nalan, Hüsamettin, Hasan, Işıl, Ayşe, Sevim, Uğur, Serhat, Tayfun, Recep, Burcu, Ebru, Gökhan boşanma sürecinde hiç kimseden destek almadıklarını belirtmişlerdir.

“Aileler müdahale etti ama o kötü alışkanlıklarından vazgeçemedi.” (Elif)

“Evet, ailelerimiz durumu düzeltmeye çalıştı.” (Suna)

“Ailelere danıştık. Ben yardım istedim.” (Ünal)

“Ben eşimin ailesiyle görüşüp yardım etmeleri için elimden geleni yaptım.” (Seda)

“Ailem her kararımın arkasında durdu. Beni asla yargılamadı. Hep destek oldu bana. Onların desteği sonsuzdur. Ama boşanma danışmanına gitmedik. Çok yakın arkadaşım bana cesaret verdi psikolojik olarak rahatlattı. Ama en çok babam destek oldu diyebilirim. Onun arkamda olduğunu bilmek beni daha fazla yıpranmaktan korudu bence. Onun ise kimse arkasında durmadı diyebilirim. Boşanma isteğimi reddetmedi zaten. Beni aldattığı kişi ile evlenmek istiyormuş o yüzden o da evet boşanalım dedi. ailesi ona kızdı ama sonuçta yine de evlatları arkasında durdular. O da boşanma danışmanından destek almadı. O da profesyonel bir destek almadı yani.” (Ayten)

“Bir danışmana gittik aslında ama çok uzun süre değil ona da inancımız kalmamıştı. İkimiz de yorulduk yıprandık. Ailelerimiz karşı çıktı hiç istemediler o yüzden destek olmadılar sadece baskı yapmaya çalıştılar.” (Lale)

“Eşim ailesinden destek almadı. Çünkü ailesi çalışmadığı için eşimin ayakları üzerinde duramayacağını düşünüyordu. Bu nedenle ayrılmasını istemiyorlardı. Benim ailem ataerkil bir yapıda olduğu için beni desteklediler. Hatta yeniden evlenmemi istediler.” (Mustafa)

“Ben kimseden destek alamadım. Aileme anlatmak istedim beni biraz suçladılar sonra da hiçbir şey anlatmamaya başladım. Ancak onlar da yine de boşanmamı istiyorlardı. Şiddet gördüğümü öğrendiklerinde ise kararımın doğru olduğunu boşanmam gerektiğini söylediler. Ama bana kırgınlardı tabi biraz da onları dinlemeyerek evlilik yaptığım için. O zaten istemedi boşanmak beni tehdit etti hatta bu süreçte o yüzden kimseden destek aldığını sanmıyorum. Almadı yani.” (Banu)

“Ben boşanma kararını aldıktan sonra hep danışmana gidelim kurtarabiliriz dedim destek almayı çok istedim ama olmadı ikna olmadı. Gitmedik. O kimden destek aldı bilmiyorum kim onun kafasını karıştırdı. İlla boşan dedi bilmiyorum ama ben

istemedim. Destek de alamadım. Çünkü kaşımda kaya gibi sert ve kararlı durdu.”
(Mehmet)

“Boşanma danışmanı gibi yerlere veya psikolojik yardım alma yerlerine gitmedik. Ancak eşim dostum destek olmaya çalıştı. Zaten ben boşanmak istemedim. Eşime de hem ailesi hem arkadaşları hem de benim ailem hep destek oldu. Çünkü kabahatli bendim. Şimdi düşününce ona hak veriyorum. Ben yine de istemedim ama o haklıydı. Ve bitirmek istedi. Psikolojik yardım veya profesyonel yardım almadı ama kararlı olduğu için ve destekçileri olduğu için benden daha kolay atlatmıştır diyebilirim.” (Sait)

“Ben ailemden destek almaya çalıştım. Onları araya sokarak barışmaya çalıştım. Büyüklerimden eşimden dostumdan yardım almak istedim. Onlar da yardımcı olmak istediler. Aramızı yapmak için de uğraştılar ama olmadı nihayetinde. O kimseden akıl fikir almak istemedi. Kafasına koydu ve yaptı. Onun ailesi de boşanmamızı istemedi aslında ona akıl vermeye çalıştılar ama dinlemedi kimseyi. Hiçbir zaman fikrini değiştirmeyi de düşünmedi. O yüzden kimse yardımcı olamadı.” (Barış)

4.4.3. Boşanma Kararı Verilmesindeki En Önemli Nedenler

Katılımcılara boşanma kararı verilmesindeki en önemli nedenler önem sırasına göre verilmesi istendi ve yanıtlar aşağıda paylaşıldı. Katılımcılardan alınan cevaplardan; en önemli boşanma nedenlerinin şunlar olduğu görülmüştür: Şiddet, sadakatsizlik, sorumsuzluk, ilgisizlik, baskı, kıskançlık, maddi zorluklar, alkol, ailelerin müdahalesi.

“Aldattı beni. Diğerlerini sebep olarak bile görmüyordum” (Gülser)

“Şiddet, saygısızlığı, annesini dinlemesi, her şeye karışması, beni hiç dinlememesi, derdin var mı paran var mı diye sormaması.” (İclal)

“Sorumsuzluğu ve mutsuzluğum.” (Nalan)

“Eşime şiddete uygulamam ve alkol problemim.” (Hüsamettin)

“Çocuğumuzun olmaması.” (Murat)

“Baskıcı davranışları boşanma kararı almamda en önemli nedendi.” (Hasan)

“Psikolojik sorunlarım eşimi benden uzaklaştırdı.” (Işıl)

“Şiddet ve kıskançlık.” (Ayşe)

“Maddi durum, psikolojik şiddet ve ilgisizlik.” (Sevim)

“Baskıcı tavrı ve psikolojik şiddet.” (Leyla)

“Kıskançlık ve çocuk olmaması” (Arif)

“Eşim içkimi sorun yapıyordu sanırım neden o.” (Uğur)

“Eşimin saygısız tavırları, sürekli aynı konuyu tartışmak, çocuğuma ve bana karşı kötü tutumu.” (Serhat)

“Çocuk olmaması ve eşimin bunaltıcı kıskançlığı.” (Tayfun)

“Başka adama kaçtı.” (Recep)

“Şiddet, içki ve kumar, yalan.” (Elif)

“Eşimin sadakatsizliği.” (Suna)

“Kıskançlık ve baskı sebebiyle eşim ayrılmak istedi.” (Ünal)

“İşsiz olması, parasızlık, kayınvalidem ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamaması.” (Burcu)

“Kendini geliştirmiyordu bana layık değildi.” (Ebru)

“Alkol ve şiddet gerekçesiyle boşanmak istedi.” (Gökhan)

“Çocuk istemiyorum diye ayrıldı.” (Seda)

“Birincisi aldatılmak, ikincisi baba ve eş olma sorumluluğu alamayacak bir adamla evlenmiş olmam.” (Aytan)

“En önemli neden ailelerimizin sorunlar çıkarmaları ve bunlarla baş edemeyecek hale gelmemiz. Eşimin ailesine karşı çok sessiz olması ve sürekli onların sözünü dinlemesi. Yıpranmış olmamız.” (Lale)

“Eşim ben alkol kullandığım ayrıldı. Çünkü alkol nedeniyle şiddet uyguluyordum. Evime zaman ayırmamam, maddi olarak ailemi zor durumda bırakmam da eşimin boşanma kararı almasında çok etkili oldu.” (Mustafa)

“En önemlisi bana güvenmeyip sürekli aşağılaması ve şiddet uygulaması, ikincisi ise aşırı baskıları ve beni ailemle dahi kimseyle görüşmemeye zorlaması. Yalnız bırakması. Üçüncü neden ise bana sevgi ve saygısının artık kalmaması.” (Banu)

“Bana göre elle tutulur hiçbir nedeni yok. O sevgisinin bittiğini söyledi bana. Hatta bana dedi ki gör bak seni nasıl boşuyorum. Kendini bir şey sanıyorsun seni kimse terk edemez sanıyorsun ama ben yaptım yaparım dedi. Sanki inadına yapıyordu. Sanki kasıtlı beni üzme için yapıyordu. Bana söylediği tek şey seni görmek istemiyorum sevmiyorum artık. Başka bir neden veya başka bir şey yok. Şiddet yok aldatma yok. Maddi sorun yok. Bilemiyorum yani. Neden sadece onun inadı.” (Mehmet)

“Boşanma kararını eşim aldı. Fakat neden olarak en başta onu en çok boşanmaya iten neden aldatmamdı. Bunu hazmedemedi, zaten öncesinde de başka problemlerimiz vardı. Alkol kullanmam da önemli bir nedendi eski eşim bunu hiç istemedi. Bir de sorumluluk fazla almamış olmam. Ayrıca evet şiddet de vardı. Ben haklıyım diyemem haksızdım. Bunlara kim olsa katlanamazdı. Bonama nedenimiz genel olarak bunlardır.” (Sait)

“Çocuğumuz olmadığı için. O da bir başkasıyla evlenebileceğimi söylüyordu hep.” (Bora)

“Kararı zaten eşim aldı. Ama sanırım nedeni maddi nedenler. Yani eşim çalışmaya başladıktan sonra yaşamış olduğumuz maddi sıkıntılara çözüm olmak istemedi. Kazancını paylaşmak istemedi.” (Barış)

4.4.4. Katılımcıların Kendilerini Suçlu Bulduğu Durumlar

Katılımcılara geçimsizlik konusunda kendilerini suçlu bulup bulmadıkları sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar sonucunda Tablo 4.25 hazırlanmıştır. Pişman olan katılımcı sayısı 16 (%53,3) yani katılımcıların yarısından fazladır. Pişman olmayan katılımcı sayısı ise 14 (%46,7)'tür.

Tablo 4.40:Katılımcıların Kendilerini Suçlu Bulup Bulmadığının Dağılımı

Suçluluk	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	7	9	16	53.3
Hayır	8	6	14	46.7

4.4.5. Boşanmanın Hukuki Sebebi ve Katılımcılara Göre Gerçek Sebebi

Çalışmamızın esasını oluşturan boşanma nedenleri ve özellikle şiddetli geçimsizliğin altında yatan ana nedenler bu soruya verilen cevaplarla ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu hukuki sebep “şiddetli geçimsizlik” olarak ifade etmişlerdir. Ancak katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmıştır ki her şiddetli geçimsizlik aslında şiddetli geçimsizlik olmayabilmektedir. Aşağıda verilen

cevaplarda da görüleceği üzere zina olarak açılması gereken davalar bazen bazı gerekçelerle şiddetli geçimsizlik olarak kayıtlara geçmektedir. Ya da akıl hastalığı ile boşanma yerine yine şiddetli geçimsizlik davaları açılmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplarla hem gerçek boşanma nedenleri hem de şiddetli geçimsizlik olarak belirtilen nedenin altında yatan nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

“Sadece aldatılmak” (Gülser)

“Geçimsizlikti ama bana göre gerçek sebep pişman oluşumdu, ailemi dinlemediğim için” (İclal)

“Geçimsizlik ama esas neden eşime şiddet uygulamam ve alkol.” (Hüsametdin)

“Şiddetli geçimsizlik asıl sebebi çocuğumuzu olmaması.” (Murat)

“Şiddetli geçimsizlikti ama esasında aşağılanmamdı.” (Hasan)

“Geçimsizlik esas neden benim ruhsal problemlerimdi sanırım.” (Işıl)

“Şiddete maruz kalmam esas sebepti.” (Ayşe)

“Maddi sorunlar gerçek sebepti şiddetli geçimsizlik hukuki sebebimizdi.” (Sevim)

“Anlaşmalı boşandık ama esas sebep kıskançlıktı.” (Arif)

“Şiddetli geçimsizlik hukuki sebepti zaten sorunda buydu...” (Uğur)

“Şiddetli geçimsizlik. Gerçek sebebi de bu.” (Serhat)

“Evlilik birliğinin temelinden sarsılması. Çocuk olmayışı ve kıskançlık.” (Tayfun)

“Şiddetli geçimsizlik. Asıl sebebi şımarıklığı.” (Ünal)

“Şiddetli geçimsizlik, işsizlik ve ilgisizlik.” (Burcu)

“Şiddetli geçimsizlik, kıskançlığı ve uyumsuzluğumuz.” (Ebru)

“Evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebi ama esasen benim hapse girip çıkmış olmam. Alkol ve şiddet.” (Gökhan)

“Boşanmamın sebebi aslında zina ama benim mahkemeye delil olarak bunu sunamamam ve ayrıca şiddetli geçimsizliğimizin de olması nedeni ile davayı şiddetli geçimsizlik gerekçesi ile açtım. Ama bana göre asıl nedeni aldatılmak yani zina.” (Ayten)

“Şiddetli geçimsizlikti nedeni. Gerçek nedeni de buydu. Dışardan müdahaleler eşimin olayları yönetememesi ve bizim evliliğimize bizden başka herkesin karışması karar vermesi. Bunlar çekilmez hale gelince yollarımızı ayırmaya karar verdik.” (Lale)

“Alkol kullanmam ve şiddet uygulamam, gerçek sebepti. Hukuki sebebi şiddetli geçimsizlik.” (Mustafa)

“Hukuki olarak dava şiddet nedeni ile açıldı. Bana göre de hem fiziksel hem ruhsal şiddetti. Kaba saba tavırları aşağılaması bağırıp çağırması şiddet uygulaması baskıları. Hayatımı çok çekilmez bir hale getirdi.” (Banu)

“Şiddetli geçimsizlik nedeni ile dava açıldı. Bana göre neden de buydu geçinemedik. Ama çaba da sarf edilmedi yani bir hastalık veya yarayı geçirmek için ilaç almamak gibi. Destek almak danışmana gitmek belki çözebilirdi ama bunları yapamadık yapmama izin vermedi. Bana göre nedeni yeterince birbirimizi anlamaya çalışmamamız. Aslında onun beni anlamaya sabretmeye çalışmaması.” (Mehmet)

“Şiddetli geçimsizlik şeklinde açıldı dava. Ama geçimsizliğin içinde bu nedenler de var. Geçimsizliğimizin nedeni benim bu tür hatalarımdı. Bana göre asıl sebebi ona artık sabretmek ve dayanmak için bir neden bırakmamam. Onun çok yıpranması. Bana inancının güveninin sarsılması.” (Sait)

“Hukuki sebep geçimsizlik. Bence çocuk olmaması.” (Bora)

“Hukuki sebep şiddetli geçimsizlikti. Aslında eşimin para kazanmaya başlaması ve yaşadığımız sorunları çözmek için çaba harcamak istememesi.” (Barış)

Tablo 4.26’da katılımcıların boşanmalarının hukuki sebebe göre dağılımları verilmiş ve %76,7’lik bir oran ile şiddetli geçimsizliğin ilk sırada olduğu görülmektedir.

Tablo 4.41: Katılımcıların Boşanmaların Hukuki Sebebe Göre Dağılımı

Hukuki Sebebe Göre	Kadın	Erkek	Toplam	%
Anlaşmalı Boşanma	2	1	3	10
Şiddetli Geçimsizlik	11	12	23	76,7
Terk	1	1	2	6,7
Aldatma/Zina	1		1	3,3
Bilinmeyen		1	1	3,3

4.4.6. Boşanma Sonrasında Yaşanan Olumsuzluklar

Boşanmanın zor bir süreç olduğundan bahsedilmişti. Böylesine zor bir sürecin sonrası da oldukça sıkıntılı olabilmektedir. Katılımcıların boşanma sonrasında yaşadıkları olumsuzluklar aşağıda verdikleri cevaplarla belirtilmiştir. Özellikle kadın katılımcıların aile ve çevreden gördükleri olumsuz tutum dikkat çekmektedir.

“Konu komşu baskısı oluyor tabi. Çalışmaya başlayınca etraftakiler çok yadırgadı ilk zamanlar” (Gülser)

“Başta ailemle çok zor bir arada kaldım. Babamın yüzüne bakamadım ama şimdi bir sorun yok” (İclal)

“Maddi olarak zorluklar yaşadım, ailemle ters düştüm.” (Nalan)

“Önce annemle yaşamak zorunda kaldım bu bana zor geldi onunla da sorunlar yaşamaya başladık. Sonrasında kendim tek başıma yaşamaya başladım tabi onunda zorlukları vardı. Yemek, ütü, çamaşır, yalnızlık falan...” (Hüsametdin)

“Çok zorluk çektiğim söylenemez ailemin yanına döndüm” (Murat)

“Maddi zorluk çektim ayrılmadan hemen önce ev satın almıştım ve borcum çoktu düzenimi kurmamda zaman aldı.” (Hasan)

“Maddi ve manevi çöküntü yaşadım.” (Işıl)

“Dul damgası yiyince her türlü zorluk geliyor insanın başına. En ciddi sorun maddi tabii.” (Ayşe)

“Zaten çalışmıyordum. Para kazanmak için çok çabaladım. Temizliğe bile gittim.” (Sevim)

“Ailemin tavrı dışında sorunum olmadı.” (Leyla)

“Pek bir sıkıntım olmadı ama psikolojik açıdan zorlanıyor insan.” (Arif)

“Düzenim kalmadı. Dükkânda yaşamaya başladım. Zor oldu tabii.” (Uğur)

“Evcimen biri olduğum için bekâr hayata alışma süreci zor oldu. Yalnızlık.” (Serhat)

“3 çocukla bıraktı beni. Başımı öne eğdi.” (Recep)

“Ailem çok mal kaybı yaşadığım için kızdı.” (Elif)

“Kurulu düzene alışık ve aile ortamına alışkın olduğum için bu durum beni derinden etkiledi. Sarsıldım.” (Suna)

“Çok zor alıştım bu duruma. İki kızım da benimle birlikte kaldı. Psikolojik tedavi gördüm. Kızlarını bile aramıyor şimdi. Tedavim devam ediyor.” (Ünal)

“Çevredeki insanların tavırları zorluyor insanı. Boşanmış olmak, dul olmak zor bir durum.” (Burcu)

“Çevrem pek hoş bakmadı bu duruma ve bazı kişiler iletişimi kesti.” (Ebru)

“Evde düzen kalmadı. Babam da çevrem de kızdı bana. Gerçi bekâr arkadaşlarım sevindi.” (Gökhan)

“Maddi sıkıntıları oldu. Hala seviyorum.” (Seda)

“İlk zamanlar duygusal boşluklar oluştu tabi. Yalnızlık hissi, toplumsal olarak dışlanma çekincesi oluştu. Ama baba evine geri dönmek yıpratıcı oldu biraz. Çünkü kendi evime kendi düzenime alışmışım. Yeniden onlarla yaşamak özellikle de küçük bir çocukla birlikte biraz buruktu. Ama onların desteği sonsuz olduğu için toparladım. Bu çok önemli. Çocuğuma boşanmamızı anlatmak zor oldu. Onun idrak etmesi zorladı beni. Onun üzüldüğünü görmek beni üzdü. Bu gibi zorluklar yaşadım.” (Ayten)

“Herhangi bir olumsuzluk yaşamadım. Eşimle dost kaldık. Bazen görüşürüz. Boşanmış kadın olmanın toplumsal bazı sonuçları oluyor tabi. İnsanlar anlayamıyor. Suçluyor. Dedikodu yapıyor. Her an adını çıkarmak için açığını aramaya çalışıyor ama bunlar dışında bir sorun yaşamadım. Yani ekonomik sorun da yaşamadım çünkü kendi paramı kazanıyordum.” (Lale)

“Çocukları ve anne-babamla aynı evde yaşamak zorunda kaldım. Ama yine sorumsuz davranıyordum. Bu durum da çocukları ve anne-babamla aramın her geçen gün daha kötü ve çıkmaz bir hal almasına sebep oldu.” (Mustafa)

“Maddi olarak çok zorlandım. Çalışmaya başladım nafaka aldım eşimden çocuğum benimle yaşıyordu kira veriyordum ailemden de ilk zamanlar destek görmediğim için maddi anlamda çok zorlandım diyebilirim. Tabi boşanmış bir kadına toplum iyi bir gözle bakmıyor. Bu baskılar çok fazla. Eve asla geç gelmemeye çalışıyordum yanlış anlaşılmaktan korktuğum için. Bir erkekle asla konuşmamaya

çalışıyordum çünkü insanlar hemen dedi kodu yapıp adınızı çıkarmak istiyorlar. Ama bu baskı erkeklere yok kadınlara var. Erkekler ne yapsa mubah onlara. Suçlu bile olsalar ceza çekmiyorlar. O şimdi istediğini yapabiliyor. İsteddiği gibi davranıyor ama ben hep her zaman kendime engeller yasaklar koymak zorundayım. Hayatım daha da zorlaştı diyebilirim.” (Banu)

“Çocuğum arada kaldı. Annesini çok göremedi. Velayeti bendeydi zaten o da velayetini istemedi. Nafaka bile istemedi hatta. Kızıma üzıldüm yani. Annesiz büyüdü. Ben de bu süreçte yıprandım hasta oldum bir süre. Onun dışında büyük bir sorun yaşamadım.” (Mehmet)

“Boşandıktan sonra annem ve eski eşimden olan oğlumla kaldım. Diğer iki çocuğumdan uzaktım. Düzenli bir yaşamım kalmadı. Hayatım zorlaştı. Manevi destekçim yoktu. Çok yalnız kaldım.” (Sait)

“Pek bir şey yaşamadım aslında.” (Bora)

“Çocuğumu çok sık görememem ve düzenli bir hayatımın kalmaması.” (Barış)

4.4.7. Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Ailenin ve Yakın Çevrenin Yaklaşımı

Katılımcıların ailelerinin boşanma kararına yaklaşımlarının dağılımının verildiği Tablo 4.27’de katılımcıların yarısının ailelerinin boşanma kararına destek oldukları görülmektedir. 4 katılımcının ailesi karışmazken, 11 katılımcının ailesi ise alınan boşanma kararını desteklememişlerdir.

Tablo 4.42: Katılımcıların Ailenin Boşanma Kararına Yaklaşımlarının Dağılımı

Ailenin Boşanma Kararına Yaklaşımı	Kadın	Erkek	Toplam	%
Verdiğim Kararı Desteklediler	8	7	15	50
Karışmadılar		4	4	13,3
Beni Desteklemediler	7	4	11	36,7

4.4.8. Boşanma Gerçekleştikten Sonra Pişman Olunup Olunmadığı

Katılımcılara boşanma gerçekleştikten sonra pişman olup olmadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar ile Tablo 4.28 oluşturulmuştur. Tabloya göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%63,3) boşandıkları için pişman değildir.

Tablo 4.43: Katılımcıların Boşandıktan Sonra Pişman Olup Olmadıklarının Dağılımı

Pişmanlık	Kadın	Erkek	Toplam	%
Evet	3	8	11	36,7
Hayır	12	7	19	63.3

4.4.9. Şuan ki Medeni Durum ve Yeni Bir Evliliğe Niyet

Katılımcılara şuan ki medeni durumları, henüz bekar olanlara yeni bir evliliğe yaklaşımının nasıl olacağı sorulmuştur. Katılımcılardan 9'u yeniden evlenmiştir. Evlenmeyi düşünen katılımcı sayısı 11'dir ve evlenmeyi düşünmeyen katılımcı sayısı 10'dur. Görüldüğü üzere bu tablo bize net bir yorum şansı tanımamaktadır. Yani boşanmış olan kişiler bir daha evlenir ya da evlenmez diye bir yorum yapamamaktayız.

Tablo 4.44: Katılımcıların Yeni Bir Evliliğe Yaklaşımlarının Dağılımı

Yeni Bir Evliliğin Varlığı veya Niyeti	Kadın	Erkek	Toplam	%
Yeniden Evlenen	3	6	9	30
Evlenmeyi Düşünen	6	5	11	36.7
Evlenmeyi Düşünmeyen	6	4	10	33.3

4.4.10. Katılımcılara Göre Boşanma Nedenleri

Katılımcılara onlara göre genel boşanma nedenlerinin neler olduğu ve kendi boşanma nedenlerinin bu genele uyup uymadığı sorulmuştur. Aşağıda katılımcıların cevapları verilmiştir. Bu cevaplardan çıkan genel boşanma nedenleri şunlardır: sadakatsizlik, fiziksel ve psikolojik şiddet, alkol, sorumsuzluk, maddi zorluklar, ilgisizlik, çocuk sahibi olamamak, bencillik, aileler, kıskançlık, tahammülsüzlük, birbirini tanımadan evlenmek, sevgi ve saygı eksikliği.

“Aldatılmak şiddet anlaşılamamak para sıkıntısı falan. Evet bu sebeplere uygun benim nedenim de” (Gülser)

“Şiddet varsa herkes hemen ayrılmalı bence. Bizimki de buna uyuyordu” (İclal)

“Sorumsuzluk, ilgisizlik, mutsuzluk, şiddet, aldatma ben ce bunlar boşanma nedenidir ve benim boşanma sebebim de bunlarla örtüşmektedir.” (Nalan)

“Alkol, şiddet, maddi zorluklar benimki de alkol ve şiddetti.” (Hüsamettin)

“Çocuk sahibi olmak her evlenen insanın hakkıdır diye düşünüyorum olmadığı için boşanmakta doğru bence ve genel boşanma sebebi.” (Murat)

“İnsanın şahsiyeti, gururu incinmemeli hele ki eşi dediği kişi tarafından bu bence en önemli boşanma sebebidir ve ben bu sebeple boşandım.” (Hasan)

“Aldatma, şiddet, sorumsuzluk, bencillik boşanma nedenleri arasındadır bizimki sanırım benim problemleri bir insan olmamdan kaynaklandı.” (Işıl)

“Artık geçinemiyor insanlar. Tahammülleri yok birbirlerine. Şiddet de işin içine girince çekilmiyor.” (Ayşe)

“Maddi sorunlar ve şiddetli geçimsizlik. Uyuyor bizimkisi de. “ (Sevim)

“Aileler en büyük sorun. Sonra da kıskançlık ve geçimsizlik. “ (Uğur)

“Geçimsizlik, evlendikten sonra insanların değişmesi. Evet uygun.” (Serhat)

“Evliliğe dair beklentilerin karşılanamaması, şiddetli geçimsizlik.” (Tayfun)

“Şiddet ve alkol. Evet uygun.” (Elif)

“Şiddet, sadakatsizlik ve kötü alışkanlıklar sayılabilir. Bizimki de uygun sayılır.” (Suna)

“Sevgi ve saygının yitirilmesi. Evet uygun.” (Burcu)

“Kişi mutsuz ise ayrılmak istiyor. Şiddet ve para sıkıntısı da neden olabilir tabii. Bizimki de uyuyor.” (Ebru)

“Alkol ve şiddet. Evet uygun.” (Gökhan)

“Çevre baskısı, şiddetli geçimsizlik. Bence uymuyor.” (Seda)

“Bence insanlar birbirini tam olarak tanımadan evleniyor. Duygusal olarak davranıyorlar. Mantıklı şeyleri görmeden evleniyorlar bu yüzden boşanmalar artıyor. Bunun yanında eşlerin birbirini anlamaması dinlememesi de boşanmaya neden oluyor. İletişimsizlik yani. Bir de erkeklerin bütün sorumlulukları kadınlara yüklemesi. Sorumsuz olmaları ayrıca zina da boşanma sebeplerinin yüksek olmasının nedenlerinden. Bu da insanların sevgi saygı gibi manevi şeylere değer vermeme alışkanlığından kaynaklanıyor. Ama üçüncü kişiler yani aldatma önemli bir neden diye düşünüyorum. Benim evliliğimde de bu sebeplerden hemen hemen hepsi vardı. Zaten genellikle tek bir nedeni olmuyor. O sadece hukuki gerekçesi oluyor. Her şey üst üste gelince insan artık dayanamıyor. Hem aldatma hem sorumsuzluk hem kavga gürültü. Bunlar bir araya gelince insan altından kalkamıyor. Benim boşanmam da bu nedenler arasındadır evet.” (Ayten)

“En büyük boşanma sebebi eşlerin birbirini tam olarak tanımadan evlenmeleri. Böylece geçimsizliklerin oluşması. Bir de insanımız sorunları çözmeyi bilemiyor. Kavga ve gürültü yoluyla sorun çözmeye çalışıyor. Benim boşanma nedenim aile müdahalesi ve bunun nedeni olarak eşimle aramızın bozulması. Yani geçimsizliklerin artması. Benim boşanma nedenim buna uygun ama sadece şiddetli geçimsizlik nedeni ile açıklanamaz. Şiddetli geçimsizliğe neden olan meseleler var. Benimki de aile müdahalesi ve eşimin buna sessiz kalması.” (Lale)

“Karşılıklı anlayış ve saygının olmaması en önemli neden. Ayrıca geniş aile yapısının da ayrılmalarda etken olduğunu düşünüyorum. Çünkü geniş aile yapısı olan evlerde eşler birbirine yeterince ilgi ve alaka gösteremiyor. Bu durum da zamanla eşler arasındaki bağı kopartıyor ve ufak tartışmaların bile çözülemez bir hal almasına neden oluyor. Boşanmamızda da bu durumların çok etili olduğunu düşünüyorum.” (Mustafa)

“Ben boşanmanın nedenini hep insanların aşırı kaprisleri ve sorunları çözmeyi becerememesinden kaynaklandığını düşünürdüm ama yaşayınca başıma gelince o kadar da kolay olmadığını gördüm. Bence boşanmanın asıl sebebi insanların değer bilmemesi vefasız olması sevgiye saygıya kıymet vermemesi hep maddi şeylerde mutluluğu araması. Yani insana değer verilmemesi. Üçüncü kişileri evliliğe sokmak, sadakatsizlik güvensizlik kıymet bilmemek, şiddet, bence en önemli nedenlerdir. Benim yaşadıklarım da bunlardı hemen hemen özellikle değer bilmeyen sevgiden anlamayan bir insanla birlikte olmak ve şiddet görmek benim boşanma nedenimdi. Yani genel nedenlerin içerisinde benim boşanma nedenim de.” (Banu)

“Ben en büyük boşanma nedeninin insanların eşlerin birbirine sevgi ve saygısının azalması tahammül ve sabrının olmaması diye düşünüyorum. Sorun çözmeyi de çok bilemiyoruz. Kavgacı bir toplumuz genel olarak. O yüzden sorunları konuşarak profesyonel destek alarak çözmek yerine kavga gürültüyle daha da büyütüyoruz. Benim boşanma nedenlerim de bunlardı. Sorunları çözemedik. Öfkeli ve gergin davrandık hep.” (Mehmet)

“Bence genel boşanma sebepleri eşlerin birbirinin değerini bilmemesi. Erkeklerin sorumsuzca davranması, kadınların ekonomik özgürlüğünü kazanması da boşanmayı tetikliyor. Bizim boşanma nedenimiz de bunların hepsini aslında içeriyor. Ben sorumsuzca davrandım kıymet bilemedim aldattım. Eşim işe başladıktan sonra artık bana sabretmese de olacağını anladı ve cesareti oluştu. Ama bunlar yine de onu suçlu yapmaz. Ben hata yapmasaydım devam edebilirdik.” (Sait)

“Geçimsizlik, şiddet, aldatma, ekonomik yetersizlik, çevreden müdahale. Bizim de bunlar gibi işte.” (Bora)

“Sevginin bitmesi, aile müdahalesi, kadının çalışması, iki tarafında sorumsuz davranması, insanların mücadelecı olmaması hemen pes etmeleri. Evet kesinlikle uygun. Eşimin evliliğimizi kurtarmak için mücadele etmemesi, çalışmaya başlaması ve ailesi tarafından desteklenmesi evliliğimizin bitmesinde büyük rol oynadı.” (Barış)

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma 2013, 2014 ve 2015 yılları verileri itibariyle kaba boşanma hızı Türkiye ortalamasında olan Bolu ilinde gerçekleşen boşanmaların gerçek nedenlerinin ortaya çıkarılması üzere yapılmıştır. Aynı zamanda bu çalışma hukuki sebep olarak sıkça rastlanan “şiddetli geçimsizlik” nedeninin içinde barındırdığı esasları göz önüne sermeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde; katılımcıların birçoğunun eşlerini tercih ederken Türkiye geneli “eş seçme nedenleri” genellemesinden farklı davranmadıkları görülmüştür. Erkeklerin eşlerinden büyük oluşu, eğitim durumlarının ya aynı düzeyde ya da daha yüksek oluşu, ortalama evlilik yaşının 21 ila 26 arasında oluşu bunun göstergesidir.

Evli kalınan süre açısından değerlendirme yapıldığında 4 ve 5 yıl evli kalan 4'er çift (%13,3) ile en yüksek oranı oluşturmaktadırlar. Evli kalma süresi 1 ila 22 yıl gibi geniş bir aralığa sahiptir. Ancak ilk yıllarda ve 14 yıldan sonra boşanma daha az olmaktadır.

Katılımcıların %53,3'ünün çocuk sahibi olmayışı çocuksuz evliliklerin boşanma ile sonlanma olasılığının yüksek olduğunun bir göstergesi olabilir. Katılımcıların bazılarının boşanma nedeni olarak çocuk olmamasını gerekçe göstermeleri de bu yorumu destekler durumdadır.

Katılımcıların evlenmeden önce ve evli kalınan sürede çalışma durumları da kısmen yorum yapabilmeye olanak sağlamıştır. Özellikle evlenmeden önce çalışan

kadın katılımcıların veya erkek katılımcıların eski eşlerinin evli kalınan dönem de çalışmaması sorunların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca çok sık tekrarlanan boşanma nedeni olan sorumsuzluk kısmında da erkeklerin çalışmama durumlarının söz konusu olduğu görülmüştür. Evlenmeden önce çalışmayan bir kadının evli kalınan dönem de çalışmasının yine sorunlara sebep olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Katılımcıların eski eşleri ile tanışma şekilleri değerlendirildiğinde %56,7 ile flört en yüksek orana sahip tanışma şekli olarak ortaya çıkmıştır. Flörtü tanıdık vasıtasıyla tanışma izlerken en az oran %20 ile görücü usulü tanışma şeklindedir. Bu sonuç bize görücü usulü evliliklerin daha az boşanma ile sonuçlandığı yorumunu düşündürebilir. Bunun nedenlerinin ne olduğu öğrenilmek istenirse ayrıca bir çalışma yapılabilir. Ancak genel kanı, ailelerin bu tür evliliklerde boşanmayı önleyici bazı roller oynayabildiği, evlilik öncesi flört yaşamının manevi birçok şeyi tüketmesi nedeni ile evliliğin heyecanını kaybetmesi yönünde belirtilmektedir. Evlilik nedeni ve evlilikten beklentiler genel olarak katılımcılar tarafından benzer olarak ifade edilmiştir.

Evliliğin devam ettiği döneme ait bulgulara ise katılımcıların yaşamlarını kimlerle sürdürdükleri sorgulanmıştır ancak çok büyük bir bölümünün (%73,3) müstakil olarak yaşaması boşanmada ki etkisinin yorumlanmasına imkân vermemiştir. Katılımcılara ailelerin müdahalesi sorusu sorulduğunda verilen cevaplar arasında %40 oranında aile müdahalesi olmadığı cevabı verilmiştir. Kalan %60 katılımcı müdahalenin olduğu şeklinde cevap vermişlerdir. Dolayısıyla ailelerin müdahalesinin boşanma üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Ailelerle görüşme sıklığı sorusuna verilen cevaplardan anlamlı bir sonuç çıkarılamamıştır. Katılımcıların %70'i eşlerinin kendilerine müdahale ettiğini ifade etmiştir. Çoğunluğu kıskançlık nedeni ile gerçekleşen müdahale boşanma nedenlerindendir denilebilir.

Katılımcıların eski eşleri ile yaşadıkları sorunlara verdikleri tepki şekilleri değerlendirildiğinde; bağırarak, evden uzaklaşmak, susmak, fiziksel şiddete başvurmak, psikolojik şiddet uygulamak olduğu görülmüştür. Sorunların çözümü için katılımcıların %10' u çözüm aramazken, %36,7'si yardım almamıştır. %46,7'si ise akraba ve

yakınlardan yardım almıştır. Ancak sonuçtan anlaşılaçağı üzere bu yardımlar boşanmaya engel olamamıştır.

Katılımcıların %56,7'si birbirlerine vakit ayırmadıklarını belirtmişlerdir ve bu sonuca göre boşanma nedeni olarak eşlerin birbirine vakit ayırmaması sayılabilir. Katılımcılar geçimsizliklerinin ilk ne zaman başladığı sorusuna çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bazıları geçimsizliğin bir süre sonra başladığını ifade ederken bazıları ilk günden beri olduğunu, bazıları ise çocuk olunca, iş arkadaşı değişince (beraber çalıştığı iş arkadaşının değişmesi ve bu yeni kişiye ilgi duymaya başlaması) gibi bir olgunun değişiminden kaynaklı başladığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %56,7'si boşanmaya kendi karar vermiştir. Katılımcıların boşanma sürecinde destek alıp almadıkları sorusuna verdikleri cevaplar sonucunda çoğu katılımcının ailelerinden destek aldığı, bazılarının da kimseden destek almadığı görülmüştür.

Katılımcılardan alınan cevaplardan; en önemli boşanma nedenlerinin şunlar olduğu görülmüştür. Şiddet, sadakatsizlik, sorumsuzluk, ilgisizlik, baskı, kıskançlık, maddi zorluklar, alkol, ailelerin müdahalesi. Katılımcıların %53,3'ü boşanma kararı aldıkları için suçluluk duymamaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%76,7) boşanmalarının hukuki sebebini “şiddetli geçimsizlik” olarak ifade etmişlerdir. %6,7'sinin hukuki boşanma sebebi terk, %3,3'ü zina ve %3,3'ü bilinmeyendir. Ancak katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmıştır ki her şiddetli geçimsizlik aslında şiddetli geçimsizlik olmayabilmektedir. Örneğin; zina olarak açılması gereken davalar bazen bazı gerekçelerle şiddetli geçimsizlik olarak kayıtlara geçmektedir. Ya da akıl hastalığı ile boşanma yerine yine şiddetli geçimsizlik davaları açılmaktadır. Bunun sebebini katılımcılar; eşlerinin aynı zamanda çocuklarının anne ya da babaları olması, çevrenin bakış açısı gibi duygusal sebepler olarak açıklamaktadırlar. Bu çalışma ile görülmüştür ki “şiddetli geçimsizlik” altında şu başlıklar bulunmaktadır:

- Zina

- Akıl Hastalığı
- Fiziksel ve Psikolojik Şiddet
- Alkol
- Ailelerin Müdahalesi
- Çocuk Sahibi Olamamak
- Maddi Zorluklar
- Eşlerin Birbirinin Tam Olarak Tanımaması
- İlgisizlik
- Sorumsuzluk

Katılımcıların boşanma sonrası yaşadıkları sorunlar değerlendirildiğinde özellikle kadınların erkeklere kıyasla daha fazla sıkıntı yaşadığı görülmüştür. Çevrenin tepkileri boşanmış olan kadın katılımcıları rahatsız etmiştir. Sorun yaşamayan çok az katılımcı bulunmaktadır. Birçoğu az ya da çok sorun yaşamıştır.

Katılımcı ailelerinin boşanmaya verdikleri tepkiler değerlendirildiğinde görülmüştür ki, katılımcıların %50'sinin ailesi desteklemiştir, %36,7'sinin ailesi desteklememiştir ve kalan %13,3 katılımcının ailesi karışmamıştır. Bu verilerin sonucuna göre aile desteğinin boşanmaya etkisinin olduğu anlamı çıkarılabilir.

Katılımcıların %63,3'ü boşandıkları için pişman değilken %36,7'si pişman olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %30'u yeniden evlenmiştir. %36,7'si evlenmeyi düşünmektedir ve %33,3'ü evlenmeyi düşünmemektedir. Dolayısıyla bu sonuç çıkarımda bulunma şansı vermemektedir.

Katılımcılara; genel boşanma nedenlerinin neler olduğu ve kendi boşanma nedenlerinin bu genele uyup uymadığı sorulmuştur. Katılımcıların neredeyse tamamı kendi boşanma sebeplerinin genel boşanma sebeplerine uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Bu cevaplardan çıkan genel boşanma nedenleri şunlardır: sadakatsizlik, fiziksel ve psikolojik şiddet, alkol, sorumsuzluk, maddi zorluklar, ilgisizlik, çocuk sahibi olamamak, bencillik, aileler, kıskançlık, tahammülsüzlük, birbirini tanımadan evlenmek, sevgi ve saygı eksikliği.

Boşanma, hem süreç olarak hem de sonrası açısından düşünüldüğünde birçok bireyi etkileyen önemli bir olgudur. Sadece bireysel değil toplumsal boyutta da olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Boşanma sürecinde ve sonrasında oluşabilecek bu olumsuz etkileri en aza indirebilmek için devletin destekleyici, koruyucu ve önleyici çalışmalar yapması gerekmektedir.

Bu amaçla; evlilik kararı alan çiftlere, evlilikten beklentiler, yaşanabilecek sorunlar ve bu sorunlarla mücadele etme yolları konulu eğitimler veya danışmanlık hizmetleri, ücretsiz olacak şekilde sunulabilir.

Aile danışma merkezlerinin farkındalığı kamu spotları, broşür gibi yöntemlerle artırılabilir ve bu merkezlerin sayısı çoğaltılabilir.

Çiftlerin boşanma sürecinde ve sonrasında yaşadıkları krizi ve sıkıntıyı daha kolay atlatabilmeleri için devlet bünyesinde bulunan kriz merkezlerinin sayısı artırılabilir.

Evlilik sürecinde çalışmayan eşe boşanma sonrasında iş edindirme kursları verilerek kendi ekonomik gücünü elde etmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Abalı, Serpil (2006). *Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Acar, Ali (1990). *Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıntürk, Turgut (2007). *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku*. II. Cilt. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Aktaş, Özgül (2011). *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyüz, Hüseyin (1990). "Ailenin Yapısı ve Fonksiyonları". *Türk Yurdu Dergisi* 10. Ankara: 36.
- Anıl, Yaşar Şahin (2008). *Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması*. 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ardıç, Oğuzhan (2002). *Medeni Hukuk*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Arıkan, Çiğdem (1992). *Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*. 1. Baskı. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Arku, Cynthia (2007). *Changing Gender Roles and Their Socio-Cultural Implications for Rural Households' Well Being: A Study of Micro-Finance in Bogoso, Ghana*. Canada: University of Guelph.

- Arslantürk, Zeki ve Arslantürk, E. Hamit (2011). *Uygulamalı Sosyal Araştırma*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Arslantürk, Zeki; Arslantürk, E.Hamit (2011). *Uygulamalı Sosyal Araştırma*. İstanbul. Çamlıca Yayıncılık.
- Ay, Seniha (2000). *Birliktelikleri Devam Eden Ailelerle Boşanmış Ailelerin Yapı ve İşlevlerinin Karşılaştırılması*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaç, Ahmet Murat (2007). *Ailenin Serencamı/Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Baymur, Feriha (1978). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Bayraktar, M. Faruk (1984). *İslam Eğitiminde Öğretmen - Öğrenci Münasebetleri*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Berksun, E. Oğuz (2005). “Boşanma”, (<http://www.psikiyatri.net/cat/index/>, 12 Kasım 2015’te erişildi).
- Bilen, Mürüvvet (2004). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgili, Ahmet (1993). *Avrupa Topluluğu ile Bütünleşme Sürecinde Türk Aile Yapısı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, Nuri (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Binbaşıoğlu, Cavit (1978). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Birekul, Mehmet (2013). “Aile – Toplum İlişkisi”. Ed. Mustafa Aydın. *Sistemik Aile Sosyolojisi*. Konya: Çizgi Kitabevi. 271-292.

- Buladı, Kerim (2013). *İslam Işığında Ailede Huzurlu Yaşam*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Bulut, Işıl (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.
- Bülbül, Kudret ve Özipek, B. Berat ve Kalın, İbrahim (2008). *Aşk İle Nefret Arasında Türkiye’de Toplumun Batı Algısı*. Ankara: Seta Yayıncılık.
- Canan, İbrahim (2009). *Aile içi Eğitim*. İstanbul: Gül Yurdu Yayınları.
- Canel, Azize Nilgün (2013). *Evlilik ve Aile Hayatı*. TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.
- Çamur Duyan, Gülsüm (2000). *Aile İşlevleri İle Ailenin Sosyal, Demografik Ve Ekonomik Nitelikleri Ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikel, Serdar (2006). *Boşanmanın Çocuklara Yönelik Hukuki Sonuçları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, Ensar (2013). *Gündelik Hayat Sosyolojisi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Çimen Kabaklı, Latife (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile*. 1.Baskı. İstanbul: IQ Sanat ve Yayıncılık.
- Demir, Gülperi (1988). *Boşanma Yoluyla Parçalanmış Ailede Kadının Rol ve Statüsündeki Değişmeler*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirkan Yurtkuran, Semra ve Ersöz Günindi, Aysel ve Beder Şen, Rahime ve Ertekin, Emre ve Sezgin, Özden ve Turğut, Ahu Meryem ve Şehitoğlu, Nuray (2009). *“Boşanma Nedenleri Araştırması”*. T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ankara.

- Deweese, Marty (2006). *Contemporary Social Work Practice*. New York: McGraw-Hill Publisher.
- Dikeçligil, Beylü (1995). “Türk Toplumunda Aile Tipleri”. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. XI.Cilt. 16-26, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dinçer, Çağlayan (2008) The Effect and Permanance of Interpersonal Problem Solving Training on the Categories Used By Five-Year Olds. *Change and Challenge in Education*. Ed. L. S. Woodcock. Athens Institute for Education and Research. 307-322.
- Doğan, Cihangir (1998). “Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistiki Açıdan Değerlendirilmesi”, (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/view/1023006258/1023005782>, 20 Aralık 2015’te erişildi). *Sosyoloji Konferansları Dergisi*: 59-69.
- Dural, Mustafa ve Ögüz, Tufan ve Gümüş, Mustafa Alper (2005). *Türk Özel Hukuku*. III.Cilt. İstanbul.
- Efe, Adem (2009). “Türk Toplumunda Mevlidin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta Çevresi Örneği)”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29: 9-30. İzmir.
- Ekmekçi, Hasan (2010). *Toplumsal, Kültürel ve İletişimsel Boyutlarıyla Bir Boşanma Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, Münire (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergün, Mustafa (1987). *Eğitim ve Toplum Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.

Ertekin, Emre ve Esen, Yasemin ve Ayan, Dursun ve Altun, Serdal ve Kaya, Neriman ve Doğan, Ebru ve Erol, Pınar ve Gökyar, Meryem (2015). *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması 2014*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 23. Birinci Basım. İstanbul: Çizge Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Şti.

Feyzioğlu, Feyzi N. (1986). *Aile Hukuku*. 3.Baskı. İstanbul.

Fisher, Bruce (1998). *Sona Eren İlişkinin Ardından Yeniden Toparlanmak*. Çev. S. Eren. İstanbul: HYB Yayıncılık.

Fisher, Helen E. (2004). *Cinsel Aşkın Anatomisi*. Çev. M. Gaspıralı. İstanbul:Varlık Yayınları.

Gander, Mary J. ve Gardiner, Harry W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 4. Baskı. Çev. A. Dönmez. Ankara: İmge Kitabevi.

Geçtan, Engin (1984). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. Ankara:Maya Yayınları.

Gelles, Richard J. (1995). “The Male Victim of Domestic Violence”. Ed. S. Swihart. Florida. *Domestic Violence Law*. Tallahassee. Florida: The Florida Bar.

Goode, William J. (1965). *Women in Divorce*. New York: The Crowell-Collier Publishing Company.

Gottman, John M. ve Levenson, Robert W. (2000). “The Timing of Divorce: Predicting When a Couple Will Divorce Over a 14-Year Period”. *Journal of Marriage and the Family* 62: 737-745.

Gökçe, Birsen (1991). “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”. *Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç*. Bilim Serisi 5/1. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. 205-223.

Hatemi, Hüseyin (2005). *Aile Hukuku I (Evlilik Hukuku)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Hawkins, Daniel N. (2005). “Unhappily Ever After: Effects of Long Term, Low Quality Marriages on Well-being”. *Social Forces*. 84. 445-465.

İpek, Ali İhsan (2007). *Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İşmen, Esra (2004). “Duygusal Zekâ ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişki”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11: 56-75.

Karabacak, Ayşegül (2006). *Eşlerin Çocuk Üzerindeki Velayet Hakkı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karabacak, Mustafa Kemal (2015). *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karpat, Kemal (1991). “Ailede Devletçi ve Ferdiyetçi Görüş”. *Aile Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç*. Bilim Serisi 5/1: 33. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Kılıç, Mehmet (2012). *Evli Çiftlerde Görülen Ruhsal Belirtiler ile Aile İşlevsellik Düzeyi Arasındaki İlişki*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kır, İbrahim (2010). “Eğitimin Toplumsal Temelleri”. Ed. Fatih Töremen. *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Kır, İbrahim (2011). “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 36. X.Cilt: 381-404.

Kirman, Mehmet Ali (2011). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul. Rağbet Yayıncılık.

- Köksal Eğmez, Cemile Funda (2008). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı (Kocaeli’nde Beş Anaokulunda Yapılan Araştırma)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adapazarı: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuran, Ercüment (1991). “Türkler Ailesinin Mahiyeti ve Tarihi Gelişmesi”. *Aile Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç*. Bilim Serisi 5/1: 365. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kurnaz, Şefika (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. 2. Baskı. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kurt, Abdurrahman (2012). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Kurt, İrem (2013). “Patchwork Aileleri”, (<http://www.ti-entertainment.com/Yz-5-Makale-Patchwork-Aileleri-tr.html>, 15 Aralık 2016’da erişildi.)
- Maclver, Robert M. and Page, Charles (1965). *Society*, Mc Milan Ltd.
- McKnight, Marilyn ve Erickson, Stephen K. (2002). *Mediation Divorce: A Step-by-Step Approach (Includes 1 Manual and 2 Client Workbooks)*. Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). “Aile ve Tüketici Hizmetleri Aile Yapısı”, (http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf, 16 Aralık 2015 tarihinde erişildi).
- Mişe, Mehmet Ali (2015). *Boşanmanın Sosyo-Psikolojik ve Dini Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Uşak İli Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mitchell, D. Geoffrey (1970). *A Dictionary of Sociology*. Chicago: Aldine.
- Nazlı, Serap (2003). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Nirun, Nihat (1994). “Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür”. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını Sayı 73: 63-65. Ankara.
- Nuttall, Jon (1997). *Ahlak Üzerine Tartışmalar*. Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Ortaylı, İlber (2000). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Ottaway, A.K.C. (1962). *Education and Society, An Introduction to the Sociology of Education*. 4. Baskı. London: Routledge & Kegan Paul.
- Ozankaya, Özer (1986). *Toplum ve Bilim*. 6. Baskı. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Özden, Sezgin (2010). *Boşanma Sebepleri Bakımından Aile içi Şiddet*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, İbrahim Ethem (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını).
- Özgüven, İbrahim Ethem (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkan, İshak ve Böke, Ömer (1997). “Boşanma İle Sonlanan Evliliklerde Kadının Hedef Olduğu Saldırganlık”. *Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 3: 191-197.
- Öztürk, Özge (2010). *Genel Boşanma Sebepleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özüğurlu, Kurban (2006). “Karı Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar”. Ed. H. Yavuzer. *Ana- Baba Okulu*. 12. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi. 201-219.
- Ronnau, John ve Poertner, John (1993). “Identification and Use of Strengths: A Family System Approach”. *Children Today*, 22 (2), 20-33.

- Russell, Bertrand (2003). *Evlilik ve Ahlak*. 1. Baskı. Çev. I. Gündüz. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sağiroğlu, Mehmet Şerif (2009). *Neden Boşandılar?* 1. Baskı. İstanbul: Talent Yayınları.
- Saran, Nephane (1991). “Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler”. Aile Yazıları III: 131-142. *Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi 5/3*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Saymen, Ferit Hakkı ve Elbir, Halid Kemal (1960). *Türk Medeni Hukuku*. İstanbul.
- Serim, Timur (1972). *Türkiye’de Aile Yapısı*. Hacettepe Yayınları. Ankara.
- Sezen, Alev (1998). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansıması”, (http://www.bilka.org.tr/kadina-yonelik-aile-ici-siddetin-bosanma-davalarin_6810.html, 20 Aralık 2015’te erişildi).
- Sönmez, Veysel ve Alacapınar, Füsun G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, Veysel; Alacapınar, Füsun (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Anı Yay.
- Stahmann, Robert F.ve Hiebert, William J. (1997). *Premarital Counseling: The Professional’s Handbook*. New York: Lexington Books.
- Stahn, Silke (2003). *Die Familie - Fundament der Gesellschaft Eine theoretische Auseinandersetzung mit dem Strukturwandel der Familie in der Gesellschaft*. Universitaet Potsdam.
- Sucu, İlyas (2007). *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri: Sakarya İli Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şen Beder, Rahime ve Demirkan, Semra ve Günindi Ersöz, Aysel (2010). “Türkiye’de Boşanma Nedenleri”. *Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM). (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 02, İstanbul: Çizge Yayıncılık.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM). (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler ve Öneriler*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, İstanbul: Çizge Yayıncılık.
- Tarhan, Nevzat (2008). *Evlilik Psikolojisi*. 5. Baskı. İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Taş, Kemaleddin (2011). *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Taş, Kemaleddin (2011). *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*. İstanbul. Rağbet Yay.
- Taylan, Hasan Hüseyin (2003). *Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekinay, Selahattin Sulhi. (1982). *Türk Aile Hukuku*. 4.Baskı. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Tezcan, Mahmut (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. 11. Baskı. Ankara: Zirve Ofset.
- Timur, Melis Sedef (2008). *Boşanma Sürecinde Olan ve Olmayan Evli Bireylerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Topçuoğlu, Serpil (2001). *Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turğut, Mustafa ve Kalaycı, Ahmet Rasim ve Beder Şen, Rahime ve Güneş, Sadık (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 01. Gözden Geçirilmiş İkinci Basım. Ankara.
- Turğut, Mustafa ve Nuruan, Mustafa Nuri (2015). *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması 2008*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 18. Gözden Geçirilmiş İkinci Basım.
- Türk Dil Kurumu. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56c92375aa2d03.92415068, 7 Kasım 2015'te erişildi).
- Türk Medeni Kanunu, (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, 15 Aralık 2015'te erişildi).
- Uçan, Nilgün Ö. (2007). “Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi”. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 10 (1): 38- 45.
- Uçar, Mehmet Ali (2003). *Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası*. 1. Baskı. İstanbul: Yetkin Yayınları.
- Uyar, Sezai (1999). *Boşanmış Bireylerin Evlilik Sürecine ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları.
- Ünlü, Sezen (1993). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No:688.

- Yıldırım, Aysel (1998). *Sıradan Şiddet Türkiye'ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. 1. Baskı. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Yıldız, A. (2011). “Evlilikte Yaşanan Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları”. Ed. H. Yavuzer. *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitapevi. 157-176.
- Yılmaz, Hasan (2007). *Sevgili Anne Ve Babacığım, Lütfen Bu Kitabı Okur musunuz!.* 27.Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi Yayını.
- Yörükoğlu, Atalay (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. 7. Baskı. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Zevkliler, Aydın ve Acabey, M. Beşir ve Gökyayla, K. Emre (2000). *Medeni Hukuk. Giriş. Başlangıç Hükümleri. Kişiler Hukuku. Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.